

Katedra občanského práva

RIGORÓZNÍ PRÁCE

LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Mgr. Zuzana Kolací

Plzeň 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra občanského práva

RIGORÓZNÍ PRÁCE

LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Obor: Občanské právo a civilní proces

Mgr. Zuzana Kolací

Plzeň 2023

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, duben, 2023

Poděkování

„Ráda bych touto cestou poděkovala své rodině a partnerovi za podporu, kterou mi při psaní této rigorózní práce poskytli a především JUDr. Sylvě Kotrbové, notářce v Praze, za odborné rady a konzultace, které jsem mohla v práci využít.“

OBSAH

ÚVOD	8
1 DEFINOVÁNÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	9
1.1 LIKVIDACE.....	9
1.2 POZŮSTALOST	9
1.3 LIKVIDACE POZŮSTALOSTI	10
1.4 PRAVOMOC A PŘÍSLUŠNOST	11
1.5 SOUDNÍ KOMISAŘ.....	11
2 PRVNÍ ÚKONY VE VĚCI	15
2.1 ZJIŠŤOVÁNÍ PŘEDLUŽENOSTI	15
2.1.1 Dluhy ve společném jmění manželů	17
2.2 URČENÍ VÝŠE AKTIV, PASIV A PŘEDLUŽENÍ	18
2.3 SPORY V ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI.....	20
2.3.1 Spory o dědické právo	21
2.3.2 Spory o rozsah pozůstalosti.....	24
2.4 PROJEDNÁNÍ PŘEDLUŽENÉ POZŮSTALOSTI BEZ NAŘÍZENÍ LIKVIDACE.....	25
3 NAŘÍZENÁ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI	27
3.1 ODPOVĚDNOST ZA DLUHY	27
3.1.1 Výhrada soupisu pozůstalosti.....	27
3.1.2 Soupis pozůstalosti	29
3.1.3 Soupis pozůstalosti v praxi.....	30
3.2 SPRÁVCE POZŮSTALOSTI.....	31
3.3 ODLOUČENÍ POZŮSTALOSTI.....	32
3.4 FUNKCE LIKVIDACE POZŮSTALOSTI	33
3.4.1 Nesporné řízení	33
3.5 EXEKUTORSKÉ ZÁSTAVNÍ PRÁVO A LIKVIDACE POZŮSTALOSTI.....	35
3.6 URYCHLENÍ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI.....	36
4 NAŘÍZENÍ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI	41
4.1 PODMÍNKY NAŘÍZENÍ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI	41
4.1.1 Veřejný zájem	42
4.2 KONVOKACE VĚŘITELŮ	42
4.3 VÝROK USNESENÍ O NAŘÍZENÍ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI	45

4.4	ÚČASTENSTVÍ A DORUČOVÁNÍ USNESENÍ.....	45
5	LIKVIDACE POZŮSTALOSTI.....	47
5.1	NAŘÍZENÍ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI.....	47
5.2	ZAMÍTNUTÍ NÁVRHU	48
5.2.1	Veřejný zájem	48
5.3	USNESENÍ O NAŘÍZENÍ LIKVIDACE	49
5.4	ÚČINKY NAŘÍZENÍ LIKVIDACE	50
5.5	ÚČASTNÍCI ŘÍZENÍ.....	52
5.6	LIKVIDAČNÍ SPRÁVCE	53
5.6.1	Jednání likvidačního správce.....	54
5.6.2	Povinnost jmenovat likvidačního správce	55
6	LIKVIDAČNÍ PODSTATA.....	58
6.1	ZJIŠŤOVÁNÍ MAJETKU LIKVIDAČNÍ PODSTATY.....	58
6.1.1	Seznam likvidační podstaty.....	59
6.2	ŽALOBA PROTI LIKVIDAČNÍMU SPRÁVCI.....	59
6.3	SPRÁVA MAJETKU LIKVIDAČNÍ PODSTATY	60
6.4	VYLOUČENÍ MAJETKU Z LIKVIDAČNÍ PODSTATY	61
6.5	ZPENĚŽENÍ MAJETKU LIKVIDAČNÍ PODSTATY.....	62
6.5.1	Zpeněžení prodejem	63
6.6	NABYTÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA K MAJETKU Z LIKVIDAČNÍ PODSTATY.....	67
6.7	NEZPENĚŽENÝ MAJETEK	67
7	PŘIHLAŠOVÁNÍ POHLEDÁVEK.....	69
7.1	DAROVÁNÍ PRO PŘÍPAD SMRTI	71
7.2	PŘIHLÁŠKA.....	71
7.3	OBSAH PŘIHLÁŠKY	73
7.4	VADY PŘIHLÁŠKY	73
7.5	NÁSLEDKY PŘIHLÁŠENÍ.....	73
7.6	PŘÍLOHA PŘIHLÁŠKY	74
7.7	ZAJIŠTĚNÁ POHLEDÁVKA.....	74
7.8	SEZNAM POHLEDÁVEK.....	75
7.9	SEZNAM MAJETKU LIKVIDAČNÍ PODSTATY.....	76
7.10	PŘEZKUM POHLEDÁVKY.....	77
7.11	POPŘENÍ POHLEDÁVKY VĚŘITELEM.....	79
7.11.1	Povinnost složit jistotu.....	79

7.11.2	Vyrozumění věřitelů	80
7.11.3	Označení pohledávky za neprokázanou	80
7.11.4	Náhrada nákladů řízení	81
7.11.5	Nakládání s jistotou dle výsledku řízení.....	82
7.12	PŘIHLÁŠENÁ A PROKÁZANÁ POHLEDÁVKA	82
7.13	SOUDNÍ ROZVRH O VÝTĚŽKU ZPENĚŽENÍ MAJETKU LIKVIDAČNÍ PODSTATY.....	83
7.13.1	Rozvrhové skupiny.....	84
7.14	ROZVRHOVÉ USNESENÍ.....	86
8	PŘEBYTEK VÝTĚŽKU.....	87
8.1	KONEC LIKVIDACE POZŮSTALOSTI	87
8.2	ODMĚNA NOTÁŘE.....	87
8.3	DODATEČNÉ ŘÍZENÍ.....	88
8.3.1	Okruh účastníků	89
8.4	ZASTAVENÍ ŘÍZENÍ.....	90
8.5	ÚSCHOVA MAJETKU PŘI LIKVIDACI POZŮSTALOSTI.....	90
9	DORUČOVÁNÍ ÚČASTNÍKŮM DE LEGE FERENDA	92
10	DŘÍVĚJŠÍ ÚPRAVA LIKVIDACE POZŮSTALOSTI.....	93
11	KOMPARACE S RAKOUSKOU PRÁVNÍ ÚPRAVOU ODPOVĚDNOSTI ZA DLUHY ZŮSTAVITELE A ÚVAHY DE LEGE FERENDA	96
	ZÁVĚR	100
	CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ	103
	PŘÍLOHA Č. 1: VZOR USNESENÍ NAŘÍZENÍ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI	106
	ZDROJE	108
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	112

ÚVOD

Úvodem této rigorózní práce bude vyložen důvod výběru daného tématu. Tématem práce bylo zvoleno řízení o likvidaci pozůstalosti. Hlavním důvodem této volby byla skutečnost, že se jedná o řízení, ke kterému v praxi nedochází ve větším množství. Ačkoliv řízení o pozůstalosti je velmi častým řízením, ke kterému dochází v podstatě každý den, k likvidaci pozůstalosti jako k navazujícímu procesu tak často již nedochází, a právě tento důvod byl hlavní motivací autorky rozebrat tuto problematiku.

Hlavním cílem bylo zejména vytvořit podrobný popis řízení o likvidaci pozůstalosti, doplněný o praktický pohled a judikaturu týkající se této oblasti. Faktem je, že řízení o likvidaci pozůstalosti dostalo nový podrobnější rozměr spolu s rekodifikací občanského zákoníku a tím spojenou tvorbou nového procesního kodexu, kterým je zákon o zvláštních řízeních soudních, a proto autorka považuje za důležité podat ucelený výklad o tom, jak řízení probíhá. Řízení o pozůstalosti obecně je druhem občanského soudního řízení, ve kterém se bohužel pravděpodobně ocitne alespoň jednou za svůj život každý člověk a vzhledem k dnešnímu vývoji ekonomické situace v České republice je zároveň pravděpodobné, že bude přibývat řízeních, ve kterých bude nezbytné nařizovat likvidaci pozůstalosti, a proto je účelné toto řízení podrobně rozebrat a pochopit.

Práce je členěna do několika hlavních kapitol, které jsou dále členěny na podkapitoly a na základě metody systematizace došlo k podrobnému popisu fází řízení. První část této práce je věnována úvodním hmotněprávním pojmům, které je potřeba na úvod pochopit a následně je aplikovat v procesu řízení jako takovém.

Druhá část práce je zasvěcena situacím, při kterých je nutné nařizovat likvidaci pozůstalosti spolu s vymezením jednotlivých následků a účinků nařízení likvidace. Tato část zároveň již detailně popisuje průběh řízení likvidace pozůstalosti, který je doplněn o zajímavé praktické postřehy a vlastní pohled autorky, to vše za pomoci analytické metody.

Závěrečné kapitoly pojednávají o nastíněný předchozí právní úpravy a dále pojednávají o srovnání na základě metody komparace s rakouským právním řádem, které přináší seznámení čtenáře s tím, v čem má česká právní úprava původ a z čeho vychází. Dále je pár slov věnováno úvahám *de lege ferenda*, tedy tomu, co by bylo vhodné do budoucna v právní úpravě změnit, a to na základě pohledu do reálné praxe, ve snaze zjednodušit a urychlit proces jako takový.

1 DEFINOVÁNÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Tato práce je věnována tématu řízení o likvidaci pozůstalosti. Likvidace pozůstalosti je poměrně komplikovaný proces, který nese prvky pozůstalostního řízení a zároveň prvky insolvenčního řízení. Za účelem detailního rozboru je řízení je nejprve nezbytné definovat a popsat základní pojmy, které jsou s řízením neodmyslitelně spojeny.

1.1 LIKVIDACE

Pojem likvidace pochází z italského pojmenování “*liquidare*”, což v překladu znamená “*dát do pořádku*”. Jak původ slova naznačuje likvidace je obecně procesem, jehož cílem je vypořádání majetkových poměrů. Pojem likvidace by se také dal nahradit slovy - vyřízení, odstranění, zrušení či skončení.

Pokud bychom hledali hlubší kořeny pojmu likvidace, našli bychom latinské označení “*liquidus*”, což ve volném překladu znamená “*jasný, čirý*”.¹

1.2 POZŮSTALOST

Pozůstalost je pojem, který je jedním z klíčových pojmů ve smyslu pozůstalostního řízení dle zákona č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních (dále jen “ZŘS”). Pozůstalost označuje majetek, který vlastnil zůstavitel² ke dni svého úmrtí, přičemž majetkem se rozumí aktiva i pasiva do pozůstalosti náležející.

Pojem pozůstalost bývá někdy zaměňován s pojmem dědictví. Záměna těchto pojmů není zcela vyloučena, ovšem je důležité tyto pojmy zároveň odlišit. O pozůstalosti hovoříme jako o veškerém majetku zůstavitele ke dni úmrtí, avšak o dědictví hovoříme ve chvíli, kdy konkrétní majetek z pozůstalosti nabude některý z dědiců. Tedy konkrétní část pozůstalosti, případně celá pozůstalost ve vztahu ke konkrétnímu dědici se stává dědictvím.

¹ <https://www.euro.cz/clanky/o-likvidaci-875977/>.

² zůstavitel je fyzická osoba, jejíž práva a závazky přecházejí po smrti na její dědice

1.3 LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Likvidace pozůstalosti je právní pojem z oblasti dědického práva, který označuje proces, v rámci kterého je předlužená pozůstalost zpeněžena, a to za účelem alespoň částečného uspokojení věřitelů zůstavitele.

Předluženou pozůstalostí se rozumí takový majetek zůstavitele, ve kterém při poměru aktiv a pasiv značně převažují pasiva, resp. aktiva pozůstalosti nepokrývají pasiva.³

Za předluženou pozůstalost by se dle výše uvedeného dala považovat i situace, kdy se pozůstalost skládá pouze z nepatrného majetku, majetku bez hodnoty nebo žádného majetku. V těchto případech zákon ovšem přichází se zvláštním řešením, dle § 153 nebo § 154 ZŘS. Jde o zastavení pozůstalostního řízení pro žádný majetek (§ 153 ZŘS) nebo zastavení pozůstalostního řízení pro nepatrný majetek (§ 154 ZŘS). Ačkoliv i v těchto případech se mohou v pozůstalosti objevovat pasiva, které mohou představovat například náklady pohřbu zůstavitele, na základě zastavení řízení se nikdo nestane dědicem, tudíž nikdo neodpovídá za pasiva pozůstalosti a není třeba, aby docházelo k likvidaci pozůstalosti. Při zastavení pozůstalostního řízení, v případě nepatrného majetku či majetku bez hodnoty, přechází majetek na vypravitele pohřbu⁴. Tento majetek na něj přechází pouze s jeho souhlasem a žádné pasiva na něj nepřechází. Jde o jakousi pomyslnou kompenzaci za to, že se taková osoba postarala o pohřeb zůstavitele. Pokud by ovšem vypravitel pohřbu s vydáním majetku nesouhlasil je zastavení řízení vyloučeno a řízení o pozůstalosti musí být projednáno běžným způsobem. V těchto případech za předpokladu, že pasiva pozůstalosti jsou vyšší, než aktiva je také na místě likvidace pozůstalosti. De facto k tomuto dochází zejména v situacích, kdy vypravitelem pohřbu je právnická osoba, jakožto obec či domov seniorů, která nesouhlasí s vydáním majetku.⁵

³ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. Dědické právo v praxi. 1. Praha, 2014. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 327.

⁴ Vypravitel pohřbu = osoba, která se postarala o pohřeb zůstavitele

⁵ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 596.

1.4 PRAVOMOC A PŘÍSLUŠNOST

K procesním otázkám je také důležité zmínit, kdo a kde řízení o likvidaci pozůstalosti vede. Příslušnost i pravomoc je stanovena zásadně dle řízení o pozůstalosti jako takovým.

Věcná příslušnost soudu, která odpovídá na otázku, kdo ze sféry soudních institucí řízení projednává, je dle ustanovení § 3 odst. 1 ZŘS dána okresním soudům, obvodním soudům v Praze a Městskému soudu v Brně.

Místní příslušnost stanovuje § 98 ZŘS, který upravuje tzv. výlučnou místní příslušnost a odpovídá na otázku, kde bude obecně řízení vedeno. Jedná se soud, v jehož obvodu: a) měl zůstavitel v době smrti evidováno místo trvalého pobytu v informačním systému evidence obyvatel podle jiného právního předpisu, popřípadě místo jiného pobytu evidované podle jiných právních předpisů; b) měl zůstavitel naposledy bydliště, popřípadě, neměl-li bydliště nebo nelze-li bydliště zjistit, místo, kde se naposledy zdržoval, není-li dána příslušnost podle písmene a); c) je zůstavitelův nemovitý majetek, není-li dána příslušnost podle písmene a) nebo b) a d) zůstavitel zemřel, není-li dána příslušnost podle písmene a), b) nebo c).

Zásadní rozdíl oproti dřívější právní úpravě přináší skutečnost, že místní příslušnost není nově určována podle místa faktického posledního bydliště zůstavitele, jak tomu bylo dříve podle ustanovení § 88 písm. j) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“) do 31.12.2013.

Pravomoc označuje souhrn oprávnění a povinností, které zákon přiznává konkrétnímu soudu České republiky k výkonu jeho činnosti. Pravomoc je v řízení o pozůstalosti dána soudu, který dále v řízení pověřuje notáře, jako tzv. soudního komisaře. České soudy nejsou pravomocné ve věci pozůstalostních řízení pouze tam, kde se jedná o řízení s cizím prvkem, tedy tam kde se například nachází majetek v cizině, který je třeba projednat na území konkrétního cizího státu. Pokud český soud nebude ve věci pravomocný, usnesením řízení zastaví a prohlásí svou nepřislušnost. Proti tomuto usnesení je odvolání přípustné.

1.5 SOUDNÍ KOMISAŘ

Jak již bylo výše zmíněno řízení de facto vede notář jako soudní komisař.

Notář je fyzická osoba s právním vzděláním, která je pověřena státem k sepisování veřejných listin, přijímáním úschov a k činnosti soudních komisařů.

V České republice máme omezený počet notářů, tzv. numerus clausus, a ten v současné době činí zhruba 450 notářů. Aby se fyzická osoba mohla stát notářem je nejprve nutné, aby měla vysokoškolské magisterské vzdělání v oboru právo, následně splnila tříletou notářskou praxi a úspěšně složila notářské zkoušky, čímž se z takové fyzické osoby stane notářský kandidát. Kandidát potom musí splnit ještě dvouletou notářskou praxi a musí vyhrát konkurz na uvolněné místo notáře. Kromě toho notář musí být svéprávný, bezúhonný občan České republiky nebo státu Evropské unie, či jiného státu tvořící Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace.

Pověření notáře činí věcně a místě příslušný soud, který tak učiní na základě stanoveného rozvrhu. Rozvrh pověřování notářů je vydán na návrh příslušné notářské komory předsedou krajského soudu na každý kalendářní rok podle ustanovení § 101 odst. 1 ZŘS. Cílem rozvrhu je především rovnoměrné pověřování soudních komisařů v jednotlivých obvodech. Tento systém je založen buď: a) na systému obvodovém - kdy obvod soudu je rozdělen podle počtu notářů, který odpovídá počtu obcí v daném obvodu a každý z notářů je pověřován k projednávání pozůstalostních řízení v dané obci; b) na systému časovém - kdy notáři jsou pověřováni podle dat narození nebo smrti zůstavitelů v rámci rozdělení kalendářního roku a c) na systému kombinačním - který je kombinací předchozích systému, zejména tam, kde pod obvod soudu spadá mnoho obcí a počtu obyvatel.

Příkladem z praxe může být systém pověřování soudních komisařů u Obvodního soudu pro Prahu 9, pod který spadá celkem pět notářů. Rozdělení soudních komisariátů vypadá pro rok 2023 následně:

Při pověřování se vychází z data narození zůstavitele takto:

	<u>zůstavitelé narození</u>
aa/ Mgr. Šimon Březina	1. - 6. v měsíci a 31. 1. každého roku
Mgr. Soňa Glazarová	7. - 12. v měsíci a 31. 3. každého roku
JUDr. Věra Sábliková	13. - 18. v měsíci a 31. 5. každého roku
Mgr. Petr Diviš	19. - 24. v měsíci a 31. 7. každého roku
JUDr. Sylva Kotrbová	25. - 30. v měsíci a 31. 8., 31. 10. a 31. 12. každého roku

Obrázek 1: Rozvrh pověření notářů dle NKČR⁶

Tento příklad je typický pro systém časový.

Řízení o pozůstalosti tedy vede notář jako soudní komisař, nicméně je nutné zdůraznit, že veškeré úkony činí soudní komisař jménem soudu. Tedy jednotlivá usnesení budou v záhlaví vytvořena tak, že rozhodl konkrétní okresní soud prostřednictvím pověřeného soudního komisaře. Avšak některé úkony zůstávají v kompetenci přímo okresního soudu, jedná se zejména o zahájení řízení o pozůstalosti, dle ustanovení § 175a odst. 2 OSŘ. Dále také vydání usnesení o pověření notáře dle ustanovení § 101 odst. 2 ZŘS a potom další výjimky, jako třeba: a) žádosti o poskytnutí právní pomoci v cizině dle ustanovení § 100 odst. 2 písm. a) ZŘS; b) rozhodnutí o vyloučení notáře či jeho zaměstnanců z provedení úkonů soudního komisaře dle ustanovení § 105 ZŘS; c) zrušení rozhodnutí o pozůstalosti podle § 191 ZŘS; d) udělení předchozího souhlasu ke zpeněžování majetku patřícího do likvidační podstaty, které uskutečňuje notář dle ustanovení § 231 ZŘS; d) rozhodnutí o tom, že majetek likvidační patřící do likvidační podstaty, který se nepodařilo zpeněžit, připadá státu dle ustanovení § 237 ZŘS a f) zastavení likvidace pozůstalosti. Kromě toho okresní soud může výhradně provádět doručování písemností vyvěšením na úřední desce soudu podle ustanovení § 50l OSŘ ve spojení s § 1 odst. 3 ZŘS, včetně zveřejňování způsobem umožňujícím dálkový přístup podle ustanovení § 50l odst. 3 OSŘ. A dále pouze okresní soud může předložit spis s odvoláním soudu odvolacímu.

Oproti tomu ovšem soudní komisař může provést veškeré ostatní úkony v řízení o pozůstalosti, a to zejména rozhodovat ve věci samé, doručovat rozhodnutí účastníkům, vyznačovat právní moc rozhodnutí a vyrozumívat orgány,

⁶ https://www.nkcr.cz/data/rozvrhy-pozustalostnich-rizeni/2023_rozvrh_hlmp.pdf.

kteře vedou veřejně seznamy a rejstříky o tom, kdo se stal vlastníkem majetku z pozůstalosti.

Tak jako je soudní komisař pověřen může být i vyloučen, popřípadě může být jeho pověření zrušeno nebo může dojít k jeho výměně.

Vyloučit lze notáře jako soudního komisaře za podmínek stanovených v ustanovení § 14 až 16 OSŘ. Jedná se zejména o situace, kdy je pochybováno o nepodjatosti soudního komisaře. Tedy dojde k uplatnění námitky podjatosti účastníků, jelikož notář či jeho pracovník má na věci osobní zájem. V takovém případě soud, který notáře pověřil rozhodne o jeho vyloučení dle ustanovení § 105 odst. 1 ZŘS, a to usnesením, proti kterému není odvolání přípustné a zároveň dojde k pověření notáře nového, dle stanoveného rozvrhu pověřování.

Zrušení pověření soudního komisaře má místo tam, kde v řízení vznikají průtahy. Tzv. se objevuje nebezpečí, že věc nebude rozhodnuta v přiměřené době a notář je o možnosti zrušení pověření soudem písemně upozorněn dle ustanovení § 104 odst. 1 ZŘS. Rozhodné přitom je, zda notář zůstane nečinný po písemném vyrozumění soudu a jedná se o případy, kdy průtahy vznikají vinou notáře, nikoliv průtahy vzniklé složitostí řízení. O zrušení soud vydá usnesení, které se doručí notáři a proti tomuto usnesení není odvolání přípustné. Znovu jako v předchozím případě musí být zároveň pověřen nový notář k projednání řízení.

Výměna notáře je spojena s odvolacím a dovolacím řízením. Odvolací a dovolací soud má možnost nařídít výměnu notáře jako soudního komisaře tam, kde není dodržen právní názor soudu, který rozhodl o opravném prostředku, dle ustanovení § 131 a ustanovení § 135 ZŘS.⁷

⁷ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUŽIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 364-382.

2 PRVNÍ ÚKONY VE VĚCI

Řízení o likvidaci pozůstalosti s sebou nese jednotlivé podmínky a postupy, které musí být nezbytně naplněny. Jde o řízení, které je rozmanité, komplikované a většinou časově náročné. Z tohoto důvodu je nutné, aby byly splněny veškeré povinné úkony, a to ve stanoveném pořadí.

2.1 ZJIŠŤOVÁNÍ PŘEDLUŽENOSTI

Zjištění předluženosti vychází zejména ze zjišťování výše pasiv náležejících do pozůstalosti. V praxi obecně dochází k tomu, že majetek náležející do pozůstalosti je zjišťován dle lustrací v evidencích a dle dotazování jednotlivých subjektů na základě toho, co je účastníky pozůstalostního řízení sděleno při předběžném šetření. Pokud je třeba zjistit veškerá potencionálně existující pasiva náležející do pozůstalosti, je možné usnesením soudního komisaře vyzvat věřitele zůstavitele, aby se ve stanovené lhůtě přihlásili a doložili své pohledávky. Tento postup je možné použít dle § 174 ZŘS pouze na návrh dědice, který si vyhradil soupis pozůstalosti nebo na návrh správce pozůstalosti.⁸

Do pasiv pozůstalosti patří také náklady pohřbu zůstavitele, leda by vypravitel pohřbu výslovně nežádal jejich zařazení do pozůstalostního majetku.

Za účelem určení majetku v pozůstalosti je nezbytné vyčíslit i cenu obvyklou aktiv náležejících do pozůstalosti. Cenou obvyklou se rozumí cena ke dni úmrtí zůstavitele, která by byla dosažena při prodeji stejného, popřípadě obdobného majetku nebo při poskytování stejné nebo obdobné služby v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění.⁹

Při oceňování pozůstalostního majetku mají dědicové obecně tři možnosti: 1) určení ceny obvyklé souhlasným prohlášením dědiců; 2) určení ceny obvyklé dle odborného vyjádření - zejména u nemovitého majetku jde o vyjádření realitní kanceláře nebo u motorových vozidel jde o vyjádření autosalónů a 3) určení ceny obvyklé znaleckým posudkem znalce v daném oboru. V praxi bývá často využívána varianta ocenění souhlasným prohlášením dědiců. V tomto případě musí být

⁸ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 597.

⁹ https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/MFCR_2014-09-25_Komentar-k-urcovani-obvykle-ceny.pdf

dědicové výslovně upozornění na to, že jimi stanovená obvyklá cena musí odpovídat skutečnému stavu. Lze se ztotožnit s názorem, že dědicové mají často tendenci určit nižší obvyklou cenu za účelem níže vypočítané odměny notáře. Avšak v těchto případech může dojít k tomu, že podhodnocení majetku bude mít za následek také to, že aktiva nepřesáhnou pasiva, pozůstalost se stane předluženou a pozůstalostní majetek se stane předmětem likvidace pozůstalosti.

Ustanovení § 181 odst. 1 ZŘS hovoří o ocenění pozůstalostního majetku, a to konkrétně: *„Při ocenění pozůstalostního majetku a zůstavitelových dluhů soud vychází ze společného prohlášení dědiců nebo z ocenění provedeného tím, kdo spravuje pozůstalost. V odůvodněných případech lze cenu zjistit znaleckým posudkem.“*

A navazující ustanovení § 181 odst. 2 ZŘS, které říká, že: *„Pro ocenění je rozhodný stav v době smrti zůstavitele; vznikla-li oceňovaná aktiva nebo pasiva pozůstalosti až po smrti zůstavitele, je rozhodný stav v době jejich vzniku.“*

Z čehož vyplývá, že pozůstalostní majetek je oceňován zásadně ke dni úmrtí zůstavitele. Pokud po smrti zůstavitele do konce pozůstalostního majetku dojde k tomu, že hodnota pozůstalostního majetku klesne nebo se zvětší je v podstatě bezpředmětné a nemá to na hodnotu pozůstalostního majetku, který je soudním komisařem určen v usnesení, tedy je zjištěna čistá hodnota dědictví, případně určena výše předlužení, žádný vliv. Z praktického pohledu je velmi časté, že bankovní účet ke dni úmrtí zůstavitele byl se zůstatkem určité částky a následně ke dni konce dědického řízení je zůstatek nižší vlivem odchozích trvalých plateb či výběrem osob, které měly k účtu dispoziční právo. V takovém případě ovšem soudní komisař projedná v pozůstalosti zůstatek ke dni úmrtí zůstavitele a nezajímá se o skutečný stav účtu ke dni projednávání.

Pokud se v pozůstalostním majetku objeví majetek, který je tzv. sporný neboli jde o majetek, na kterém se dědicové nemohou shodnout, zda má náležet do pozůstalosti či nikoliv, případně se nemohou shodnout na jeho výši nebo obvyklé ceně, není tento majetek zařazen do seznamu pozůstalostního majetku. To zejména z toho důvodu, že pozůstalostní řízení je řízení nesporné, s případnými spory musí být účastníci řízení odkázáni na civilní řízení o občansko-soudním řešení sporů. Sporná aktiva a pasiva se v usnesení o určení čisté hodnoty pozůstalosti neuvádějí.

Pokud by soudní komisař měl pochybnosti o správnosti určení obvyklé ceny pozůstalostního majetku, zejména tam, kde byla cena určena na základě prohlášení

dědiců, za účelem nižší odměny notáře, která se vypočítává právě z této obvyklé ceny pozůstalostního majetku, je možné, aby usnesením jmenoval znalce za účelem vytvoření znaleckého posudku o ceně předmětného majetku v pozůstalosti. Lze se ztotožnit s názorem, že tato situace by pro dědice byla velice nevýhodná, jelikož by kromě vyšší odměny notáře museli zaplatit také vypracovaný znalecký posudek.¹⁰

2.1.1 Dluhy ve společném jmění manželů

Manželské majetkové právo je vymezeno v § 708 občanského zákoníku (dále jen “OZ”) a je tvořeno vším co má majetkovou hodnotu, náleží manželům a není z režimu společného jmění manželů vyloučeno. Dle obecného zákonného režimu kromě aktiv patří do společného jmění manželů také pasiva, tedy společné dluhy, a to zejména takové dluhy, které byly převzaty za doby trvání manželství, kromě dvou zákonných výjimek vymezených v § 710 OZ. Za společné dluhy se nepovažují takové dluhy, které se: a) týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo; b) je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

Pokud tedy zůstavitel měl s pozůstalým manželem majetek ve společném jmění manželů, bez ohledu na to, zda se jedná o aktiva nebo pasiva, je nejprve nutné společné jmění manželů vypořádat. Jelikož smrtí jednoho z manželů manželství zaniká, dle ustanovení § 764 OZ je nutné majetkové právo mezi manželi vypořádat. Vypořádání společného jmění manželů je nejběžněji prováděno v rámci řízení o pozůstalosti, a to tak že polovina společného jmění manželů připadne pozůstalému manželovi a druhá polovina společného jmění manželů se stává předmětem pozůstalosti. Nicméně v rámci vypořádání společného jmění manželů je možné, aby pozůstalý manžel a ostatní dědicové mezi sebou uzavřeli dohodu, kterou musí pozůstalostní soud schválit. Předmětem dohody může být jakákoliv jiná úprava poměrů mezi pozůstalostním majetkem a majetkem, kterým připadne či nepřípadne pozůstalému manželovi v rámci vypořádávání společného jmění manželů.

¹⁰ PIRK, T. Zákon o zvláštních řízeních soudních, komentář, 2. vydání, 2020, s. 416-418

V rámci možnosti různých úprav vypořádávání společného jmění manželů je tedy nejprve nezbytně nutné postavit na rovno, zda a jak se společné dluhy manželů promítnou do usnesení dle ustanovení § 162 ZŘS, a pokud nejsou předmětem vypořádání společného jmění manželů, tak zda a jak se zařadí do pasiv pozůstalosti.¹¹

Obecně platí vzhledem k solidární odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele, že by společný dluh manželů měl být sice zařazen do pozůstalosti v plné výši, ale oceněn by měl být pouze polovinou celkové výše, to avšak s výslovným upozorněním dědiců na to, že věřitelé mohou požadovat jeho úhradu na dědicích ve výši celkové. Ocenění společného dluhu polovinou jeho obvyklé ceny je používáno z toho důvodu, že je nezbytné zjistit zda je předlužena pozůstalost, nikoliv zda je předluženo společné jmění manželů.¹² Vypořádané společné jmění manželů a pozůstalost je třeba tímto způsobem odlišit, jelikož mohou nastat situace, kdy společné jmění manželů předluženo není, ale zůstavitel sám měl ve výlučném majetku tolik dluhů, že pozůstalost předlužena bude a naopak může dojít i k situacím, kdy společné jmění manželů je předluženo, ale polovina společných dluhů není vyšší než aktiva pozůstalosti.

2.2 URČENÍ VÝŠE AKTIV, PASIV A PŘEDLUŽENÍ

Pozůstalostní soud určí obvyklou cenu aktiv, pasiv a výši předlužení v usnesení podle ustanovení § 180 odst. 1 ZŘS. Definice obvyklé ceny vyplývá z § 2 odst. 2 zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku:

“Obvyklou cenou se pro účely tohoto zákona rozumí cena, která by byla dosažena při prodejkách stejného, popřípadě obdobného majetku nebo při poskytování stejné nebo obdobné služby v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění. Přitom se zvažují všechny okolnosti, které mají na cenu vliv, avšak do její výše se nepromítají vlivy mimořádných okolností trhu, osobních poměrů prodávajícího nebo kupujícího ani vliv zvláštní obliby. Mimořádnými okolnostmi trhu se rozumějí například stav tísně prodávajícího nebo kupujícího,

¹¹ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2., s. 597.

¹² ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2., s. 598.

důsledky přírodních či jiných kalamit. Osobními poměry se rozumějí zejména vztahy majetkové, rodinné nebo jiné osobní vztahy mezi prodávajícím a kupujícím. Zvláštní oblibou se rozumí zvláštní hodnota přikládaná majetku nebo službě vyplývající z osobního vztahu k nim. Obvyklá cena vyjadřuje hodnotu majetku nebo služby a určí se ze sjednaných cen porovnáním.”

Jinými slovy je to taková cena, které by bylo dosaženo v obchodním styku, pokud by došlo k prodeji stejného předmětu, na stejném místě a při stejných podmínkách. Obvyklá cena by se dala označovat i jako tržní cena, ačkoliv zákon používá pojem obvyklá cena, jelikož do tržní ceny se může promítnout i poptávka, tedy za tržní cenu označujeme takovou, jakou je kupec ochoten dát na trhu.

Výše pasiv, stejně jako výše aktiv je určena na základě různých zjištění pozůstalostního soudu. Důležité je, že se zjišťuje výše aktiv i pasiv ke dni úmrtí zůstavitele, ačkoliv je jasné, že do skončení pozůstalostního řízení se může majetek v pozůstalosti zmenšit i zvětšit, rozhodující je okamžik úmrtí zůstavitele. Hodnota majetku v pozůstalosti je určena buď na základě sdělení, která jsou pozůstalostnímu soudu poskytnuta dotazovanými institucemi, tím může být například banka, která sdělí zůstatek účtu zůstavitele ke dni jeho úmrtí.

Jiný majetek v pozůstalosti je třeba za účelem zjištění výše jeho hodnoty ocenit, jak již bylo výše uvedeno, a to může být obecně provedeno třemi základními způsoby:

- a) ocenění souhlasným prohlášením dědiců, a to za předpokladu, že mezi dědici panuje shoda a vycházíme z toho, že řízení o pozůstalosti je nesporným řízením;
- b) ocenění odborným vyjádřením kvalifikovaného subjektu - tím je nejčastěji realitní kancelář, která vytvoří odborné vyjádření o obvyklé ceně nemovitého majetku ke dni úmrtí zůstavitele či odborné vyjádření autobazaru o obvyklé ceně motorového vozidla v pozůstalosti;
- c) ocenění prostřednictvím znaleckého posudku vypracovaného znalcem v daném oboru, dle zákona č. 245/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech.

Ve chvíli, kdy je veškerý majetek náležející do pozůstalosti, tedy aktiva i pasiva, vyčíslen ke dni úmrtí zůstavitele a je soudním komisařem vyhotoven seznam aktiv a pasiv, může být vypočítána hodnota předlužení pozůstalosti, která je určena usnesením, kterým se nařizuje likvidace pozůstalosti. Nicméně až po právní moci tohoto usnesení je vytvořen podklad pro likvidaci pozůstalosti,

jelikož do právní moci usnesení o nařízení likvidace se může objevit další majetek náležející do pozůstalosti, který je třeba započítat. Tento majetek může z předlužené pozůstalosti vytvořit pozůstalost nepředluženou či naopak.¹³

2.3 SPORY V ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI

Ačkoliv v řízení při likvidaci pozůstalosti může dojít ke sporu o existenci přihlášené pohledávky věřitele, který je řešen soudní cestou, ještě předtím, než se dostane řízení do této fáze mohou vzniknout spory při zařazování aktiv a pasiv do seznamu pozůstalostního majetku, ze kterého se potom případně určuje výše předlužení.

V zásadě je řízení o pozůstalosti nesporným řízením, ve kterém soudní komisař vystupuje jako nezávislá strana, jejíž úkolem rozhodně není rozhodovat spory nebo sporné skutečnosti. Obecně platí, že pokud je nějaký majetek zůstavitele sporný, tedy vznikne ohledně něho mezi dědici spor o tom, zda se má nebo nemá zařadit do pozůstalostního majetku, tak se k takovému majetku při projednávání pozůstalosti nepřihlíží.

Notář jako soudní komisař nemá kompetenci k tomu, aby rozhodoval spory vzniklé v řízení. Přestože se řízení označuje jako nesporné, neznamená to, že by řízení nemohl spor vzniknout. Obecně lze říci, že spory v řízení mohou vzniknout pouze ve dvou rovinách, a to v rovině určení okruhu dědiců, kteří jsou určeni buď zákonem nebo pořizáním pro případ smrti. A dále v rovině druhé, která se skládá z určení majetku náležejícího do pozůstalosti. Řešení sporů v rámci dědického řízení bylo umožněno pouze v době státního notářství, které meritorně rozhodovalo některé spory vzniklé mezi dědici.

Obecně se lze ztotožnit s názorem, že spory nemohou v řízení o pozůstalosti vzniknout pouze tam, kde se jedná o řízení, ve kterém vystupuje pouze jediný dědic ze zákona a neexistuje žádné pořizání pro případ smrti, tedy v řízení je jediný účastník.

Spory v řízení obecně dělíme na: a) spory o dědické právo – tedy o tom, kdo je dědicem; b) spory o pozůstalostní majetek – tedy o to, co náleží do pozůstalosti;

¹³ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2., s. 598.

a dále c) spory o právní posouzení a d) skutkové spory – založené na rozdílných skutkových tvrzeních. Tyto spory se mohou vzájemně kombinovat.

2.3.1 Spory o dědické právo

Určení toho, kdo je zůstavitelovým dědicem je nezbytné, a to nejen pro pozůstalostní řízení, ale také pro určení toho, kdo je právním nástupcem zůstavitele, z hlediska legitimační funkce. Rozhodnutí soudu o dědickém právu je závazné erga omnes¹⁴.

Kdo je dědicem určí šetření soudního komisaře v okruhu zákonných dědiců, tedy lustrace v centrální evidenci obyvatel. Dále okruh dědiců určí pořízení pro případ smrti, tedy závěť nebo dědická smlouva. V každém případě, každý, kdo přichází v úvahu jako potenciální dědic ze zákona, ze závěti nebo jako dědic smluvní, musí být vyrozuměn o svém dědickém právu. V případě, že některý z potenciálních dědiců nebyl o svém dědickém právu vyrozuměn, jelikož o něm není soudnímu komisaři známo, může mezi účastníky řízení vzniknout spor, a to buď spor zakládající se na rozdílném právním posouzení a nebo na sporných skutečnostech.

Pokud spor závisí na právním posouzení, není v této věci potřeba provádět dokazování a spor rozhodne autoritativně sám soudní komisař, jelikož k rozhodnutí sporu stačí správný výklad právních norem. Z praxe se jedná o případy, kdy se některé osoby mylně domnívají nesprávným výkladem zákona, že jim svědčí dědické právo, ačkoliv tomu tak není. Lze uvést příklad, kdy lidovým označením „strýc/teta“ označujeme manžela případně manželku sourozence rodiče, který se tudíž může domnívat, že bude dědit v šesté třídě dědiců, ačkoliv v této dědické třídě sice dědí strýcové a tety, ale pouze ve smyslu dětí prarodičů zůstavitele. V těchto případech soud prostřednictvím soudního komisaře rozhodne usnesením o tom, s kým bude v řízení pokračováno jako s účastníkem řízení dle ustanovení § 110 ZŘS a komu se v řízení účast ukončuje dle ustanovení § 169 odst. 1 ZŘS. Proti tomuto usnesení je odvolání přípustné a doručuje se doporučeně s dodejkou.

Ovšem pokud spor závisí na rozdílných skutkových tvrzeních, jde o případy, kdy účastníkům svědčí dědický titul, avšak dochází u nich ke sporu o tom,

¹⁴ Erga omnes = vůči všem

co je pro posouzení jejich postavení rozhodné. Toto posouzení ovšem není v kompetenci soudního komisaře a je nezbytné, aby se pro vyřešení sporu provedlo dokazování. Typickým příkladem z praxe je situace, kdy jako jediný dědic ze zákona ve druhé dědické třídě připadá v úvahu manželka zůstavitele a zároveň další osoba tvrdí, že připadá v úvahu jako další dědic ze zákona ve druhé dědické třídě, jelikož jde o spolužijící osobu, která se zůstavitelem sdílela společnou domácnost po dobu nejméně jednoho roku před jeho smrtí. Tuto skutečnost ovšem odmítá pozůstalá manželka a je nezbytné v této věci provést soudní dokazování. Dokazování probíhá především tak, že důkazní břemeno nese údajná spolužijící osoba, která musí předložit rozhodné podklady, které dokazují, že podmínka společné domácnosti byla naplněna, a to zejména výpisem z účtu, kterým se podíleli na úhradě společných nákladů na provoz domácnosti, případně nájemní smlouva a další podklady dokládající tuto skutečnost. Ke sporu ovšem může dojít i mezi závětními dědici při předložení závětí, které vzájemně kolidují. V praxi se můžeme setkat s nespočtem různých variant sporů. Ustanovení § 1672 OZ říká jako *lex generalis*, že: „*Uplatňuje-li právo na dědictví více osob a odporují-li si, odkáže soud toho z dědiců, jehož právní důvod je slabší, aby své právo uplatnil žalobou. Nepodá-li tento dědic žalobu ve lhůtě určené soudem, nezaniká sice jeho dědické právo, avšak při projednání pozůstalosti se k němu nepřihlíží.*“ a zároveň tento postup upravuje také ustanovení § 170 odst. 1 ZŘS, jako *lex specialis*, a to: „*V případě, že pro vyřešení sporu o dědické právo je třeba prokázat skutečnosti, které jsou mezi dědici sporné, soud usnesením odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou; k podání žaloby určí lhůtu, která nesmí být kratší než 2 měsíce.*“ Z výše uvedeného je zřejmé, že je nutné, aby soudní komisař určil osobu, jejíž dědické postavení je nejslabší a tuto osobu odkáže k podání žaloby u civilního soudu, který ve věci provede dokazování. Určování postavení účastníků a jejich žebříček síly pozice je komplikovaný a zejména individuální. Obecně lze vyjít z praktických pravidel, které znázorňuje následující tabulka, zobrazující postavení od nejsilnějšího k nejslabšímu:

pořadí	v případě pořízení pro případ smrti nepopřeného co do pravosti	v případě pořízení pro případ smrti popřeného co do pravosti a pro případ zákonné dědické posloupnosti
1.	dědická smlouva	dědická smlouva a jiné pořízení pro případ smrti ve formě veřejné listiny – novější
2.	závěť novější	dědická smlouva a jiné pořízení pro případ smrti ve formě veřejné listiny – starší
3.	závěť starší	zákonná dědická posloupnost založená na příbuzenském poměru
4.	zákonná dědická posloupnost	jiné pořízení pro případ smrti ve formě soukromé listiny – novější
5.		jiné pořízení pro případ smrti ve formě soukromé listiny – starší
6.		zákonná dědická posloupnost založená na soužití ve společné domácnosti ■

Obrázek 2: Vzor síly postavení dědiců¹⁵

Platí, že tedy – dědic z dědické smlouvy má silnější postavení než dědic ze závěti nebo ze zákona; dědic ze závěti má silnější postavení než dědic ze zákona; dědic z pořízení pro případ smrti sepsaného veřejnou listinou má silnější postavení než dědic z pořízení pro případ smrti sepsaného soukromou listinou a u dědiců z pořízení pro případ smrti ve stejné formě je jejich postavení řízení podle data pořízení, tedy novější pořízení znamená silnější postavení než starší pořízení.

Odkázání účastníka s nejslabším postavením na podání žaloby provádí soudní komisař usnesením, které je doručováno jako meritorní rozhodnutí do vlastních rukou adresáta. Proti tomuto usnesení je odvolání přípustné. Usnesení musí obsahovat určení, kterého účastníka odkazuje k podání žaloby, k jakému soudu, co má být petitem a lhůtu ve které má být žaloba podána. Lhůta je lhůtou soudcovskou, hmotněprávní a propadnou, tzn. lhůtu určuje soud, nesmí být kratší než dva měsíce, ale může být prodloužena, poslední den lhůty musí být žaloba u příslušného soudu a marným uplynutím této lhůty nezaniká dědické právo, ale k postavení takové osoby se dále v řízení o pozůstalosti nepřihlíží dle ustanovení § 1672 OZ ve spojení s ustanovením § 170 odst. 2 ZŘS. Místně příslušný je soud, u něhož je vedeno pozůstalostní řízení dle ustanovení § 88 písm. c) OSŘ. Tento civilní soud rozhodne o tom, s kým má být v řízení pokračováno jako s účastníkem řízení. Tomu, s kým pokračováno být nemá, musí soudní komisař ukončit účastenství. V postavení žalobce stojí osoba, kterou soudní komisař odkázal k podání žaloby a na straně žalovaných jsou všichni ostatní účastníci řízení o pozůstalosti. Žalobce má povinnost tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhopat

¹⁵ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. 1. Praha, 2014. ISBN 978-80-7400-266-3.

důkazy, tedy nese důkazní břemeno a dále má povinnost zaplatit soudní poplatek za zahájení sporného řízení.

2.3.2 Spory o rozsah pozůstalosti

Spory, které se ale blíže týkají likvidace pozůstalosti, jsou spory o tom, který majetek patří do pozůstalosti. Majetkem se myslí aktiva i pasiva, která jsou zjišťována ze seznamu pozůstalostního majetku, soupisu pozůstalosti, prohlášení dědiců a provedených lustrací, které si soudní komisař sám zjišťuje na základě zásady vyšetřovací. Tedy vychází z toho, co je mu dědici sděleno, ale i z vlastního šetření, nicméně je nutné zdůraznit, že soudní komisař nemá povinnost sám bez bližších podnětů šetřit majetek pozůstalosti, ale až na základě indicií, které mu jsou sděleny. Ohledně toho, co patří nebo nepatří do pozůstalosti tedy mohou vzniknout mezi dědici spory, a to v zásadě dvojího typu: a) spory o právní posouzení dané věci a b) spory o skutkové tvrzení.

Typickým příkladem sporu o právním posouzení je situace v rámci které není potřeba provádět dokazování a tudíž je soudní komisař kompetentní k tomu, aby sám spor vyřešil, tedy postavil na rovno jak bude v řízení postupováno a podle čeho. Jedná se o výklad právních norem, který je soudnímu komisaři znám, a proto není třeba odkazovat na soudní žalobu. Jde například o spor mezi účastníky, kdy jeden z nich tvrdí, že má být určitá pohledávka zařazena do pasiv pozůstalosti a druhý účastník tvrdí, že zařazena být nemá, jelikož byla již promlčena.

Druhý případ jsou spory o zařazení nebo nezařazení určitého majetku do pozůstalosti, které se zakládají na rozdílných skutkových tvrzení účastníků. Jedná se o situaci, kterou nemůže rozhodnout sám ze své úřední pravomoci soudní komisař a je nezbytné za tímto účelem provést dokazování, které provádí civilní soud. Příkladem může být situace, kdy jeden z dědiců tvrdí, že do pozůstalostního majetku patří cenný obraz, avšak druhý z dědiců s tímto jeho názorem nesouhlasí a tvrdí, že tento obraz byl ještě za života zůstavitelem darován druhému z dědiců. Za těchto okolností se soudní komisař řídí zásadou, že ke spornému majetku se při projednávání pozůstalosti nepřihlíží¹⁶ a pouze poučí dědice o tom, že může v této věci podat civilní žalobu na určení. Ovšem zásadním rozdílem je, že v těchto případech soudní komisař nevydává usnesení s odkazem na podání žaloby a záleží

¹⁶ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. Dědické právo v praxi. 1. Praha, 2014. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 248-250.

na uvážení účastníků, zda budou žalobu na určení podávat či nikoliv, dle ustanovení § 189 odst. 1 ZŘS.¹⁷

Závěrem této podkapitoly, týkající se spornosti v řízení, lze říci, že ačkoliv je tato práce zaměřena na likvidaci pozůstalosti, je nezbytné postavit na jisto tuto problematiku a především upozornit na to, že majetek, který je do pozůstalosti zařazen je výsledkem především sdělení účastníků a odvíjí se od informací, které vyjdou najevo z výpovědí, které podají zejména u předběžného šetření, z čehož se také odvíjí případná zjištěná výše předluženosti.

2.4 PROJEDNÁNÍ PŘEDLUŽENÉ POZŮSTALOSTI BEZ NAŘÍZENÍ LIKVIDACE

Ačkoliv by se mohlo zdát, že pokud jsou pasiva v pozůstalosti větší, než aktiva automaticky to pro soudního komisaře znamená nařízení likvidace pozůstalosti, není tomu tak. V praxi existují situace, kdy se předlužená pozůstalost projednává běžným způsobem a řízení o pozůstalosti končí konečným usnesením podle § 185 ZŘS, a to tedy buď: a) potvrzením nabytí dědictví jedinému dědici; b) potvrzením nabytí dědictví více dědicům podle rozdělení pozůstalosti; c) potvrzením nabytí pozůstalosti více dědicům podle jejich dědických podílů, nebo d) potvrzením, že dědictví připadlo státu.¹⁸

Situace, kdy předlužená pozůstalost není zlikvidována nastává ve chvíli, kdy by za normálních okolností bylo řízení o pozůstalosti zastaveno pro majetek nepatrné hodnoty. Jde o případy, kdy majetek nepatrné hodnoty není možné vydat tomu, kdo se postaral o pohřeb zůstavitele. Majetek nepatrné hodnoty nelze vydat vypraviteli pohřbu tehdy, pokud s jeho vydáním nesouhlasí, či mohou nastat speciální případy, kdy například pohledávku zůstavitele z titulu nedoplatku důchodu nelze vydat osobě, která se zůstavitelem nežila ve společné domácnosti, alespoň jeden rok před jeho úmrtím.

V těchto případech vyplývá z judikatury¹⁹, že nařízení likvidace není na místě, jelikož pokud by se zpeněžoval majetek nepatrné hodnoty,

¹⁷ § 172 odst. 2 věta druhá ZŘS: Neshodnou-li se dědici na rozhodných skutečnostech o tom, co vše patří do aktiv pozůstalosti, ke spornému majetku se v řízení o pozůstalosti nepřihlíží.

§ 173 věta druhá ZŘS: Neshodnou-li se dědici na rozhodných skutečnostech o tom, co vše patří do pasiv pozůstalosti, ke sporným dluhům se v řízení o pozůstalosti nepřihlíží.

¹⁸ Tzv. odúmrtí

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.3.2015, sp. zn. 21 Cdo 1346/2014.

za předpokladu, že by bylo vůbec možné ho zpeněžit, tak by tento zpeněžený majetek hradil zejména náklady provedení zpeněžení, případně náklady pohřbu zůstavitele a další věřitelé by nemohli být uspokojeni. Tento postup je v rozporu se zásadou hospodárnosti řízení.²⁰

V situaci, kdy majetek nepatrné hodnoty nelze vydat vypraviteli pohřbu pro jeho nesouhlas, lze využít ještě jednu variantu vyplývající z judikatury²¹. Jde o situaci, kdy je řízení zastaveno pro nehospodárnost a neekonomičnost a majetek nepatrné hodnoty je vydán České republice, zastoupené Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových (dále jen „ÚZSVM“). Pokud ovšem není využit tento postup a majetek nepatrné hodnoty nelze vydat vypraviteli pohřbu a není na místě ani likvidace pozůstalosti, dochází k projednání pozůstalosti standardním způsobem.

²⁰ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního*. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 599-600.

²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.8.2020, sp. zn. 24 Cdo 785/2020-72.

3 NAŘÍZENÁ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Důležité je upozornit na skutečnost, že jednou nařízená pravomocná likvidace pozůstalosti zabraňuje tomu, aby bylo dědictví projednáno. A to i v takovém případě, kdy po právní moci usnesení o nařízení likvidace vyjde najevo, že předlužení neexistuje. Od právní moci usnesení nelze upustit i z toho důvodu, že tímto okamžikem zanikají dědická práva i právo státu na dědictví dle ustanovení § 200 písm. a) ZŘS, a proto nepřipadá v úvahu nabytí dědictví. V případě, že předlužení neexistuje a byly uspokojeny všechny pohledávky věřitelů dojde k situaci, která je blíže popsána v kapitole 9.²² To ovšem neplatí, pokud by došlo k tomu, že skutečnost předluženosti odpadne ještě předtím, než usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti nabyde právní moci. V takovém případě je možné od likvidace pozůstalosti upustit a řízení se projedná klasickým způsobem.

3.1 ODPOVĚDNOST ZA DLUHY

Tak jak jsme obecně zvyklí, že dědicové odpovídají za dluhy zůstavitele, a to buď do výše ceny nabytého dědictví, v případě že uplatnili právo na výhradu soupisu pozůstalosti, či v celém rozsahu, jestliže neuplatnili právo na výhradu soupisu pozůstalosti, v případě nařízené likvidace pozůstalosti se tato odpovědnost liší. Změna vychází zejména z postavení dědiců, kterým dnem právní moci usnesení o nařízení likvidace zanikají dědická práva. Při likvidaci pozůstalosti jsou věřitelé uspokojováni pouze z majetku, který náleží do likvidační podstaty, resp. ze zpeněženého výtěžku likvidační podstaty. Je třeba také upozornit na rozdíl, kdy při projednání dědictví dědicové odpovídají za dluhy bez omezení či s omezením, a to i svým majetkem, nikoli pouze majetkem náležejícím do pozůstalosti.²³

3.1.1 Výhrada soupisu pozůstalosti

Jednou ze zásadních změn, kterou přinesla rekodifikace občanského zákoníku, je úprava odpovědnosti za dluhy zůstavitele. Dřívější dědické právo

²² ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního*. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 600.

²³ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního*. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 601.

stanovovalo, že dědic odpovídá za dluhy zůstavitele pouze do výše nabytého dědictví. Jinými slovy dědicové odpovídali za dluhy zůstavitele omezeně, a to pouze do výše aktiv, které nabyli. Dnes platí obecně ustanovení o neomezené odpovědnosti za dluhy zůstavitele, což znamená, že dědicové odpovídají za veškeré dluhy zůstavitele bez ohledu na to, jaký majetek zdědili a jsou povinni pohledávky za zůstavitelem uspokojovat i z vlastního majetku. Avšak existuje obnovený institut, který může dědicům poskytnout jistou ochranu. Jde o právo na uplatnění výhrady soupisu pozůstalosti. Pokud dědic právo na výhradu soupisu uplatní, odpovídá za dluhy zůstavitele omezeně, a to pouze do výše ceny zděděného majetku.

O možnosti uplatnění výhrady soupisu musí být dědicové poučeni a následně musí být vyzváni k vyjádření, které mohou učinit bezprostředně po poučení, či mohou požádat o lhůtu k vyjádření, která obecně činí jeden měsíc od poučení, jde o lhůtu soudcovskou, která může být na požádání prodloužena. Vyjádření musí být výslovné pouze od jedné skupiny dědiců, a to od nejbližších příbuzných zůstavitele, tedy ze strany pozůstalého manžela, ascendentů²⁴ a descendentů²⁵, ostatní vzdálenější příbuzní zůstavitele jsou vyrozuměni soudem o poučení o uplatnění práva na výhradu soupisu, s tím že mají jednoměsíční lhůtu k vyjádření, ve které právo buď uplatní a nebo pokud se ve stanové lhůtě nevyjádří, má se za to, že právo na výhradu soupisu neuplatňují. Nutnost výslovného vyjádření blízkých příbuzných je zejména jejich ochranou, ve smyslu toho, že se předpokládá, že budou úmrtím blízké osoby otřeseni.

Nutné je ovšem upozornit na to, že ačkoliv se pro dědice zdá být bezpečnější právo na výhradu soupisu uplatnit pokaždé, tak musí dědicové počítat s tím, že výhrada soupisu pozůstalosti s sebou nese další náklady, které bude muset v konečném důsledku hradit dědic, který si soupis vyhradil.²⁶

Nový institut výhrady soupisu pozůstalosti zakládá větší ochranu věřitelů zůstavitele. A to zejména proto, že dědicové mohou některý majetek zůstavitele zatajit za účelem krácení věřitelů. Tato nová úprava umožňuje ručení za dluhy zůstavitele v plném rozsahu, a to i pokud by dědic zůstavitelův majetek nepřiznal v pozůstalostním řízení. Omezené ručení je tedy možné pouze ve chvíli,

²⁴ předci

²⁵ potomci

²⁶ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. 1. Praha, 2014. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 263.

kdy je uplatněno právo na výhradu soupisu pozůstalosti, avšak je nezbytné zmínit, že výhrada soupisu pozůstalosti má smysl pouze tam, kde dědicové nemají kompletní přehled o zůstavitelově majetku, jelikož osoba, která výhradu uplatní s sebou nese náklady vytvořeného soupisu, například za znalecké posudky o obvyklé ceně sepsaného majetku.²⁷

3.1.2 Soupis pozůstalosti

Soupisem pozůstalosti se rozumí úřední zjištění majetku náležejícího do pozůstalosti ke dni úmrtí zůstavitele. Účelem je tedy opravdové a nesporné zjištění jmění a určité čisté hodnoty majetku v pozůstalosti dle ustanovení § 1684 odst. 1 OZ. Ačkoliv pojem jmění zahrnuje jak aktiva, tak pasiva, při provádění soupisu pozůstalosti se zjišťují pouze aktiva pozůstalosti.

Soupis pozůstalosti je nařízen soudem v případě, že dědic, příp. dědicové uplatní po daném poučení výhradu soupisu pozůstalosti dle ustanovení § 1685 odst. 1 OZ. Nařízení soupisu pozůstalosti je možné i v případě pokud je to nezbytné pro vypočtení povinného dílu nepominutelného dědice dle ustanovení § 1685 odst. 1 OZ, nebo je-li mezi dědici osoba pod zvláštní ochranou dle ustanovení § 1685 odst. 2 písm. a) OZ (zejména osoba, která je omezena na svéprávnosti, neznámá, nepřítomná, nezletilec, nebo veřejně prospěšná právnická osoba či právnická osoba zřízená ve veřejném zájmu). Dalším speciálním důvodem nařízení likvidace pozůstalosti může být situace, kdy existuje nejistota, zda je někdo dědicem nebo kdo je dědicem dle ustanovení § 1685 odst. 2 písm. b) OZ a nebo zažádá-li o to věřitel dle ustanovení § 1709 OZ.²⁸

Úřední soupis pozůstalosti může být nahrazen tzv. společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku. Takový soupis pozůstalosti lze uplatnit pouze v případě, že mezi dědici panuje shoda a žádný z dědiců není osobou pod zvláštní ochranou dle ustanovení § 1685 odst. 2 písm. a) OZ.²⁹

²⁷ GÜRLICH Richard. Novinky z rekonstrukce – advokátní kancelář GÜRLICH & Co. 68/2014, s. 1

²⁸ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 265.

²⁹ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 266.

Nahrazení soupisu může v ojedinělých a odůvodněných případech mít také podobu nahrazení soupisu pozůstalosti seznamem pozůstalostního majetku, který vyhotovil správce pozůstalosti a který je potvrzen všemi dědici.³⁰

3.1.3 Soupis pozůstalosti v praxi

Institut soupisu pozůstalosti navrácí staré pořádky v možnosti omezeného ručení za dluhy zůstavitele. Je ovšem nutné podotknout, že tam, kde je soupis pozůstalosti nařízen z moci úřední, tedy například v situaci, kdy v řízení vystupuje osoba pod zvláštní ochranou, tj. např. nezletilý dědic, je povinnost soupisu pozůstalosti dědicům na obtíž a přináší s sebou delší průběh řízení a další náklady.

Otázkou zůstává, kde, kdy a kým má být soupis vytvářen. Jak již byla shora uvedeno možnosti vytvoření soupisu pozůstalosti jsou zejména trojí: 1) soupis pozůstalosti vytvořený soud, respektive soudním komisařem; 2) soupis pozůstalosti nahrazený společným prohlášením dědiců a 3) soupis pozůstalosti vytvořený správcem pozůstalosti.

Soupis pozůstalosti, který se nahrazuje společným prohlášením dědiců z praktického hlediska může být vytvořen v podstatě kdekoliv a kdykoliv, jelikož není nikde stanoveno, že by se jednalo o „úkon na místě samém“ jako dle ustanovení § 178 ZŘS. Mělo by se jednat o místo, kde se nachází zůstavitelův majetek, nicméně nic a nikdo nevyklučuje, aby takové prohlášení dědiců bylo vytvořeno v kanceláři notáře nebo v místě bydliště některého z dědiců. Z praktického hlediska je nutné říci, že toto prohlášení bývá nejčastěji činěno v místě posledního trvalého bydliště zůstavitele.

To stejné platí v případě soupisu pořizovaného správcem pozůstalosti, který může být v podstatě pořizován kdekoliv, kdykoliv a musí obsahovat všechny majetek. Pokud by soupis nebyl kompletní hrozí správci pozůstalosti náhrada škody.

Přísnější požadavky jsou ovšem kladeny na soupis pozůstalosti, který je vytvářen úředním soupisem. Na otázku, kým je tento soupis vytvářen, náleží odpověď – notářem jako soudním komisařem, případně pověřeným zaměstnancem notáře. Nicméně jedná se o soupis na místě samém, tedy lze se ztotožnit s názorem,

³⁰ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 266.

že v případě vzdáleného místa je možné využít institut dožádání a v takovém případě bude úřední soupis provádět soud. Odpověď na otázku, kdy má být soupis proveden je komplikovanější. Ze zákona nevyplývá konkrétní lhůta, která by měla být dodržena, ačkoliv je zřejmé, že soupis by měl být vyhotoven bez zbytečných průtahů. Ovšem jediný konkrétní limitující časový údaj je ustanoven v § 178 zákona č. 358/1992 Sb. notářského řádu (dále jen „NŘ“), ze kterého vyplývá, že zúčastněné osoby musí být vyrozuměny nejpozději 15 dnů předem. Kde má být soupis prováděn není blíže specifikováno především vzhledem k potřebné neurčitosti místa, a to proto, že pozůstalostní řízení bývají velmi individuální. V každém případě místem, kde je soupis prováděn je místo, kde se nachází zůstavitelův majetek. Z praktického pohledu se nejedná o každé místo, kde se nachází zůstavitelův majetek, jelikož například finanční prostředky na bankovním účtu nejsou fakticky v konkrétní bance a takových dalších příkladů by byla spousta, proto se soupis omezuje především na místo posledního trvalého bydliště zůstavitele, případě rekreační obydlí a podobně.³¹

3.2 SPRÁVCE POZŮSTALOSTI

S majetek náležejícím do pozůstalosti by nemělo být nakládáno od okamžiku smrti zůstavitele, až do nabytí právní moci konečného usnesení soudního komisaře o přechodu práv a povinností na konkrétního dědice.

Je vhodné postavit na jisto, který majetek náleží do pozůstalosti. Je to tedy veškerý majetek zůstavitele, který existoval ke dni úmrtí zůstavitele a byl v jeho vlastnictví. Majetkem se potom myslí jak aktiva, tak pasiva. Na dědice ovšem nepřechází osobní závazky zůstavitele, které zanikají okamžikem jeho smrti. Zajímavé postavení má například penzijní připojištění zůstavitele, které je předmětem pozůstalostního majetku pouze ve chvíli, kdy zůstavitel neurčil tzv. obmyšlenou osobu, tedy toho, komu má být zůstatek pojištění vyplacen pro případ smrti zůstavitele.

Správce pozůstalosti je upraven v ustanovení § 1556 a násl. OZ. Správce je osobou, která je oprávněna vykonávat pouze prostou správu pozůstalostního majetku do konce pozůstalostního řízení. Tedy pouze takovou správu, která je nezbytná k záchově pozůstalostního majetku, a to s péčí řádného hospodáře.

³¹ Ad Notam 3/2018, NÝVLTOVÁ Markéta, Výhrada soupisu pozůstalosti v praxi., s. 18

Prostá správa zahrnuje především péči o to, aby se pozůstalostní majetek nezmenšoval a byl chráněn. Z výkonu funkce náleží správci odměna a před koncem výkonu funkce správce podá zprávu o úkonech, které vykonal. Správce pozůstalosti může být stanoven nařízením zůstavitele, případně může být ustanoven na základě jmenování správce pozůstalosti usnesením na návrh dědice, respektive dědiců. Pokud je dědiců více a neujedná-li si něco jiného spravují pozůstalost společně.

Pokud je správce stanoven nařízením zůstavitele, ujímá se správy ihned v okamžiku smrti zůstavitele, je-li s tím obeznámen. Pokud není obeznámen, ujme se správy po výzvě soudního komisaře. Správce, který nevykonává svou funkci řádně může být rozhodnutím soudního komisaře odvolán. Stejně jako správce obstarává aktiva pozůstalosti, je nezbytné, aby v případě dluhů zůstavitele pečoval i o to, aby se dluhy nezvětšovaly.

3.3 ODLOUČENÍ POZŮSTALOSTI

K ochraně věřitelů slouží také institut odloučení pozůstalosti. Odloučení pozůstalosti je provedeno soudním komisařem na návrh věřitele, který má obavu z předlužení dědice. V takovém případě je odloučen pozůstalostní majetek od jmění dědice, který by z pozůstalostního jmění mohl uspokojovat své vlastní věřitele dříve, než by došlo k uspokojení věřitelů zůstavitele.

Soud může návrh odmítnout, pokud je zřejmé, že není důvodný. Odloučení pozůstalosti nebrání tomu, aby bylo v řízení dále pokračováno a došlo k nabytí dědictví dědicem.

Věřitel, který navrhl odloučení pozůstalosti je potom uspokojen z odloučené pozůstalosti, ale naopak ztrácí právo na uspokojení se z dalšího dědicova majetku, a to i ve chvíli, kdyby nedošlo k uplatnění práva na výhradu soupisu pozůstalosti tímto dědicem. Tedy lze se ztotožnit s názorem, že ačkoliv nový občanský zákoník přináší neomezené ručení dědiců za dluhy zůstavitele s výjimkou uplatněné výhrady soupisu pozůstalosti, tak druhou takovou výjimkou je právo odloučení pozůstalosti, kdy dědic ručí za dluhy jen do výše odloučené pozůstalosti. Tyto ustanovení vyplývají z § 1709 a § 1710 OZ.

3.4 FUNKCE LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Nařízení likvidace pozůstalosti s sebou určité důsledky, které jsou blíže popsány v kapitole 4.6. Kromě těchto je pro bližší specifikaci likvidace pozůstalosti nutné upozornit také na její funkce.

Jedná se zejména o funkci majetkovou. Tato funkce zůstává zachována stejně jako v klasickém řízení o pozůstalosti, ačkoliv nabírá větších rozměrů. A to především proto, že již o pouhé zjištění majetkové podstaty za účelem pozůstalostního řízení, kdy notář jako soudní komisař vychází zejména ze sdělení, které mu jsou poskytnuta účastníky řízení a sám nevykonává bližší úkony ke zjištění majetku náležejícího do pozůstalosti. Ovšem při likvidaci pozůstalosti se dbá na to, aby byl řádně zjištěn veškerý majetek zůstavitele, a to nad rámec běžného šetření, kdy by se dalo ztotožnit s názorem, že tyto úkony se přibližuje funkci vyšetřovací, ačkoliv víme, že pro nesporné řízení je typická funkce projednávací. S tím souvisí také změna ve správě majetku náležejícího do likvidační podstaty. Tak jak jsme zvyklí, že správce pozůstalosti může na majetku v pozůstalosti vykonávat pouze běžnou správu nezbytnou k zachově zůstavitelova majetku do skončení řízení, tak naopak správa majetku v likvidační podstatě je daleko širší. Jde tedy o plnou správu, spojenou především se snahou o rozmnožení majetku v likvidační podstatě.

Dále je to funkce uhrazovací, kdy se snažíme o zpeněžení zůstavitelova majetku náležejícího do likvidační podstaty a následně o uhrazení zjištěných pohledávek.

Oproti tomu funkce, kterou má řízení o pozůstalosti, ale řízení o likvidaci pozůstalosti ji ztrácí je funkce legitimační. Jelikož dnem právní moci usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti zanikají dědická práva předchozích účastníků řízení.³²

3.4.1 Nesporné řízení

Následující podkapitola bude věnována úvahám autorky o vývoji nesporného řízení v řízení o likvidaci pozůstalosti. Jak víme z právní teorie nesporné řízení má některé typické znaky. Je to zejména zahajování řízení z moci

³² ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 602-603.

úřední, bez návrhu, neboli zásada oficiality. Dále zásada projednávací, kdy soud pracuje pouze s informacemi, které mu dají účastníci a vlastní nezjišťuje. A zejména také to, že oproti spornému řízení, zde není mezi účastníky spor, ale jde o veřejný zájem na vyřízení věci.

Tyto typické zásady nesporného řízení bez větších odchylek prakticky platí pro obecné řízení o pozůstalosti. Avšak ve chvíli, kdy dojde k nařízení likvidace pozůstalosti dochází k určitému přechodu. Teoreticky se jedná stále o nesporné řízení s veřejným zájmem na vyřízení věci, ale mohli bychom najít i některé prvky, které naznačují, že na řízení sporné a nesporné již nelze nahlížet takto černobíle.

Především jde o fakt, že v tomto řízení mohou velmi často vznikat spory o přihlašované pohledávky, které přezkoumává sám insolvenční správce či notář. Také přihlašování pohledávek má, dalo by se říci, podobu návrhu, tudíž by mohlo poukazovat na zásadu dispozitivnosti, která je opakem zásady oficiality. Přihlášení pohledávek sice zajisté nemá funkci zahájení řízení, ale určité důsledky v řízení vyvolává a rozhodně je odrazem dispozitivnosti, neboli právem ne však povinností věřitele svou pohledávku přihlásit.

A pak samotná zásada projednávací, jak již bylo v předchozí kapitole nastíněno je tématem k diskuzi. Při šetření za účelem zjišťování majetku v pozůstalosti, pozůstalostní soud vychází pouze z informací, kterému mu sdělí účastníci řízení. Tedy jsou prováděny lustrace na podněty, které sdělí účastníci, na které dopadá povinnosti vypovědět pravdu a nic nezamlčet ve smyslu ustanovení § 131 odst. 2 OSŘ. Avšak při zjišťování majetku náležejícího do likvidační podstaty jsou rozhodně pozůstalostním soudem vykonávány další úkony, které směřují spíše k zásadě vyšetřovací, jelikož musí být dbáno na to, aby nebyl žádný majetek opomenut. Příkladem může být konvokace věřitelů, která je jedním z prvních úkonů při nařizování likvidace pozůstalosti.

Lze být toho názoru, že řízení o likvidaci pozůstalosti má určitý přesah do sporných řízení, ale rozhodně nelze říci, že by se již nejednalo o řízení nesporné. Lze ovšem říci, že v této fázi řízení začíná být hranice mezi sporným a nesporným řízením velmi neostrá a ani teoreticky ji nelze přesně definovat.

3.5 EXEKUTORSKÉ ZÁSTAVNÍ PRÁVO A LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Často se v praxi můžeme setkat s otázkou, jaký má vliv nařízení likvidace pozůstalosti na existenci exekutorského zástavního práva. Pro osvětlení dané problematiky je nejprve nutné postavit na jisto, co je to zástavní právo a jakým způsobem ho lze dělit.

Zástavní právo je právní odvětví, které se zabývá způsobem zajištění dluhu mezi věřitelem a dlužníkem. Dle ustanovení § 1309 OZ funguje zástava tak, že *„nesplní-li dlužník dluh řádně a včas, může se věřitel uspokojit z výtěžku zpeněžení zástavy do ujednané výše, a není-li tato ujednána, do výše pohledávky s příslušenstvím ke dni zpeněžení zástavy.“*

Zástavní právo lze dělit dvojím způsobem, a to na zástavní právo dle ustanovení § 69a zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád (dále jen „EŘ“), které platilo do 30.6.2015 a dále na zástavní právo dle ustanovení § 73a EŘ, které platí od 1.7.2015.

Z ustanovení § 198 odst. 1 ZŘS je patrné, že: *„Výkon rozhodnutí nebo exekuce, která by postihovala majetek náležející do likvidační podstaty se dnem právní moci o nařízení likvidace pozůstalosti zastavuje.“* Pro určení skutečnosti, zda exekutorské zástavní právo trvá či zaniká po nařízení likvidace pozůstalosti, je nezbytné vymezit základní rozdíly mezi těmito exekutorskými zástavními právy.

Zejména existence zástavního práva dle § 69a EŘ je závislá na existenci samotného exekučního řízení, ale naopak zástavní právo dle § 73a EŘ vzniká na základě samostatného řízení, není součástí exekučního řízení jako takového a zda bude podán návrh na vklad zápisu do katastru nemovitostí závisí na samotném navrhovateli, nikoliv na exekutorovi. Dalším patrným rozdílem je také to, že exekutorské zástavní právo dle § 69a EŘ bylo zřizováno přímo soudním exekutorem bez návrhu, zatímco exekutorské zástavní právo dle § 73a EŘ vzniká na návrh držitele vykonatelného titulu, na což odkazuje i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.1.2019, sp. zn. 30 Cdo 2769/2017.

„Zákonnému požadavku na rychlé a účelné provedení exekuce zásadně odpovídá ten postup soudního exekutora, který při zjištění existence postižitelného majetku ve vlastnictví povinného vede k neprodlenému zřízení exekutorského zástavního práva k tomuto nemovitému majetku. Byť exekutorské zástavní právo neplní přímo uhrazovací funkci zástavního práva, ale toliko zajišťovací, jeho

význam spočívá nejen v zařazení vymáhané pohledávky do přednější skupiny a zajištění lepšího pořadí pro uspokojení v případě rozvrhu výtěžku mezi více přihlášených pohledávek do exekuce nebo při souběhu více exekucí k postižitelnému nemovitému majetku, ale v především v motivaci povinného k dobrovolnému splnění vymáhané pohledávky a uspokojení oprávněného či provedení exekuce šetrnějšími prostředky, než je přímo prodej nemovitostí.“

Z výše uvedeného vyplývá, že vzhledem k tomu, že jedním z účinků nařízení likvidace pozůstalosti je skončení exekuce, exekutorské zástavní právo dle § 69a EŘ, jehož existence je vázána na existenci exekučního řízení, zaniká. Avšak exekutorské zástavní právo dle § 73a EŘ nezaniká, je ale nezbytné zmínit, že jeho účinnost je podmíněna zejména tím, zda v textu přihlášky pohledávky bude uvedeno, že žádáme o uspokojení ze zajištění. Pokud je takto věřitelem učiněno, bude uspokojen v pořadí, které svědčí tomuto zástavnímu právu.³³

3.6 URYCHLENÍ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Lze se ztotožnit s názorem, že provádění likvidace pozůstalosti je časově náročnější postup. Avšak existují kroky, které mohou postup likvidace pozůstalosti urychlit nebo naopak zjednodušit následný postup.

Obecně platí, že likvidace pozůstalosti má místo tam, kde je pozůstalost předložena značným způsobem. Pokud předložení není příliš velké, lze očekávat, že dědici dědictví neodmítnou, uplatní výhradu soupisu a budou odpovídat za dluhy zůstavitele do výše ceny jimi nabytého dědictví. Tedy zejména z hlediska úspory času je nutné si uvědomit, jestli má nařizování likvidace pozůstalosti smysl, tedy zda je výše předložení pozůstalosti dostatečně podnětná.

Aby bylo možné nařídit likvidaci pozůstalosti, musí být splněny určité předpoklady dle ustanovení § 195 ZŘS, a to zejména:

- a) musí být postaveno na jisto, že řízení nesplňuje předpoklady pro zastavení řízení dle § 153 a § 154 ZŘS, tj. v pozůstalosti se objevuje majetek, který má hodnotu přesahující alespoň výši nákladů za pohřeb zůstavitele;
- b) pokud ke dni úmrtí zůstavitele existovalo společné jmění manželů (dále jen „SJM“), je nezbytné SJM vypořádat dle ustanovení § 162 odst. 1, 2 ZŘS;

³³ Ad Notam 1/2021, s. 20, Existence exekutorského zástavního práva v době likvidace pozůstalosti, Mgr. Ing. Drahomír Foltan, Ph.D.

- c) musí být vydáno usnesení o obvyklé ceně majetku a jiných aktiv pozůstalosti, výši dluhů a dalších pasiv pozůstalosti a o výši předlužení dle ustanovení § 180 ZŘS;
- d) nebylo pravomocně rozhodnuto o dědictví, tedy řízení není pravomocně skončeno.

Lze být tedy toho názoru, že k urychlení likvidace pozůstalosti může přispět i to, že je soudním komisařem zhodnoceno, zda jsou veškeré předpoklady a podmínky pro nařízení likvidace pozůstalosti naplněny a je možné pokračovat v dalším postupu. Dalším postupem se myslí zejména vydání usnesení o nařízení likvidace, které obsahuje výroky o: 1) vypořádání SJM; 2) obvyklé ceně majetku a jiných aktiv, výši dluhů a jiných pasiv, výši předlužení pozůstalosti; a 3) nařízení likvidace pozůstalosti podle ustanovení § 196 ZŘS, včetně výzvy věřitelů, aby přihlašovali své pohledávky a včetně poučení o následku nevčasného přihlášení. Zde je důležité zmínit, že tyto úkony lze dělat již ve chvíli, kdy není znám žádný dědic ve smyslu dědice, který dědictví neodmítnul a uplatnil nebo neuplatnil výhradu soupisu pozůstalosti. Lze se tedy ztotožnit s názorem, že takto brzké nařízení likvidace pozůstalosti může samotný proces velmi výrazným způsobem urychlit, a to tedy ve fázi řízení, kdy soudní komisař činí úkony vůči pouze potencionálním dědicům, kteří ještě nebyli poučeni o svém dědickém právu a o možnosti dědictví odmítnout.

V této souvislosti je nezbytné upozornit na bod 1) vypořádání SJM. Byl-li zůstavitel ženatý či zůstavitelka vdaná nemůže být SJM v této fázi vypořádáno dohodou mezi pozůstalým manželem a dědici, jelikož dědicové pro tuto chvíli řízení ještě neexistují. Lze být toho názoru, že nejvhodnějším postupem je tedy vyslechnout návrh pozůstalého manžela na vypořádání SJM a následně autoritativně rozhodnout o vypořádání SJM s přihlédnutím k návrhu pozůstalého manžela. Rozhodně by do pozůstalosti však měl připadnout majetek rovnající se alespoň polovině obvyklé ceny majetku SJM, ale fakticky dělit majetek ze SJM na polovinu by zajisté nebylo účelné, jelikož by to komplikovalo jeho následný prodej při zpeněžování majetku likvidační podstaty.

Dle obecného zákonného režimu tvoří SJM aktiva i pasiva. Z aktiv to je zejména, dle ustanovení § 709 OZ, takový majetek, který nabyt jeden z manželů či manželé společně za doby trvání manželství, kromě: a) majetku, který slouží potřebě pouze jednoho z manželů; b) majetku, který nabyt jeden z manželů darem, děděním nebo odkazem, ledy by v nabývacím titulu bylo řečeně něco

jiného; c) majetek, který nabyl jen jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech; d) majetek, který nabyl jen jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému majetku; e) majetek, který nabyl jen jeden z manželů jako náhradu za poškození, zničení nebo ztrátu jeho výlučného majetku. Součástí SJM je ovšem i zisk, který plyne z výlučného majetku jednoho z manželů a podíl v obchodní společnosti či družstvu, který získal jeden z manželů za doby trvání manželství a nešlo o dar či jiný způsob vylučující majetek ze SJM. U podílů ve společnost se ovšem nezakládá účast manžela ve společnosti, kromě bytového družstva.

Součástí SJM jsou také pasiva, která byla převzata za dob trvání manželství, kromě dvou zákonných výjimek vyplývajících z ustanovení § 710 OZ, a to: a) dluhů, které se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo b) je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

Jak již bylo uvedeno, likvidace pozůstalosti je nařízena vydáním usnesením o nařízení likvidace pozůstalosti. Takové usnesení s sebou nese určité účinky, které je třeba rozlišit na účinky vyvěšení usnesení na úřední desce a účinky právní moci tohoto usnesení. Účinky, které nastávají již vyvěšením usnesení na úřední desce, tedy ve chvíli, kdy usnesení ještě nenabylo právní moci, ani nebylo doručeno či vyhlášeno účastníkům, jsou následující:

- a) překážka nařízení či provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce, která by postihovala majetek v likvidační podstatě;
- b) zastavení výkonu rozhodnutí nebo exekuce na majetek v likvidační podstatě, které byli nařízeny dříve;
- c) zastavení promlčecí lhůty a prekluzivní lhůty u pohledávek, které byly věřiteli přihlášeny ještě před nařízením likvidace, s účinností ode dne vyvěšení usnesení na úřední desce soudu, pokud jejich přihláška splňuje veškeré náležitosti pro přihlášku pohledávek věřitelů;
- d) lze již na návrh likvidačního správce, či bez jeho návrhu zajistit majetek náležející do likvidační podstaty;
- e) přechod správy pozůstalosti na likvidačního správce, nebo nebyl-li dosud jmenován, na notáře;
- f) vznik účastenství likvidačního správce v probíhajících řízeních dle ustanovení § 229 odst. 2 ZŘS, a to místo zůstavitele nebo správce pozůstalosti;

- g) zastavení řízení uvedených v ustanovení § 229 odst. 2 ZŘS, jejich zahájení může být dále jen na návrh likvidačního správce nebo musí být vedena proti němu;
- h) možnost věřitelů přihlašovat své pohledávky ve stanovené lhůtě, a to ode dne vyvěšení usnesení na úřední desce soudu.

To, že je usnesení o nařízení likvidace nejprve pouze vydáno a vyvěšeno na úřední desce soudu, ale zatím ještě není vyhlášené, doručené a pravomocné, s sebou nese další možné urychlení. Zejména z toho důvodu, že v řízení o pozůstalosti je dále soudním komisařem pokračováno, ale lze se ztotožnit s názorem, že tím, že již bylo nařízení likvidace vyvěšeno, potenciální dědicové získají alespoň pomyslný klid na duši a nebojí se dědictví přijmout. Tedy soudní komisař pokračuje v poučování o dědických právech a dědicovi, který dědictví neodmítne, se vyhlásí a doručí usnesení o nařízení likvidace se všemi výroky, jak bylo uvedeno shora. Proti usnesení o nařízení likvidace se může odvolat dědic, který uplatnil výhradu soupisu pozůstalosti, ale i ten, který právo na výhradu soupisu pozůstalosti neuplatnil. Pokud je odvolání vyhověno, nařízení likvidace pozůstalosti je zrušeno a pokračuje se v řízení o pozůstalosti, stejně tak může být nařízena nebo provedena exekuce nebo výkon rozhodnutí, případně v nich může být pokračováno. Tak či tak, i pokud by došlo k této skutečnosti, je účelné nařídit likvidace ještě předtím, že je postaveno na jisto, kdo bude dědicem, jelikož to přinese značné urychlení. Pokud se dědicové neodvolávají nebo není-li odvolání vyhověno, dojde k likvidaci pozůstalosti podle ustanovení § 198 odst. 2, § 200, § 201 a § 202 odst. 1 ZŘS a především zaniknou dědická práva zůstavitelových dědiců.

Urychlení můžeme spatřovat i v tom, že ještě předtím, než nabyde usnesení právní moci, lze soudním komisařem a účastníky řízení činit další úkony, a to zejména:

- a) jmenovat likvidačního správce dle ustanovení § 197 ZŘS, případně ho odvolat a jmenovat jiného;
- b) vydat usnesení o provedení závěry dle ustanovení § 202 odst. 2 ZŘS;
- c) provádět úkony zjišťování majetku likvidační podstaty;
- d) vést seznam likvidační podstaty;
- e) přihlašovat pohledávky;
- f) vést seznam pohledávek;
- g) přezkoumávat pohledávky;

- h) podávat výzvu tomu, komu podle informací vyplývajících z veřejných seznamů a systémů, má náležet majetek v likvidační podstatě, aby uplatnil své právo na podání žaloby dle ustanovení § 222 ZŘS;
- i) uložit usnesením věřiteli, který podal žalobu proti pohledávce, aby složil u soudu jistotu dle ustanovení § 257 ZŘS;
- j) podat výzvu věřiteli, aby se u civilního soudu domáhal určovací žalobou, že mu náleží pohledávka a v jaké výši dle ustanovení § 260 ZŘS.

Avšak rozhodně by v této chvíli nemělo probíhat zpeněžování majetku likvidační podstaty a neměly by být činěny úkony nenávratné, nebo ty, které by dědicům mohly způsobit škodu. Důležité je také zmínit, že dnem vyvěšení usnesení o nařízení likvidace na úřední desce soudu dochází k přechodu správy pozůstalosti na likvidačního správce, nebo na notáře jako soudního komisaře, pokud ještě nebyl likvidační správce ustanoven. Do právní moci usnesení lze těmito provádět pouze prostou správu, nezbytnou k záchově pozůstalostního majetku.

Lze být toho názoru, že toto urychlení je možné provést tam, kde je likvidace pozůstalosti nařízena z moci úřední bez návrhu, a to tam, kde to vyžaduje veřejný zájem. Příkladem veřejného zájmu může být stát v postavení věřitele, jemuž zůstavitel dluží na daních.³⁴

³⁴ Ad Notam 2/2015. Šešina Martin, Urychlení likvidace pozůstalosti, s. 8

4 NAŘÍZENÍ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Dle ustanovení § 196 a násl. OZ nařizuje pozůstalostní soud likvidaci pozůstalosti usnesením. Avšak, aby k takovému úkonu mohlo dojít musí být nejprve splněny některé podmínky.

4.1 PODMÍNKY NAŘÍZENÍ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Likvidace pozůstalosti je nařízena buď na návrh anebo bez návrhu ve veřejném zájmu. Dle ustanovení § 195 odst. 1 ZŘS může návrh podat: a) dědic, kterému svědčí výhrada soupisu pozůstalosti; b) stát, jemuž má připadnout pozůstalost v rámci odúmrťe nebo c) věřitel, který prokázal svou pohledávku, které odpovídá dluh patřící do pasiv likvidační podstaty. To je ovšem možné pouze za předpokladu, že: 1) nejsou naplněny předpoklady pro zastavení řízení podle § 153 a § 154 ZŘS; 2) bylo vypořádáno společné jmění manželů podle § 162 ZŘS; 3) pozůstalost je předložena dle § 180 ZŘS a 4) nebylo pravomocně rozhodnuto o dědictví podle § 184 až 187 ZŘS.

Z výše uvedeného vyplývá, že likvidaci pozůstalosti lze nařídit pouze v případě, že je pozůstalostní majetek předlužen. Současný občanský zákoník a zákon o zvláštních řízeních soudních tak představuje jinou úpravu oproti ustanovení § 472 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., starý občanský zákoník, kdy bylo možné, aby stát navrhl likvidaci pozůstalosti i tam, kde nebyla předložena, ale to pouze za určitých podmínek.

Pokud je likvidace pozůstalosti nařízena bez návrhu, tzv. z moci úřední dle ustanovení § 195 odst. 2 ZŘS je nutné prokázat veřejný zájem. Co je a není veřejným zájmem je diskuzním tématem samo o sobě. Avšak lze se ztotožnit s názorem, že veřejný zájem se objevuje zejména tam, kde nenařízení likvidace pozůstalosti by bylo silně proti zásadě hospodárnosti řízení. Příkladem může být situace, kdy potenciální dědicové dědictví odmítnou a je nutné složitým způsobem hledat dědice z dalších dědických tříd, u nichž lze předpokládat, že budou také odmítat a zároveň to pro soudního komisaře znamená zdlouhavý pátrací proces, na jehož konci pravděpodobně dojde k odúmrti a následném návrhu státu na nařízení likvidace pozůstalosti.

4.1.1 Veřejný zájem

Veřejný zájem lze definovat jako neurčitý právní pojem, který je dynamický, a především velmi individuálně dosazovaný. Obecně lze říci, že veřejný zájem je zájmem, jehož nositelem je společnost a který je možné označit za obecně prospěšný většímu vzorku osob.

Veřejný zájem je nutné hodnotit v každém případě individuálně, tedy tam, kde se okolnosti jednou jeví jako veřejný zájem, podruhé veřejným zájmem být nemusí. Dle nálezu ústavního soudu je nutné hodnotit veřejný zájem na základě tří kritérií, a to dle kritéria vhodnosti, kritéria potřebnosti a kritéria závažnosti.

Velmi často diskutovaným tématem je zákonné zakotvení veřejného zájmu, které by ovšem bylo velmi komplikované a neúčelné. S tímto názorem se lze ztotožnit zejména na základě výše uvedeného, a to, že veřejný zájem je velmi individuální záležitostí.³⁵

Konkrétně u likvidace pozůstalosti lze považovat za veřejný zájem situaci, kdy je Česká republika jako stát v postavení věřitele, například prostřednictvím České správy sociálního zabezpečení, kde vznikl dluh zůstavitele. Avšak tento veřejný zájem není možné automaticky považovat za zájem státu či orgánu veřejné moci, tedy nejde o veřejný zájem, protože by šlo o zájem státu nebo orgánu veřejné moci, nýbrž jde o zájem, který představuje zájem většího vzorku osob nebo jinak souvisí s obecným blahem.

4.2 KONVOKACE VĚŘITELŮ

V některých případech pozůstalostních řízení dochází k tomu, že věřitelé jsou vyzváni k přihlášení se o své pohledávky ještě dříve, než je nařízena likvidace pozůstalosti.

Právní úprava konvokace věřitelů vychází z ustanovení § 1711 OZ: „*Dědic, který si vyhradil soupis, nebo ten, kdo pozůstalost spravuje, může před rozhodnutím soudu o potvrzení dědictví navrhnout, aby soud pro vyhledání dluhů zůstavitele věřitele vyzval, aby v přiměřené lhůtě ohlásili a doložili své pohledávky. Dokud nebude skončeno řízení, které se takto zavede, nemá dědic, ani ten, kdo spravuje pozůstalost, povinnost uspokojovat věřitele.*“

³⁵ TOŠNER, Ondřej. Časopis Právník 3/2009, s. 225

Z čehož plyne, že možnost návrhu o konvokaci věřitelů má pouze dědic, který uplatil právo na výhradu soupisu pozůstalosti a nebo správce pozůstalosti. Toto ustanovení vychází z úpravy všeobecného občanského zákoníku č. 946/1811 (dále jen „ABGB“) ustanovení § 813: *„Dědici nebo zřízenému opatrovníku pozůstalosti je volno požádati, aby pro vyhledání stavu dluhů byl vyhotoven edikt, kterým se všichni věřitelé svolávají na dobu okolnostem přiměřenou, aby ohlásili a doložili své pohledávky, a s uspokojováním věřitelů posečkali, dokud lhůta neuplyne.“* Kdy ovšem byla možnost žádosti o svolání věřitelů byla ponechána všem dědicům.

Dle ustanovení § 1712 OZ vyplývá, že pokud se ve stanovené lhůtě věřitelé nepřihlásí, ztrácí nárok na uspokojení z pozůstalostního majetku ve chvíli, kdy dojde k jeho vyčerpání tím, že jsou uspokojeni přihlášení věřitelé. Stejně tomu tak bylo dle ustanovení § 814 ABGB: *„Účinek tohoto soudního svolání jest, že věřitelé, kteří se v ustanovené lhůtě nepřihlásí, nemají vůči pozůstalosti, když byla vyčerpána zaplacením ohlášených pohledávek, žádného dalšího nároku, pokud nemají práva zástavního.“*

Samostatná konvokace věřitelů má místo především tam, kde se objevují pasiva pozůstalosti, ačkoliv pozůstalost není vyloženě předložena. V takovém případě souží jako takový předcházející krok a často dojde k tomu, že ss přihlášením dalších věřitelů již pozůstalost předložena je a vzápětí dojde k nařízení likvidace pozůstalosti.

Konvokace věřitelů probíhá soudním usnesením, které dle ustanovení § 174 odst. 1 ZŘS vyzývá věřitele k tomu, aby ve lhůtě, která nesmí být kratší než 3 měsíce, přihlásili své pohledávky vůči zůstaviteli a doložili jejich existenci listinami, tedy nesou důkazní břemeno. Usnesení je doručováno prostřednictvím vyvěšení na úřední desce soudu a v odůvodněných případech také prostřednictvím veřejných sdělovacích prostředků. Tedy shodně jako u usnesení o nařízení likvidaci pozůstalosti, s tím rozdílem, že proti usnesení o konvokaci věřitelů není odvolání přípustné, podle ustanovení § 129 písm. g) ZŘS.

Lze se také ztotožnit s názorem, že věřitelé, kteří jsou již známí z předchozích úkonů soudního komisaře nejsou povinni své pohledávky znovu přihlašovat a také není třeba, aby jim bylo usnesení o konvokaci doručováno. To samé platí o usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti, které také není třeba

doručovat již známým věřitelům, jelikož ti se stávají účastníky řízení až jejím nařízením, nikoliv vyhotovením usnesení.³⁶

Důležité je také zmínit, že účinky konvokační výzvy se vztahují na všechny dědice, kterým svědčí výhrada soupisu pozůstalosti, a to i na ty, kteří konvokační výzvu nenavrhli. Zároveň pokud konvokaci navrhnul správce pozůstalosti, i v takovém případě má konvokace účinky vůči všem dědicům, kterým svědčí výhrada soupisu pozůstalosti.

K výkladu ustanovení § 1713 OZ, který říká že: *„Nebylo-li žádáno o výzvu věřitelům, nebo uspokojí-li dědic některého z hlásících se věřitelů bez zřetele na práva ostatních, a nedosáhne-li proto některý věřitel úplného uhrazení pohledávky z pozůstalosti, je dědic věřiteli zavázán nad rámec uvedený v § 1692, a to až do výše, v jaké by věřitel dosáhl uspokojení při likvidaci pozůstalosti podle jiného právního předpisu.“*, je nutné zdůraznit, že při uspokojování zůstavitelových věřitelů, které je odlišné než podle skupin uspokojování a za předpokladu, že při tomto odlišném uspokojování věřitel obdrží více, než kolik mu náleželo při likvidaci pozůstalosti, nebo kdyby obdržel plnění nepřihlášený věřitel, ačkoliv nebyl plně uspokojen věřitel přihlášený, je dědic povinen tímto způsobem poškozeným věřitelům poskytnout plnění v takové výši, jak kdyby byla nařízena likvidace pozůstalosti.

Uspokojování musí tedy proběhnout řádně, a to tak, že jsou nejprve uspokojováni přihlášení věřitelé, a ti nepřihlášení jsou uspokojováni až ve chvíli, kdy jsou uspokojeni všichni přihlášení věřitelé a stále je z čeho uspokojovat další věřitele.

Nejprve se uspokojují dluhy odpovídající pohledávce zůstavitelova pohřbu a opatření pohřebiště, následně dluhy odpovídající pohledávce na odměně a náhradě hotových výdajů osob, které v řízení o pozůstalosti vykonávaly správu pozůstalosti a poté dluhy odpovídající pohledávce výživného a nakonec vše ostatní.³⁷

³⁶ Ad Notam č. 4/2018. BALADOVÁ Olga. Zamyšlení nad konvokací věřitelů, s. 16

³⁷ DRÁPAL, L. Komentář Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720), 2. vydání, 2022, s. 560-564

4.3 VÝROK USNESENÍ O NAŘÍZENÍ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti musí obsahovat minimálně dva výroky dle ustanovení § 196 odst. 1 a 2 ZŘS. Jedná se o výrok o nařízení likvidace pozůstalosti a dále výrok, kterým soud vyzve věřitele, aby se přihlašovali o své pohledávky, a to ve lhůtě, která nesmí být kratší než 3 měsíce od právní moci usnesení, s poučením o následcích nedodržení této lhůty. Tyto výroky by měly být jasně a zřetelně odděleny, jelikož se každý výrok může týkat různých účastníků, což bude vysvětleno níže.

Usnesení ovšem může také obsahovat výroky dle ustanovení § 162 a 180 ZŘS, a to: a) výrok o stanovení obvyklé ceny majetku ve společném jmění manželů; b) výrok o vypořádání společného jmění manželů; c) výrok o určení obvyklé ceny pozůstalosti, výši dluhů a výši předlužení a d) výrok o jmenování likvidačního správce podle ustanovení § 197 ZŘS. Zařazení těchto výroku má význam především z hlediska hospodárnosti řízení.

4.4 ÚČASTENSTVÍ A DORUČOVÁNÍ USNESENÍ

Účastníci jsou vymezeni v záhlaví usnesení o nařízení likvidace podle § 169 odst. 1 OSŘ. Usnesení se všemi výroky se známým účastníkům doručuje do vlastních rukou a náhradní doručení je vyloučeno, dle ustanovení § 126 ZŘS. Avšak zde nastává okamžik, kdy je nutné rozlišovat usnesení, které obsahují pouze základní dva výroky dle ustanovení § 126 ZŘS (*výrok o nařízení likvidace a výrok o výzvě věřitelů*). V tomto případě není třeba doručovat usnesení do vlastních rukou, nicméně lze být toho názoru, že je to vhodné.

Z tohoto důvodu je také důležité definovat účastníky řízení. Účastníky jsou zejména: a) dědicové nebo stát v případě odúmrť; b) pozůstalý manžel; c) případný věřitel, který navrhnul odloučení nebo soupis pozůstalosti; d) nepominutelný dědic; e) vykonatel závěti a f) případná dotčená osoba opatřením soudu směřujícím k zajištění majetku zůstavitele podle ustanovení § 115 ZŘS. Tito účastníci jsou vymezeni především ve vztahu k výrokům o obvyklé ceně SJM, vypořádání SJM, stanovení obvyklé ceny pozůstalosti, dluhů a předlužení a výroku o nařízení likvidace pozůstalosti.

Pokud je součástí usnesení výrok o jmenování likvidačního správce, je účastníkem také likvidační správce.

Komplikace nastává v postavení věřitelů. Před 1.1.2014 bylo postaveno na jisto, že účastníkem likvidace dědictví je věřitel zůstavitele, a to dnem vydání usnesení o nařízení likvidace dědictví, dle ustanovení § 175b OSŘ. Nicméně dle judikatury, a to usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30.6.2016, č.j. 9Cdo 652/2016-532 bylo řečeno, že věřitel nemá právo na odvolání proti usnesení o nařízení likvidace dědictví. Otázka účastenství věřitelů není jasná, avšak lze odvozovat, že tam, kde je možné, aby se věřitelé odvolali proti konkrétnímu výroku, tam je jejich účastenství dáno. Jedná se zejména o výrok o výzvě věřitelů (tzv. konvokace věřitelů). Lze se ztotožnit s názorem, že u výroků o nařízení likvidace pozůstalosti a u výroků o stanovení obvyklé ceny majetku v SJM, vypořádání SJM, určení obvyklé ceny pozůstalosti, výši dluhů a výši předlužení, účastenství věřitelů dáno není, ale je nezbytné upozornit na to, že tuto otázku bude muset zodpovědět judikatura.

5 LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

V řízení o pozůstalosti může dojít tedy k situaci, kdy v poměru mezi aktivy a pasivy zůstavitelova majetku, značně převažují pasiva. V takovém případě hovoříme o předlužené pozůstalosti a v souhrnu majetku zůstavitele je nutné vyčíslit výši předlužení dědictví. Je jasné, že je v takovém případě na místě, aby dědicové uplatnili právo na výhradu soupisu pozůstalosti, které je blíže popsáno v kapitole 4.1.1.

V případě předlužené pozůstalosti může být soudem nařízena likvidace pozůstalosti. Jde o proces, jehož zákonnou úpravu nalezneme v zákoně o zvláštních řízeních soudních, konkrétně dílu čtvrtém. Jedná se o proces, který umožňuje zpeněžení zůstavitelových aktiv, a toto zpeněžení je následně použito k uspokojení zůstavitelových věřitelů. Ač je řízení o pozůstalosti řízením nesporným, zde přistupujeme k další fázi řízení, která může připomínat řízení sporné.³⁸ A to zejména ve chvíli, kdy je nutné přezkoumávat pohledávky zůstavitelových věřitelů a zjistit skutečný majetek zůstavitele. Předluženou pozůstalostí z širšího pohledu může být pozůstalost, jejíž řízení se zastavuje pro nepatrný majetek, nebo majetek bez hodnoty. Avšak v tomto případě se řízení zastavuje, aktivní majetek se vydává vypraviteli pohřbu s jeho souhlasem a pasiva na něj nepřechází. Likvidace pozůstalosti je nařízena pouze pokud jde o řízení, které je klasickým způsobem projednáno a v konečném usnesení je vyčíslena výše předlužení, tedy hodnota, o kterou jsou pasiva větší než aktiva. Z praktického hlediska však lze říci, že likvidace pozůstalosti není častým procesem.³⁹

5.1 NAŘÍZENÍ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Likvidace je nařízena soudní usnesením, které může být soudem vydáno bez návrhu, či na návrh. Návrh může podat dědic, kterému svědčí výhrada soupisu pozůstalosti; stát, jemuž má připadnout pozůstalost v rámci odúmrtě anebo věřitel, který takto upozornil na svou pohledávku, která je součástí pasiv pozůstalosti. Předtím než je přistoupeno k nařízení likvidace je nutné, aby byly splněny zákonné podmínky, a to: a) řízení nebylo zastaveno dle § 153 a 154 ZŘS; b) pokud byl

³⁸ SVOBODA, J., KLIČKA, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 9788074002663, s. 327.

³⁹ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 596.

zůstavitel v manželství, bylo provedeno vypořádání společného jmění manželů; c) byla stanovena výše předlužení majetku zůstavitele; d) řízení o pozůstalosti nebylo pravomocně skončeno a nebylo pravomocně rozhodnuto o dědictví. Bez návrhu je řízení zahajováno ve veřejném zájmu.⁴⁰

5.2 ZAMÍTNUTÍ NÁVRHU

Ačkoliv zákon o zvláštních řízeních soudních v ustanovení § 195 odst. 1, hovoří o tom, že soud nařídí na návrh likvidaci pozůstalosti. Lze se ztotožnit s názorem, že soud může rozhodnout o tom, že návrh zamítá. Důvody zamítnutí návrhu jsou zejména neúčelnost podání návrhu. Tedy je-li zřejmé, že likvidace pozůstalosti nesplní svůj účel, například proto, že se dá předpokládat, že po zpeněžení majetku likvidační podstaty a odečtení nákladů likvidace nezbyde dostatek prostředků k uspokojování věřitelů.⁴¹ Takovou situaci můžeme označovat i jako nehospodárnost řízení. Jiným důvodem pro zamítnutí návrhu může být skutečnost, že návrh podala osoba, která k tomu není oprávněna. Příkladem může být podání návrhu dědicem, který neuplatnil výhradu soupisu pozůstalosti. Důvodem pro zamítnutí návrhu může být také ale skutečnost, že nejsou splněny některé podmínky vyplývající z ustanovení § 195 odst. 1 písm. a) až d) ZŘS. Jako uvedení příkladu může sloužit situace, kdy nebylo vypořádáno společné jmění manželů.⁴²

5.2.1 Veřejný zájem

Jak již bylo výše zmíněno, k nařízení likvidace pozůstalosti může dojít i bez návrhu, a to na rozhodnutí pozůstalostního soudu, pokud je provedení likvidace pozůstalosti ve veřejném zájmu.

Příkladem může být situace, kdy je zřejmé, že potenciálního zákonní dědicové budou dědictví pro předluženost odmítat, a tedy bylo by nutné vyhledávat jejich právní nástupce, přičemž šetření právního nástupnictví by přinášelo

⁴⁰ MACKOVÁ, A., MUZIKAŘ, L. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodnou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, ISBN: 978-80-7502-122-9, s. 365–366.

⁴¹ usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.3.2015, sp. zn. 21 Cdo 1346/2014

⁴² ŠEŠINA, M., MUZIKAŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 604.

komplikace a zdlouhavý proces, jehož výsledkem by pravděpodobně nakonec stejně byla odúmrť. V takovém případě pro záchovu hospodárnosti řízení je namístě, aby byla likvidace pozůstalosti nařízena bez návrhu soudním komisařem.

Dalším příkladem může být případ, kdy, již za života zůstavitele byl na jeho majetek prohlášen konkurs, který byl následně zrušen z důvodu jeho úmrtí před vydáním rozvrhového usnesení. V této situaci je také zřejmé, že likvidace pozůstalosti je nevyhnutelná, jelikož majetek zůstavitele bude zajisté předlužen.⁴³

5.3 USNESENÍ O NAŘÍZENÍ LIKVIDACE

Usnesení o zahájení likvidace obsahuje také výzvu věřitelům zůstavitele, aby se o své pohledávky přihlásili ve lhůtě, která nesmí být kratší než tři měsíce od právní moci takového usnesení dle ustanovení § 196 odst. 2 ZŘS. Tato lhůta je lhůtou soudcovskou, která může být z vážných důvodů prodloužena. Usnesení dále obsahuje poučení věřitelů o tom, jaké následky by měla situace, kdyby své pohledávky řádně a včas nepřihlásili. Obsahem může být i výrok ohledně zjištěného majetku zůstavitele, tedy sdělení o výši aktiv, pasiv a výše předlužení. Účelem vydání takového usnesení je kromě zahájení likvidace také zjištění majetku náležejícího do tzv. likvidační podstaty. Věcně a místně příslušný soud v den vydání usnesení vyvěsí na úřední desce, nebo ve zvláštních případech je usnesení zveřejněno prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků. Dnem právní moci usnesení končí ze zákona účastenství všech dosavadních účastníků řízení o pozůstalosti a do řízení vstupují účastníci nový. Dále tímto dnem zanikají dědická práva zůstavitelových dědiců; odkazy zůstavitele; práva na povinný díl; práva některých osob na zaopatření; odloučení pozůstalosti; zůstavitelovy příkazy; funkce vykonatele závěti; funkce správce pozůstalosti a pasiva pozůstalosti o nichž to zákon stanoví. Pohledávky, které odpovídají dluhům likvidační podstaty, se dnem právní moci usnesení stávají splatnými, jestliže je věřitel řádně a včas přihlásil. Stejně tak pohledávky proti třetím osobám, které náležejí do likvidační podstaty se taktéž stávají splatnými dnem právní moci usnesení, jestliže se věřitel

⁴³ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 604.

řádně a včas přihlásil o své pohledávky a zároveň podal žádost o uspokojení ze zajištění.⁴⁴

Po vyvěšení usnesení na úřední desce není možné zahájit výkon rozhodnutí či exekuci, které by postihovali majetek spadající do likvidační podstaty. Pokud tyto úkony byly již zahájeny, dnem právní moci usnesení o nařízení likvidace se zastavují. V případě, že byla nařízena závěra pozůstalosti i po právní moci usnesení platí dosud přijatá opatření.⁴⁵

Z judikatury ovšem vyplývá, že: „*Jestliže zůstavitel zanechal majetek jen nepatrné hodnoty, je - s přihlédnutím k jeho rozsahu - zřejmé, že z výtěžku jeho zpeněžení (podaří-li se jej vůbec zpeněžit a nebude-li o něm podle ustanovení § 175u odst.2 o.s.ř. rozhodnuto, že připadá státu) by mohly být zpravidla uspokojeny [samozřejmě po uhrazení pohledávek nákladů řízení vzniklých státu v souvislosti se zpeněžením majetku patřících do první skupiny podle ustanovení § 175v odst.2 písm.a) o.s.ř.] jen pohledávky patřící do druhé skupiny [§ 175v odst.2 písm.b) o.s.ř.] a že věřitelé ostatních pohledávek zůstanou neuspokojeni. Popsaný postup je zjevně v rozporu se zásadou hospodárnosti řízení a nepředstavuje (v rozporu s ustanovením § 6 o.s.ř.) rychlou a účinnou ochranu práv; nejenže výtěžek zpeněžení majetku zůstavitele nemůže sloužit k uspokojení více věřitelů, ale navíc by byl zatížen dalšími (nově za likvidace dědictví vzniklými) pohledávkami vzniklými v souvislosti se zpeněžením majetku, jejichž výše by se nutně promítla též do uspokojování pohledávek patřících do druhé skupiny [§ 175v odst.2 písm.b) o.s.ř.]“⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu se sice vztahuje k dřívější právní úpravě v zákoně č. 99/1963, občanském soudním řádu, má však stejnou platnost i pro likvidaci pozůstalosti podle aktuální právní úpravy.*

5.4 ÚČINKY NAŘÍZENÍ LIKVIDACE

Tak jako každé usnesení i usnesení o nařízení likvidace s sebou nese právní účinky. Některé jsou vázány již na vyvěšení usnesení na úřední desce soudu, některé nastávají až právní mocí tohoto usnesení.

⁴⁴ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., Zvláštní řízení soudní. 2., opravné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN: 978-80-7478-829-1, s. 94–95.

⁴⁵ SVOBODA, J., KLIČKA, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, ISBN 9788074002663, s. 327–329.

⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.3.2015, sp. zn. 21 Cdo 1346/2014.

Usnesení o nařízení likvidace se kromě doručování známým účastníkům také vyvěšuje na úřední desce pozůstalostního soudu, což nahrazuje doručení neznámým účastníkům. Za doručené těmto osobám se má usnesení desátým dnem po vyvěšení, dle ustanovení § 50l odst. 1 OSŘ. Usnesení se z úřední desky snímá až po třiceti dnech, jelikož obsahuje výzvu věřitelům, dle ustanovení § 50l odst. 3 OSŘ.

Vyvěšení na úřední desce soudu s sebou nese překážku nařídít nebo provést výkon rozhodnutí nebo exekuci, postihující majetek likvidační podstaty. Zároveň dnem vyvěšení na úřední desce soudu přechází správa pozůstalosti ze správce či dědiců na likvidačního správce (*pokud byl v usnesení jmenován*) anebo notáře jako pověřeného soudního komisaře (*pokud nebyl v usnesení jmenován likvidační správce*).

Právní moc usnesení o nařízení likvidace nastává patnáctý den od doručení. Dnem právní moci usnesení o nařízení likvidace se zastavuje výkon rozhodnutí nebo exekuce, postihující majetek v likvidační podstatě. Zastavují se i další řízení, kromě některých a to: a) o přiznání a vymáhání zůstavitelových pohledávek nebo práv, náležejících do likvidační podstaty; b) občanskoprávní řízení před soudem, týkajících se práv likvidační podstaty a c) řízení, jehož rozhodnutí může vést k vyjasnění rozsahu majetku likvidační podstaty. Ačkoliv správa pozůstalosti přechází na likvidačního správce nebo notáře již dnem vyvěšení usnesení, před nabytí právní moci mohou činit pouze neodkladné úkony. Dále s právní mocí usnesení zanikají práva osob, které by při běžném projednání dědictví nabývaly majetkový prospěch, zanikají práva zvýhodňující určitého věřitele (*například na odloučení pozůstalosti*), zanikají zůstavitelovy příkazy, zaniká funkce vykonavatele závěti a zanikají pasiva pozůstalosti o nichž to stanoví zákon, například dle ustanovení § 238 ZŘS zanikají pohledávky z darovacích smluv.

Další účinky vyvolává právní moc na pohledávky odpovídající dluhu, který náleží do pasiv likvidační podstaty, které se stávají dnem právní moci splatnými. Zajištění majetku a závěra pozůstalosti trvá i po právní moci usnesení o nařízení likvidace.⁴⁷

⁴⁷ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 607-608.

5.5 ÚČASTNÍCI ŘÍZENÍ

Účastníky se stávají: a) věřitelé, kteří se přihlásili, nebo kteří mají právo na uspokojení své pohledávky a b) likvidační správce.

„Byla-li pravomocně nařízena likvidace dědictví, nelze již postupovat podle ustanovení OSŘ. Vyplývá z toho (mimo jiné), že po právní moci usnesení o nařízení likvidace dědictví již není možné vydat usnesení o dědictví, kterým by bylo potvrzeno nabytí dědictví jedinému dědici nebo kterým by bylo potvrzeno, že dědictví, které nenabyl žádný dědic, připadlo státu, nebo kterým by byla schválena dohoda o vypořádání dědictví nebo dohoda o přenechání předluženého dědictví věřitelům k úhradě dluhů anebo kterým by bylo potvrzeno nabytí dědictví podle dědických podílů, nedojde-li mezi dědici k dohodě, i kdyby vyšlo najevo, že dědictví není (a nikdy nebylo) předlužené nebo že nebyly splněny jiné předpoklady pro nařízení likvidace dědictví. Po právní moci usnesení o dědictví tu proto není nikdo, o kom by bylo možné mít důvodně za to, že je zůstavitelovým dědicem, i kdyby některým osobám (jinak) svědčilo dědění ze závěti nebo ze zákona, neboť je vyloučeno, aby kdokoliv z titulu dědického práva nabyl dědictví. Po pravomocném nařízení likvidace dědictví jsou tedy účastníky řízení pouze věřitelé, kteří soudu oznámili své pohledávky ve lhůtě určené v usnesení o nařízení likvidace dědictví, popřípadě též další osoby, o jejichž právech a povinnostech má být při likvidaci dědictví jednáno, a již z povahy jejich účasti na řízení vyplývá, že nemohou mít v dražbě prováděné soudním exekutorem postavení povinného.“⁴⁸

V problematice účastenství likvidace pozůstalosti se lze často setkat s názorem, že stejně jak s právní mocí usnesení o nařízení likvidace končí účastenství dědiců, tak končí také účastenství státu, který byl v postavení zákonného dědice ve smyslu odúmrťě. Takové názory obsahují domněnku, že stát zastoupený ÚZSVM přestává být účastníkem řízení, jelikož jeho práva jsou dostatečně hájena soudem, který likvidaci pozůstalosti provádí. Lze být ovšem toho názoru, že tato domněnka je nesprávná, a to zejména v tom případě, kdy z výhodného zpeněžení likvidační podstaty vznikne majetkový přebytek, který případně státu ve smyslu § 275 odst. 1 ZŘS. Otázkou zůstává, zda zánik účastenství i ve vztahu k ostatním dědicům není chybný, a to nejen ze stejného důvodu jako v případě státu, ale také vzhledem ke skutečnosti, že dědicové mohou zasahovat

⁴⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 12. 2014, sp. zn. 21 Cdo 559/2014.

do řízení o likvidaci například vznášením námitek proti pohledávkám věřitelů při jejich přezkumu.⁴⁹

5.6 LIKVIDAČNÍ SPRÁVCE

Správa pozůstalosti přechází dnem vyvěšení na úřední desce soudu na likvidačního správce, anebo na notáře, který je v postavení soudního komisaře a byl předtím pověřen k projednání pozůstalosti. Likvidační správce je jmenován soudem v usnesení o nařízení likvidace. Pokud tomu tak není, tak v samostatném pozdějším usnesení. Likvidační správce je jmenován, pokud je nutné, aby majetek náležející do likvidační podstaty byl spravován. Správce je osobou zapsanou v seznamu insolvenčních správců vedeném Ministerstvem spravedlnosti České republiky a musí být po celou dobu výkonu funkce pojištěn na odpovědnost za škodu. Jmenování může být správcem odmítnuto jen ze závažných důvodů, které stanoví zákon dle § 203 odst. 1 ZŘS. Institut likvidačního správce s sebou nese řadu práv a zejména povinností, a to například: a) povinnost správy majetku v likvidační podstatě; b) povinnost vedení seznamu majetku v likvidační podstatě; c) povinnost vystupovat na místě zůstavitele nebo osob, které doposud spravovali pozůstalost jako účastník občanského soudního či jiného řízení; d) povinnost dalších úkonů, které mu uloží zákon či soud.⁵⁰

Likvidační správce musí dbát při výkonu své funkce řádnosti, odbornosti a nestrannosti. V rámci výkonu funkce likvidačního správce může být zastoupen, a to buď jeho zaměstnancem, který vykonává tuto činnost na jméno a odpovědnost likvidačního správce, anebo jde o zastoupení jinou osobou na základě písemné plné moci. Likvidační správce je odpovědný nejen za výkon osob, které ho zastupují, ale je odpovědný i ze své funkce, pokud ji vykonává osobně. Pokud by porušil některou ze svých zákonných povinností, odpovídá za majetkovou škodu či nemajetkovou újmu, takto jím způsobenou. Právo na náhradu škody se promlčí po uplynutí tří let od dne, kdy byla pravomocně skončena likvidace pozůstalosti dle § 208 odst. 4 ZŘS.⁵¹

⁴⁹ časopis FILIPOVÁ, Jana. K problematice účastníků řízení při likvidaci dědictví. Ad Notam. 2009, roč. 15, č. 6, s. 207–211. Dostupný také z: <http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2009_6.pdf>.

⁵⁰ MACKOVÁ, A., MUŽIKÁŘ, L. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodnou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, ISBN: 978-80-7502-122-9, s. 371.

⁵¹ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., Zvláštní řízení soudní. 2., opravné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN: 978-80-7478-829-1, s. 95–96.

Avšak pokud svou funkci vykonával likvidační správce řádně a s odbornou péčí, náleží mu z výkonu této funkce odměna. Odměna se skládá ze základu odměny za úkony, které učinil osobně nebo prostřednictvím pověřených osob, dále z náhrady hotových výdajů při této činnosti vzniklých a pokud je likvidační správce nebo notář plátcem daně z přidané hodnoty, tak je k této částce taktéž připočítána daň z přidané hodnoty, která představuje 21 %, dle ustanovení § 209 odst. 1 ZŘS. Právo na odměnu má však pouze ten likvidační správce, který nebyl z výkonu své funkce odvolán. O tom, zda má likvidační správce právo na odměnu rozhodne soud v usnesení, kterým se řízení o likvidaci pozůstalosti v prvním stupni končí. Takové usnesení je vydáváno na základě návrhu, či bez. Odměna je hrazena z majetku likvidační podstaty dle rozhodnutí soudu a stát je v postavení ručitele ve vztahu k uspokojení práva likvidačního správce na odměnu a další náhrady dle § 210 odst. 2 ZŘS. Poměrná část z odměny může být likvidačnímu správci vyplacena již během řízení, pokud o to požádá a jde o přiměřenou částku. Odměna likvidačního správce je upravena v nařízení vlády č. 351/2013 Sb.

Jednou ustanovený likvidační správce může být v průběhu řízení odvolán. O odvolání likvidačního správce rozhoduje soud v řízení o pozůstalosti v usnesení. Takové odvolání může být učiněno pouze ze zákonných důvodů, kterými jsou: a) odvolání likvidačního správce na jeho žádost; b) odvolání likvidačního správce z důvodu jeho podjatosti; c) odvolání likvidačního správce z důvodu nevykonávání řádné funkce. Zároveň v usnesení o odvolání likvidačního správce je nutné, aby soud jmenoval likvidačního správce nového dle stejných podmínek, jaké jsou uvedeny shora.⁵²

5.6.1 Jednání likvidačního správce

Likvidační správce jedná vlastním jménem, na účet soudu, a to osobně případně za něj jedná pověřený zaměstnanec nebo může na základě plné moci zmocnit i jinou osobu. Pokud by při výkonu své funkce způsobil škodu, nese za ni odpovědnost, leda by byly uplatněny některé obecné liberační důvody, který by ho odpovědnosti zprostily. Tím může být například fakt, že by k takové škodě

⁵² ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 329–331.

došlo i bez ohledu na jeho jednání. Zároveň pokud za likvidačního správce jedná osoba pověřená či zmocněná, odpovídá likvidační správce i za škodu způsobenou touto osobou, ale může po této osobě následně požadovat úhradu náhrady škody. Právo na náhradu škody se promlčuje uplynutím 3 let od právní moci usnesení, kterým se likvidace pozůstalosti končí.⁵³

5.6.2 Povinnost jmenovat likvidačního správce

Jak již bylo shora uvedeno likvidaci pozůstalosti může vykonávat jmenovaný likvidační správce či notář, který v takové chvíli vystupuje jako likvidační správce a zároveň soudní komisař. Z toho je patrné, že výkon působnosti notáře je v této situaci možný pouze do chvíle, kdy mu z tohoto dvojí postavení nevzniká překážka.

Jmenování likvidačního správce zůstává na vůli notáře a dále zákon pamatuje na dva konkrétní případy, kdy je jeho jmenování povinné. Povinnost jmenovat likvidačního správce vyplývá zejména z ustanovení § 100 odst. 4 ZŘS, který říká, že: *„Nebyl-li jmenován likvidační správce, vykonává notář v řízení o likvidaci pozůstalosti kromě úkonů soudu prvního stupně podle odstavce 1 také práva a povinnosti likvidačního správce; to však neplatí, kdyby měl vystupovat na místě zůstavitele nebo osob, které dosud spravovaly pozůstalost, jako účastník občanského soudního řízení nebo jiného řízení, jehož předmětem jsou majetek nebo pasiva likvidační podstaty.“*

První z těchto případů je tedy situace, kdy z obsahu pozůstalostního spisu je zřejmé, že je dědictví předlužené, jsou naplněny podmínky pro nařízení likvidace pozůstalosti a zároveň je postaveno na jisto, že existuje spor o majetek náležející do likvidační podstaty, a to mezi zůstavitelem a další osobou. V tento okamžik není rozhodné, zda zůstavitel vystupuje jako žalobce nebo žalovaný a zároveň není rozhodné ani to, zda jde o spor o aktiva nebo pasiva likvidační podstaty. Následující situace přináší právě onen střet pozic soudního komisaře a likvidačního správce v případě, že by tuto funkci zastávala jedna osoba, jelikož na notáře přecházejí práva a povinnosti likvidačního správce na straně jedné a na straně druhé je mu však zakázáno, aby v civilních řízeních vystupoval jako

⁵³ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 612.

strana sporu. To stanovuje zejména § 100 odst. 4 ZŘS „(...) vykonává notář v řízení o pozůstalosti kromě úkonů soudu prvního stupně také práva povinnosti likvidačního správce.“

Povinnost jmenovat likvidačního správce nastává i v druhém případě, a to ve chvíli, kdy po zahájení likvidace pozůstalosti vznikne spor. Tedy tento spor neexistuje v okamžiku nařízení likvidace pozůstalosti, ale vznikne až v průběhu řízení. Tímto sporem může být zejména incidenční spor o pravost, výši a pořadí pohledávky z důvodu popření pohledávky při jejím přezkumu. Dle ustanovení § 260 a násl. ZŘS je tento spor vždy veden proti likvidačnímu správci. Notáři, který by vystupoval jako soudní komisař a zároveň likvidační správce opět vzniká střet pozic. Tedy je nezbytné jmenovat likvidačního správce. Soudní komisař tedy musí nejprve učinit výzvu věřiteli k podání žaloby u civilního soudu, a to je možné i ve chvíli, kdy ještě není znám jmenovaný insolvenční správce. Absence konkrétního insolvenčního správce nezakládá vadu v podmínkách řízení, což vyplývá z judikatury, a to zejména z rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31.1.2008, sp. zn. 29 Odo 751/2006: „*Nejvyšší soud již v usnesení ze dne 30. srpna 2000, sp. zn. 20 Cdo 950/98, vykládá ustanovení 104 odst. 1 o. s. ř., uzavřel, že žalobci nic nebrání, aby v případě, kdy nezná jména a adresy dědiců zemřelého, ve shodě se závěry z rozboru a zhodnocení rozhodovací činnosti soudů bývalé SSR ve věcech ochrany vlastnictví k nemovitostem a stanoviska občanskoprávního kolegia bývalého Nejvyššího soudu SSR z 27. června 1972, Cpj 57/71, uveřejněnými pod č. 65/1972 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen stanovisko), podali žalobu proti neznámým dědicům zemřelého“ a „... v předmětné věci do ukončení řízení o dědictví přerušil [§ 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř.] nebo b) druhému žalovanému ustanoví opatrovníka“.*

Což dále doplňuje také rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 7.7.2015, sp. zn. 21 Cdo 1318/2015: „*Ustálená judikatura soudů (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 5145/2007, které bylo uveřejněno pod č. 70 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek roč. 2009) již dříve dovodila, že věřitel může uplatnit svou pohledávku žalobou u soudu podanou proti ‚neznámým dědicům‘ zemřelého dlužníka, jestliže za řízení o dědictví nebo jinak dosud nebylo objasněno, zda zůstavitel zanechal dědice, popř. o kom lze mít důvodně (zejména podle poznatků z probíhajícího dědického řízení) za to, že je zůstavitelovým dědicem.“*

Ačkoliv výše zmíněna judikatura hovoří o žalobě proti neznámým dědicům, lze se ztotožnit s názorem, že v rámci výkladových pravidel je možné aplikovat tento postup i na žalobu proti neznámému likvidačnímu správci, který zatím není konkrétně jmenován, ale je zřejmé, že jím bude některý správce ze seznamu insolvenčních správců.

K projednávání žaloby bude příslušný okresní soud podle ustanovení § 264 odst. 2 ZŘS. Soud řízení zahájí, následně přeruší a dále vyzve notáře k tomu, aby ve stanovené soudcovské lhůtě jmenoval likvidačního správce, se kterým bude následně v řízení pokračováno.⁵⁴

⁵⁴ Ad Notam 4/2018 Drahomír Foltan. Jmenovat likvidačního správce či nikoliv, s. 13

6 LIKVIDAČNÍ PODSTATA

Pojem likvidační podstaty je jedním znejdůležitějších a ústředních pojmů řízení o likvidaci pozůstalosti. Tento pojem označuje majetek, který bude v rámci řízení zpeněžen za účelem uspokojení zůstavitelových věřitelů. Hodnota či obnos likvidační podstaty potom určí, kdo a v jakém rozsahu bude na konci řízení uspokojen.

Likvidační podstatu tvoří majetek zůstavitele, a to zejména: a) majetek, který vlastnil zůstavitel ke dni úmrtí (*kromě majetku, který při vypořádání majetku patřícího do společného jmění manželů připadl manželovi zůstavitele*); b) pohledávky a majetková práva, která vznikla až po smrti zůstavitele, ale mají původ v právním jednání a dalších skutečnostech, které se staly ještě za života zůstavitele; c) právo na vypořádání společného jmění manželů, které vzniklo za života zůstavitele a nebylo vypořádáno; d) majetek třetích osob, ze kterého lze uspokojit zůstavitelovu pohledávku; e) náhrada majetku třetích osob, ze kterého lze uspokojit zůstavitelovu pohledávku, pokud se takového majetku již není možné domoci; f) majetek, o kterém platí, že patří do likvidační podstaty dle § 225 ZŘS a g) majetek, o kterém to stanoví zákon dle § 212 odst. 1 ZŘS. Zároveň se k takovému majetku počítají veškeré jeho plody, užitky a příslušenství dle § 212 odst. 2 ZŘS.⁵⁵

6.1 ZJIŠŤOVÁNÍ MAJETKU LIKVIDAČNÍ PODSTATY

Zjišťování majetku likvidační podstaty provádí likvidační správce nebo notář na základě pokynů příslušného soudu. Zjišťování probíhá především ze seznamu majetku pozůstalosti, který byl zjištěn v řízení o pozůstalosti, ze společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku, případně ze soupisu pozůstalosti byl-li proveden dle § 214 odst. 1 ZŘS. Následně je provedeno další šetření potřebné ke zjištění úplného majetku náležejícího do likvidační podstaty. Zde nastává situace, kdy se z klasického nesporného řízení o pozůstalosti stává de facto spíše řízení sporné, jelikož je nutné zjistit veškerý majetek, a to i ten, ke kterému se vzhledem k jeho sporné povaze v původním řízení o pozůstalosti nepřihlíželo. Dále zde existuje povinnost každého, kdo zná skutečnosti o majetku

⁵⁵ SVOBODA, J., KLIČKA, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 9788074002663, s. 332–333.

patřícím do likvidační podstaty, sdělit takové informace likvidačnímu správci, nebo notáři, a to po výzvě, která je mu udělena. Odepřít výpověď o takové skutečnosti může jen ten, kdo by tak mohl učinit podle občanského soudního řádu jako svědek dle § 215 odst. 1 ZŘS. Pokud likvidační správce či notář zjistí, že do likvidační podstaty náleží majetek, který do likvidační podstaty náležet nemá, oznámí takovou skutečnost soudu.⁵⁶

6.1.1 Seznam likvidační podstaty

Likvidační správce či notář vede seznam o majetku patřícím do likvidační podstaty. Majetek musí být v seznamu konkrétně popsán a seřazen. Stejně jako v řízení o pozůstalosti je možné provést nahlédnutí, konkrétně v tomto případě nahlédnutí do seznamu majetku likvidační podstaty. Při nahlížení je možné provádět výpisy a opisy ze seznamu osobou nahlížející a zároveň platí, že nahlédnout do seznamu může pouze osoba, která na věci prokáže svůj právní zájem, dle ustanovení § 220 ZŘS.

6.2 ŽALOBA PROTI LIKVIDAČNÍMU SPRÁVCI

Pokud se v seznamu majetku likvidační podstaty objeví majetek, o kterém má některá osoba pocit, že by v takovém seznamu neměl být, jelikož tomu brání právo této osoby k takovému majetku, ať už vlastnické právo či jiné, je možné, aby tato osoba podala žalobu, kterou se bude domáhat vyloučení majetku z likvidační podstaty. Tato žaloba se podává proti likvidačnímu správci ve lhůtě jednoho měsíce ode dne, kdy potenciálnímu žalobci bylo doručeno oznámení soupisu podle § 222 ZŘS. Jedná se hmotněprávní lhůtu, která je zachována, pokud je žaloba v poslední den lhůty doručena příslušnému soudnímu orgánu. Pokud dojde k marnému uplynutí lhůty, nelze ji za žádných okolností prominout či prodloužit dle § 224 odst. 2 ZŘS.

⁵⁶ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 597.

6.3 SPRÁVA MAJETKU LIKVIDAČNÍ PODSTATY

Likvidační správce nebo notář je povinný v rámci řízení o likvidaci pozůstalosti vykonávat správu majetku náležejícího do likvidační podstaty. Jedná se o plnou správu cizího majetku dle občanského zákoníku. V rámci této správy je ustanoveno, že některé úkony může likvidační správce či notář činit pouze s předchozím souhlasem soudu nebo dle soudních pokynů. Jedná se zejména o případy uložení peněžitých prostředků patřících do likvidační podstaty, které může likvidační správce uložit pouze na takový bankovní účet, který k tomu určil soud. Dalším příkladem může být možnost ukončení provozování obchodního závodu patřícího do majetku likvidační podstaty jen se souhlasem příslušného soudu. Dále je potřeba soudního souhlasu zejména: a) u uzavírání smluv o úvěru, půjčce a smluv podobných a b) u uzavírání smluv na dodávku energií a surovin, které jsou potřebné k provozování obchodního závodu zůstavitele či jeho pobočky. Při správě majetku likvidační podstaty platí, že likvidační správce činí veškeré úkony nutné k záchově takového majetku.

Správa majetku s sebou nese náklady, které jsou v průběhu řízení likvidačním správcem hrazeny z peněžitých prostředků likvidační podstaty nebo z prostředků získaných ze smluv uzavřených likvidačním správcem. Pokud by došlo k situaci, kdy by tyto prostředky nebyly dostačující k uhrazení nákladů správy, jsou tyto náklady hrazeny státem. O státním placení rozhoduje příslušný soud usnesením, a to na návrh likvidačního správce, nebo bez návrhu. Stát má potom právo na náhradu těchto nákladů ze zpeněžených prostředků z majetku likvidačního podstaty dle ustanovení § 228 odst. 1,2,3 ZŘS.

Likvidační správce jako řádný správce také vstupuje do postavení účastníka řízení ve všech řízeních, která probíhala v den vyvěšení nařízení likvidace pozůstalosti na úřední desce soudu. Likvidační správce se stává účastníkem řízení tímto dnem, a tak nastupuje na místo zůstavitele nebo toho, kdo jinak spravoval pozůstalost. Pokud některé řízení má být zahájeno až po dni vyvěšení nařízení na úřední desce, je možné takové řízení zahájit jen na návrh likvidačního správce, jinak musí být takové řízení zastaveno dle § 229 odst. 2 ZŘS.⁵⁷

⁵⁷ SVOBODA, J., KLIČKA, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, ISBN 9788074002663, s. 121

6.4 VYLOUČENÍ MAJETKU Z LIKVIDAČNÍ PODSTATY

Z ustanovení § 222 až 224 ZŘS vyplývá, že likvidační správce je povinen vyhotovit soupis majetku náležejícího do likvidační podstaty, a to zejména za účelem ochrany práv třetích osob. *„Tento soupis je potom povinen bezodkladně oznámit tomu, komu podle informací vyplývajících se seznamů nebo systémů uvedených v § 215 odst. 2 ZŘS má náležet, nebo tomu, kdo uplatnil právo k majetku, které podle jeho názoru nepřipouští, aby patřil do majetku likvidační podstaty; současně ho vyzve, aby své právo uplatnil žalobou, a poučí, v jaké lhůtě a proti komu má žalobu podat.“*, dle ustanovení § 222 ZŘS.

Těmto osobám náleží právo podat žalobu na vyloučení věci z likvidační podstaty, o čemž musí být likvidačním správcem poučeny a je jim k uplatnění takového práva poskytnuta lhůta jednoho měsíce ode dne doručení výzvy k podání žaloby.

Platí, že až po marném uplynutí lhůty nebo pravomocném zamítnutí podané žaloby, se věc stává součástí likvidační podstaty a může být zpeněžena, dle ustanovení § 225 ZŘS.

Třetí osoby, kterým svédčí právo na majetku náležejícího do likvidační podstaty nejsou de iure účastníky řízení o likvidaci pozůstalosti. Těmi jsou, jak již bylo blíže popsáno v kapitole 6.6., dle ustanovení § 117 odst. 1 ZŘS - věřitelé, kteří přihlásili své pohledávky a nebo mají právo na uspokojení své pohledávky i bez přihlášení a likvidační správce. Otázka účastenství v řízení o likvidaci pozůstalosti je ovšem velmi komplikovaná a ve vztahu k třetím osobám bylo judikováno Nejvyšším soudem ČR následující: *„Pokud likvidační správce poruší svou poučovací povinnost vyplývající z ustanovení § 222-224 ZŘS nebo není v době prodeje majetku likvidační podstaty pravomocně rozhodnuto o žalobě na vyloučení věci, je třeba chránit práva třetích osob k předmětné věci, a to zejména proto, že de facto se taková věc ještě nestala součástí majetku likvidační podstaty. V tomto případě lze na takové osoby nahlížet jako na účastníky řízení, a to například v případě doručování usnesení o přiklepu prodeje majetku a zároveň takové osoby jsou oprávněny proti tomuto usnesení podávat odvolání.“*⁵⁸

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.12.2021, sp. zn. 20Cdo 2895/2021.

6.5 ZPENĚŽENÍ MAJETKU LIKVIDAČNÍ PODSTATY

V řízení o likvidaci pozůstalosti existují tři základní a klíčové momenty, které jsou pro řízení stěžejní. Jedná se o moment zpeněžení majetku likvidační podstaty, moment přihlašování pohledávek věřitelů a dále stanovení rozvrhu výtěžku zpeněžení zůstavitelova majetku.

Zpeněžování majetku likvidační podstaty je proces, při kterém je majetek vedený v seznamu likvidační podstaty přeměňován na finanční prostředky, a to různými způsoby. Z majetku likvidační podstaty jsou vytvářeny peníze, které potom slouží k uspokojení zůstavitelových věřitelů. Zpeněžování může být uskutečněno pouze zákonným postupem s dohledem příslušného soudního orgánu. Přeměna majetku na peníze je uskutečňována likvidačním správcem nebo notářem, a to po předchozím souhlasu soudu. Soudní souhlas je v písemné podobě a obsahuje nejen výslovný souhlas k provedení zpeněžení majetku, ale také informace o tom, jakým způsobem a v jakém rozsahu má být zpeněžení provedeno, případně za jakých podmínek při tom splněných.

Zpeněžování majetku může být provedeno dvěma základními způsoby, a to buď zpeněžením majetku prodejem, anebo zpeněžením majetku věřitelem.⁵⁹

Zajímavostí je zejména to, že pokud je obsahem majetku zůstavitele více nemovitostí, je nutné, aby soudní komisař nebo likvidační správce nejprve posoudil, jaký způsob zpeněžení zvolí. Musí především posoudit, zda je vhodnější časově i výnosově zvolit způsob zpeněžení nemovitostí zvlášť, nebo dohromady. Lze se ovšem ztotožnit s názorem, že tato skutečnost je podmíněna velkou informovaností notáře, který si musí předem zjistit základní poznatky, jako je lokace a způsob využití nemovitostí. Samostatně lze dokonce zpeněžit i příslušenství nemovitosti, pokud je výnos vyšší, než kdyby došlo k prodeji spolu s nemovitostí.⁶⁰

⁵⁹ časopis KASÍKOVÁ, Martina. Jak skutečně zpeněžit majetek při likvidaci dědictví? Ad Notam. 2011, roč. 17, č. 4, s. 15–20. Dostupný také z: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2011_4.pdf.

⁶⁰ NOVOTNÝ, Petr a Monika. Nový občanský zákoník: Dědické právo. 2., aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-9635-7, s. 154.

6.5.1 Zpeněžení prodejem

Zpeněžení majetku likvidační podstaty lze provést: a) v soudní dražbě provedené soudem; b) kupní smlouvou uzavřenou mezi likvidačním správcem na straně prodávajícího a nabyvatelem na straně kupujícího; c) ve veřejné dražbě provedené dražebníkem a d) v exekutorské dražbě provedené exekutorem. Takto lze zpeněžit celou, nebo jen část pozůstalosti, ať už se jedná o věci hmotné či nehmotné dle ustanovení § 232 odst. 2 ZŘS.

Při zpeněžování majetku prodejem ve veřejné či exekutorské dražbě je nutné, aby byla cena majetku zjištěna znaleckým posudkem, pokud je předmětem prodeje nemovitost, obchodní závod, pobočka obchodního závodu nebo věc prohlášená za kulturní památku. Obvyklá tržní cena uvedená v znaleckém posudku potom tvoří hodnotu, na které se začíná dražit. Znalec je ustanoven soudním usnesením na žádost likvidačního správce, či bez žádosti, dle § 235 odst. 1 ZŘS.⁶¹

Veřejná dražba

K úpravě prodeje pozůstalostního majetku ve veřejné dražbě dražebníkem je velmi aktuální zmínit novou právní úpravu zákona o veřejných dražbách, zákon č. 26/2000 Sb. Vláda České republiky schválila právní úpravu na schůzi dne 21.12.2022 jako tzv. doprovodný návrh zákona k zákonu o veřejných dražbách.

Novinkou je především komplexní úprava provádění elektronických dražeb, které jsou v dnešním světě digitalizace na pořadu dne. Elektronickou dražbu lze provádět i v podobě tzv. nucené dražby.

Veřejná dražba je v právní úpravě chápána jako zvláštní způsob uzavření smlouvy dle ustanovení § 1771 OZ a musí splňovat tři základní znaky, aby se za veřejnou dražbu mohla považovat, a to: a) dražbu koná dražebník; b) dražebník se obrací na předem neurčený okruh osob na předem určeném místě, s tím že vyzývá osoby k podávání nabídek; c) dražba je konaná za účelem uzavření kupní smlouvy nebo smlouvy o budoucí kupní smlouvě a c) smlouva je uzavřena s osobou, která podá nejlepší nabídku.

⁶¹ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 620-622.

Předmětem veřejné dražby mohou být obecně věci, ke kterým lze převést vlastnické právo, včetně pohledávek a podílů v obchodních korporacích. Dražebníkem je osoba, která vykonává dražební činnost ve smyslu ustanovení § 420 OZ, a to soustavně, samostatně, vlastním jménem, na vlastní účet a odpovědnost a za účelem dosažení zisku. Jinými slovy jde o podnikatele, ale ve smyslu zákona o veřejných dražbách se používá pojmosloví dražebník, který tuto činnost rozhodně nevykonává nahodile, jako například dobročinnou dražbu. Dražebníkem může být i organizační složka státu nebo státní organizace.

Významnou změnou nové právní úpravy je také centrální evidence veřejných dražeb, která je informačním systémem veřejné správy, kterou spravuje Ministerstvo pro místní rozvoj. Evidence má být plně elektronická, pro dražebníky bezplatná, veřejně přístupná a bude shromažďovat na jednom místě veškeré rozhodné informace týkající se veřejných dražeb.

Novela přináší také povinnost odpovědnosti za škodu dražebního věřitele, která by vznikla neoprávněným přihlášením pohledávky. Možností liberalizace dražebního věřitele je, pokud prokáže, že vynaložil veškeré úsilí k tomu, aby ke škodě nedošlo.

Neoprávněné přihlášení pohledávky nastane například ve chvíli, kdy je pohledávka přihlášena neoprávněnou osobou nebo v rozporu se zákonem.⁶²

Prodej nemovitého majetku

V rámci zpeněžení majetku likvidační podstaty může dojít i k prodeji nemovitého majetku, a to stejným způsobem, jak již bylo shora uvedeno. Je ovšem nutné se ztotožnit s názorem, že prodej nemovitého majetku při likvidaci pozůstalosti není zrovna častou situací, jelikož pokud se v pozůstalosti objevuje nemovitý majetek, nebývá pozůstalostní majetek předlužen. Přesto i k takovém situaci může dojít. V takovém případě bývá tento nemovitý majetek zatížen zajišťovacím právem, a to zejména zajišťovacími instrumenty, které tvoří funkci zajišťovací a uhrazovací. Tyto nástroje, pokud mají věčný charakter bývají velmi často zapisovány do katastru nemovitostí, jedná se především o zástavní právo a zajišťovací převod práva.

⁶² Časopis Právní rozhledy č. 1/2023, s. I

Problém nastává ve chvíli, kdy dojde v rámci likvidace pozůstalosti k zpeněžení majetku prodejem nemovitosti a je nutné „očistit“ příslušný list vlastnictví vedený v katastru nemovitostí. Z ustanovení § 236 odst. 4 ZŘS vyplývá, že: *„Je-li zpeněžený majetek zapsán ve veřejném nebo jiném seznamu, likvidační správce nebo notář bezodkladně oznámí tomu, kdo takový seznam vede, nabytí vlastnictví k tomuto majetku zpeněžením, způsob provedeného zpeněžení, osobu nabyvatele a zániku zajištění váznoucího na tomto majetku.“*

Jinými slovy, jakmile dojde ke zpeněžení nemovitého majetku je likvidační správce nebo notář povinen oznámit katastru nemovitostí – prodej, nabytí vlastnictví a návrh na vklad, jehož přílohou je například kupní smlouva o prodeji nemovitého majetku, tzv. nabývací titul. Krom toho je likvidační správce nebo notář povinen oznámit zánik zajištění na zpeněženém majetku, tato povinnost vyplývá alternativně z ustanovení § 236 odst. 4 ZŘS. Tuto oznamovací povinnost má buď likvidační správce nebo notář jako soudní komisař, v každém případě pouze jeden z nich, a ačkoliv by notář o této skutečnosti mohl vydat usnesení, likvidační správce takovou pravomoc nemá, a proto se v těchto případech používá prosté oznámení úředním přípisem.

Zánik zajištění vyplývá také z ustanovení § 236 odst. 3 ZŘS, který říká: *„nabytím majetku z likvidační podstaty nepřechází na nabyvatele zajištění pasiv pozůstalosti a zajištění dluhů třetích osob.“* Tedy k zániku zajištění dochází samotným převodem vlastnického práva, který ovšem musí být doložen příslušnému katastru.

Kromě instrumentů, které tímto způsobem zatěžují nemovitý majetek, je nutné také vymazat jednotlivé poznámky exekutorů, například o zahájení exekučního řízení nebo o nařízení dražby. V tomto ohledu lze analogicky použít výklad insolvenčního zákona, a to ustanovení § 285 odst. 1 písm. a), kdy *„zanikají nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce.“* Tyto poznámky je nezbytné vymazat především z toho důvodu, že dle ustanovení § 198 odst. 1 ZŘS je uvedeno, že dnem právní moci usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti se zastavuje výkon rozhodnutí nebo exekuce, která by postihovala majetek náležející do likvidační podstaty.⁶³

⁶³ Ad Notam 1/2017, Mgr. Drahomír Foltam. Výmaz zajišťovacích práv a poznámek exekutora na listech vlastnictví v katastru nemovitostí po zpeněžení nemovitého majetku v likvidaci pozůstalosti, s. 15

Analogie insolvenčního zákona je v řízení o likvidaci pozůstalosti často používána, a to zejména proto, že insolvenční řízení a řízení o likvidaci pozůstalosti mají některé společné charakteristické rysy. Insolvenční řízení je někdy též označováno jako exit neúspěšných subjektů z trhu, ačkoliv tento exit může probíhat i jinou formou, než je insolvenční řízení a touto formou je například právě likvidace pozůstalosti.⁶⁴

Zpeněžení věřitelem

Zpeněžení majetku likvidační podstaty může být provedeno věřitelem zůstavitele, pokud se jedná o majetek, na kterém vázne zástavní nebo zadržovací právo. Věřitel musí o takový úkon požádat soud, který schválí provedení úkonu v soudním usnesení. Věřitel potom sám provede zpeněžení takového majetku v přiměřené lhůtě stanovené soudem, která běží od právní moci usnesení o povolení zpeněžení dle § 233 odst. 1 ZŘS. Zpeněžení je prováděno nejčastěji prodejem, ale není vyloučen jiný způsob. Věřitel je povinen ode dne právní moci usnesení vykonávat správu tohoto konkrétního majetku až do provedení prodeje. Lhůta pro provedení prodeje je lhůtou soudcovskou, tedy záleží na uvážení soudu, jak dlouhá tato lhůta bude. Ze závažných důvodů je možné soudem, na žádost věřitele, lhůtu prodloužit dle § 233 odst. 2 ZŘS.

Právo věřitele na zpeněžení majetku není neomezené. Toto právo zaniká marným uplynutím lhůty pro zpeněžení, ale může zaniknout i dříve. Dříve toto právo zanikne, pokud o to věřitel požádá, a to tak, že se vzdá práva na zpeněžení majetku dle § 233 odst. 3 ZŘS. Pokud ovšem zpeněžení proběhne řádně a včas je nutné, aby vytěžené peníze byly odevzdány příslušnému soudu spolu se zprávou o tom, jakým způsobem zpeněžení proběhlo dle § 234 ZŘS.⁶⁵

⁶⁴ Richter, I. Insolvenční právo. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 128

⁶⁵ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 623–625.

6.6 NABYTÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA K MAJETKU Z LIKVIDAČNÍ PODSTATY

Vedle osoby prodávající vždy na druhé straně stojí osoba kupující neboli nabyvatel vlastnického práva. Nabyvatel vedle vlastnického práva k věci nabývá také práva a povinnosti s nabývanou věcí spojená a zároveň závady vážnoucí na této věci s výjimkou zajištění pasiv pozůstalosti a zajištění dluhů třetích osob dle § 236 odst. 3 ZŘS.

Zároveň platí, že pokud je nabývaný majetek veden ve veřejném nebo jiném seznamu, je nutné, aby likvidační správce či notář oznámil nabytí majetku tomu, kdo tento seznam vede. Pokud na nabývaném majetku vázlo nějaké zástavní právo, vedené v rejstříku zástav, je také nutné, aby likvidační správce nebo notář vydal nabyvateli potvrzení o tom, že toto právo převodem vlastnického práva zaniklo dle § 236 odst. 5 ZŘS.⁶⁶

Vlastnické právo k majetku patřícímu do likvidační podstaty se nabývá při zpeněžení majetku prodejem v zásadě dvěma okamžiky, a to: a) dnem konání dražby prováděné soudem, nebo dnem konání veřejné dražby prováděné dražebníkem, nebo dnem konání dražby prováděné soudním exekutorem; a b) dnem účinnosti smlouvy o převodu vlastnického práva, dle ustanovení § 236 odst. 1 ZŘS.⁶⁷

6.7 NEZPĚNĚŽENÝ MAJETEK

Pokud dojde k situaci, kdy se v rámci procesu zpeněžování majetku likvidační podstaty nepodaří některý majetek zpeněžit, automaticky tento majetek připadá státu. O tomto majetkovém nabytí státu rozhodne soud usnesením na návrh likvidačního správce, či bez. Stát se stává nabyvatel ke dni právní moci tohoto usnesení dle § 237 odst. 1,2,3 ZŘS.

⁶⁶ SVOBODA, J., KLIČKA, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 9788074002663, s. 337.

⁶⁷ SVOBODA, J., KLIČKA, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 9788074002663, s. 337.

Pokud se nepodaří zpeněžit majetek třetích osob, který náleží do likvidační podstaty, příslušný soud i bez návrhu vyjme tento majetek ze seznamu majetku likvidačního podstaty a vrátí majetek osobám, kterým náleží.⁶⁸

⁶⁸ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodnou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, ISBN: 978-80-7502-122-9, s. 419–420.

7 PŘIHLAŠOVÁNÍ POHLEDÁVEK

V následujících kapitolách přistoupíme k druhému meritornímu pojmu řízení o likvidaci pozůstalosti. Přihlašování pohledávek je zásadní především proto, že bez přihlášených pohledávek by nebylo co uspokojovat. Proto je velmi důležité zjistit úplný rozsah zůstavitelových dluhů, které existovaly ke dni úmrtí zůstavitele.

Hovoříme o tzv. pasivech likvidační podstaty, o kterých se stejně jako o aktivech sepisuje seznam. Pasiva likvidační podstaty tvoří zejména; a) náklady pohřbu zůstavitele; b) dluhy zůstavitele ke dni úmrtí a c) dluhy vzniklé po smrti zůstavitele, které ovšem mají původ v právních skutečnostech a především povinnostech, které měl zůstavitel splnit ještě za svého života.

Náklady zůstavitelova pohřbu jsou kapitolou sami o sobě. I v původním řízení o pozůstalosti je nutné tyto náklady zařadit mezi pasiva zůstavitelova majetku, ledaže by vypravitel pohřbu výslovně uvedl, že nežádá o jejich zařazení. Při projednání řízení o pozůstalosti často dědicové kladou dotazy na to, jak je možné, že náklady pohřbu jsou položkou pasiv. Tento princip jednoduše poukazuje na to, že náklady pohřbu zůstavitele tvoří majetkové povinnosti jdoucí přímo za zůstavitelem osobně a v rámci projednání pozůstalosti je nutné, tato pasiva zařadit, především kvůli tomu, aby mezi dědici nevznikal spor o tom, za kým tyto náklady jdou a aby bylo možné se poměrově podílet na zpětném uhrazení nákladů vypraviteli pohřbu.

Nutné je ovšem zmínit, že existují pasiva, které do pasiv likvidační podstaty neřadíme. Jedná se o: a) úroky a úroky z prodlení, které vznikly až po právní moci usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti; b) smluvní pokuty a penále vzniklé po smrti zůstavitele; c) pohledávky z darovacích smluv a d) pokuty, penále a další sankce z mimosmluvních povinností zůstavitele, které vznikly až po smrti zůstavitele dle § 238 odst. 1 ZŘS. Tato pasiva, která nepatří ze zákona do likvidační podstaty zanikají ke dni právní moci usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti a stejně tak zanikají pohledávky z nich vyplývající dle § 238 odst. 3 ZŘS.⁶⁹

Kromě výše uvedených pasiv jsou do pasiv likvidační podstaty zařazeny také dluhy, které vznikly ze smluv uzavřených likvidačním správcem ve prospěch

⁶⁹ SVOBODA, J., KLIČKA, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 9788074002663, s. 338.

záchovy zůstavitelova majetku anebo z těchto smluv, které uzavřel správce pozůstalosti v době do nařízení likvidace pozůstalosti dle § 238 odst. 2 ZŘS.⁷⁰

Aby byla pohledávka uspokojena musí být nejprve řádně přihlášena. Všechny pohledávky musejí být přihlášeny přihláškou, kterou mohou věřitelé činit ode dne vyvěšení usnesení nařízení o likvidaci na úřední desce příslušného soudního orgánu. Existuje však výjimka, kdy mohou být uspokojeny i ty pohledávky, které přihlášeny nejsou. Zde jde o pohledávky, o kterých je takto rozhodnuto soudem a jde o pohledávky, které vznikly ze smluv uzavřených likvidačním správcem nebo notářem a další pohledávky o kterých je takto ustanoveno zákonem dle § 239 odst. 2 ZŘS.

Z judikatury vyplývá, že na přihlášeného věřitele v řízení o likvidaci *dědictví* lze aplikovat závěry vyplývající z ustálené rozhodovací praxe týkající se poskytování zadostiučinění, za újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení přihlášenému, věřiteli v konkursním řízení. Tuto skutečnost judikoval Nejvyšší soud České republiky, a to: „*Jakkoliv se likvidace dědictví a konkurs řídí odlišnými procesními pravidly, která se liší jak konkrétními předpoklady pro jejich nařízení, přihlašování věřitelů, zpeněžení majetku, zařazení věřitelů (jejich pohledávek) do skupin, účasti věřitelů na tomto procesu, jakož i rozvržení výtěžku, je nepochybné, že obě řízení v základních rysech vykazují společné znaky. Přestože likvidace dědictví je upravena v rámci dědického řízení, jedná se spíše o samostatné řízení vykazující prvky nesporného řízení, které se svojí povahou blíží exekučnímu či insolvenčnímu řízení. Nařízením likvidace se zásadně mění smysl a účel dědického řízení, neboť zde již nejde o zjištění a deklaraci dědického práva po zůstaviteli, ale o zajištění úhrady pohledávek zůstavitelových věřitelů. Je tak nepochybné, že obě řízení mají základní znaky společné, a to právě ve vztahu k nárokům věřitelů, a proto je na místě na postavení přihlášeného věřitele v těchto řízeních a tím i význam předmětu řízení pro něj nahlížet obdobně.*“⁷¹

⁷⁰ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., Zvláštní řízení soudní. 2., opravné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN: 978-80-7478-829-1, s. 98–99.

⁷¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.10.2018, sp. zn. 30 Cdo 4962/2016.

7.1 DAROVÁNÍ PRO PŘÍPAD SMRTI

Darování pro případ smrti neboli *Donatio mortis causa* je upraveno v ustanovení § 2063 OZ. Jedná se o zvláštní druh darovací smlouvy, jejíž účinnost je podmíněna tím, že obdarovaný přežije dárce. Ovšem darování pro případ smrti je platné pouze pokud se dárce výslovně vzdá práva na odvolání daru.⁷²

Lze se ztotožnit s názorem některých notářů, že takový dar by měl být v pozůstalosti zařazen mezi pasiva pozůstalosti, a to definovaný jako pohledávka za zůstavitelem vůči obdarovanému z titulu darovací smlouvy pro případ smrti. Z tohoto důvodu se velmi často může stát, že spolu s náklady pohřbu a případně dalšími pasivy bude pozůstalost předlužena a je potřeba nařídit likvidaci pozůstalosti. Taková skutečnost nás může vést k zajímavé myšlence, protože jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, některá pasiva pozůstalosti zanikají dnem právní moci usnesení o nařízení likvidace, a to zejména třeba pohledávky z darovacích smluv. Lze být tedy tohoto názoru, že tímto způsobem se lze vyvázat z povinnosti vyplývající z darovací smlouvy, kterou zůstavitel uzavřel pro případ smrti.

7.2 PŘIHLÁŠKA

Přihlašování pohledávek tedy probíhá od okamžiku vyvěšení usnesení o nařízení likvidace, až do uplynutí lhůty, která je v tomto usnesení stanovena. Jedná se o lhůtu hmotněprávní. Zmeškání lhůty nelze soudem prominout dle § 240 odst. 1 ZŘS.

Doručená přihláška je soudem přezkoumána a následně může dojít k několika situacím.

- 1) Soud může shledat přihlášku nedostatečnou a v takovém případě vyzve věřitele s příslušnou lhůtou k tomu, aby svou přihlášku doplnil. Výzva je činěna usnesením a lhůta takto stanovená nesmí být kratší než patnáct dnů ode dne doručení usnesení. Pokud by nebyla ve stanovené lhůtě řádně doplněna či opravena, soud přihlášku usnesením odmítne.
- 2) Soud může přihlášku po přezkoumání ihned odmítnout usnesením, a to, pokud byla podána opožděně, byla podána osobou neoprávněnou anebo

⁷² CHALUPA, Ivan, David REINTERMAN a Martin MUZIKÁŘ. Dědické právo. Základy soukromého práva IX. Praha: C.H.Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-684-5, s. 27.

byla podána k dluhu, který nenáleží do pasiv likvidační podstaty dle § 240 odst. 2 ZŘS.

- 3) Soud usnesením povolí a schválí přihlášku věřitele, která obsahuje všechny podstatné náležitosti a byla přihlášena řádně a včas osobou oprávněnou k takovému přihlášení.

Za přihlášku věřitele se považuje i jeho podání, kterým oznámil svou pohledávku vůči zůstaviteli již v době řízení o pozůstalosti do nařízení likvidace pozůstalosti a tato pohledávka obsahuje všechny zákonné náležitosti a patří do pasiv likvidační podstaty, dle ustanovení § 241 odst. 1,2; § 242; § 245 ZŘS. Přihláška pohledávky musí být vždy činěna tak, že kromě obecných náležitostí popisujících pohledávku je konkrétně vyčíslena výše pohledávky v korunách českých. Vyčíslení pohledávky v korunách českých je zapotřebí i ve chvíli, kdy se jedná o nepeněžitou pohledávku, pohledávku neurčité výše anebo pohledávku v cizí měně.⁷³

Věřitel je povinen k přihlášce připojit veškeré listiny, které dokládají původ a další skutečnosti týkající se pohledávky. Pokud by tyto listiny nepřipojil je povinen připojení doplnit, a to do patnácti dnů ode dne, kdy usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti nabylo právní moci. Pokud tato povinnost není věřitelem splněna, je možné, aby doplnil listiny na výzvu soudu, ve které je stanovena lhůta pro doplnění. Tato lhůta nesmí být kratší než deset dnů. Pokud i tak věřitel nesplní svou povinnost, neznamená to, že jeho pohledávka nebude přihlášena, avšak ke skutečnostem, které měly být listinou prokázány, se nebude přihlížet dle § 247 odst. 1–4 ZŘS.

Pokud dojde k řádné přihlášce věřitele, zákon stále dává věřiteli možnost odstoupení od žádosti o vymáhání svého uspokojení. Jelikož kdykoliv v průběhu likvidace pozůstalosti se může věřitel vzdát zčásti nebo zcela svého práva na uspokojení pohledávky dle § 248 odst. 2 ZŘS. Soud takové vzdání bere na vědomí usnesením, ale zároveň není možné zažádat o právo na uspokojení pohledávky znovu dle § 248 odst. 3 ZŘS. Stejně tak soud rozhodne usnesením o tom, zda byla pohledávka v průběhu zcela nebo zčásti uspokojena, popř. právo

⁷³ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodnou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, ISBN: 978-80-7502-122-9, s. 420–421 – *důvodná zpráva k § 238 až 268 ZŘS.*

na uspokojení zaniklo jiným způsobem. Takové rozhodnutí musí soud učinit vždy, aby nedocházelo k násobnému uspokojování týž pohledávek.⁷⁴

7.3 OBSAH PŘIHLÁŠKY

Příhláška věřitelů musí obsahovat: a) obecné náležitosti - kterému soudu je určena, kdo ji činí, v jaké věci, podpis, datum; b) vyličení skutečností, na kterých se zakládá; c) vyčíslení jistiny a jejího příslušenství v korunách českých (*a to i v případě, kdy se jedná o nepeněžitou pohledávku, pohledávku neurčité výše nebo pohledávku v cizí měně*) a d) vyličení skutečností, na nichž se zakládá vykonatelnost pohledávky, pokud jde o pohledávku, která je vykonatelná.⁷⁵

7.4 VADY PŘIHLÁŠKY

Pokud přihláška obsahuje vady, soud usnesením vyzve věřitele k opravě nebo doplnění ve stanovené lhůtě. Tato lhůta je lhůtou soudcovskou, avšak nesmí být kratší než 15 dnů od doručení usnesení. Pokud by vada přihlášky nebyla řádně a včas odstraněna, soud přihlášku odmítne, o tom musí být věřitel předem poučen. Proti usnesení o odmítnutí přihlášky může věřitel podat odvolání dle ustanovení § 129 ZŘS a contrario.⁷⁶

7.5 NÁSLEDKY PŘIHLÁŠENÍ

Přihlašování pohledávek s sebou nese některé právní následky. Zejména se jedná o zastavení běhu promlčecí lhůty. Tento následek je stanoven především proto, aby během průběhu likvidace pozůstalosti nemohlo dojít k tomu, že přihlášené pohledávky se stanou promlčenými. Zároveň platí, že řádně a včas přihlášené pohledávky věřitelů nemohou být v průběhu likvidace pozůstalosti uplatňovány v jiných řízeních ve snaze o uspokojení. Běh promlčecí lhůty se zastavuje ke dni, kdy bylo usnesení o nařízení likvidace vyvěšeno na úřední

⁷⁴ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 626–630.

⁷⁵ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 630.

⁷⁶ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 630.

desce soudu, ačkoliv v té době ještě žádné pohledávky přihlášeny nebyly. Tento následek má tedy zpětné účinky. Nicméně může dojít také k situaci, že věřitel přihlásí svou pohledávku již v pozůstalostním řízení před nařízením likvidace a zde naopak zastavení běhu promlčecí lhůty bude mít účinky až následné, znovu ke dni vyvěšení usnesení o nařízení likvidace na úřední desce pozůstalostního soudu.

7.6 PŘÍLOHA PŘIHLÁŠKY

Přílohu přihlášek tvoří listiny, kterých se přihláška dovolává. Takovou listinou může být například smlouva o postoupení pohledávky. Pokud mají být spolu s přihláškou předloženy listiny dokládající určité skutečnosti a takové listiny nejsou doloženy, je věřitel usnesením soudu vyzván k tomu, aby ve stanovené lhůtě listiny doložil. Obecná lhůta k doložení listiny je stanovena na 15 dnů od právní moci usnesení o nařízení likvidace. Následně pokud není věřitelem dodržena je soudem stanovena nová dodatečná lhůta k přiložení listin. Tato lhůta stejně jako u výzvy k odstranění vad přihlášky je lhůtou soudcovskou, která ovšem nesmí být kratší než 10 dnů od do doručení výzvy. Nepředložení listin ani v dodatečné lhůtě sice nemá za následek odmítnutí přihlášky, avšak není nadále soudem přihlíženo ke skutečnostem, které měly být doloženy listinou, například zajištění pohledávky.⁷⁷

7.7 ZAJIŠTĚNÁ POHLEDÁVKA

Pohledávka věřitele může být zajištěna ve smyslu ustanovení § 2018 a násl. OZ. Zajištění obecně zlepšuje postavení věřitele, tím že jeho pohledávka je vůči věřiteli pro jeho případné nedobrovolné plnění zajištěna nějakým dalším právním institutem, ze kterého se případně může uspokojit.

Zajišťovacími instituty jsou zejména ručení, finanční záruka, zajišťovací převod práva a dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů.

Pokud některá pohledávka věřitele, kterou přihlašuje do likvidace pozůstalosti obsahuje zajištění z majetku, který náleží do likvidační podstaty,

⁷⁷ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 633.

dle judikatury jasně vyplývá, že: „*Obsahuje-li přihláška pohledávky do likvidace pozůstalosti údaj, že jde o pohledávku zajištěnou majetkem likvidační podstaty, na čem se zajištění zakládá a kdy zajištění vzniklo, nelze bez postupu podle § 241 odst. 3 ZŘS dospět k závěru, že při uspokojení takové pohledávky nelze k zajištění přihlížet, byť věřitel v přihlášce výslovně neuvedl, že požaduje uspokojení své pohledávky z výtěžku zpeněžení předmětu zajištění.*“⁷⁸

Tedy z výše uvedeného vyplývá, že v těchto případech dochází k tomu, že zajištění pohledávky ztrácí svou funkci, jelikož by bylo neúčelné věřitele uspokojovat z jeho zajištění z majetku likvidační podstaty, a to zejména z toho důvodu, že by došlo k znevýhodnění ostatních věřitelů, kteří mají být z majetku likvidační podstaty uspokojováni. Otázkou zůstává, jestli je vhodné k zajištění nepřihlížet, protože na jedné straně sice nedojde k znevýhodnění ostatních věřitelů, ale rozhodně dojde k znevýhodnění nebo spíše lépe řečeno zhoršení postavení věřitele, který svou pohledávku zajištěnou měl, byť z majetku, který náleží do likvidační podstaty.

7.8 SEZNAM POHLEDÁVEK

Tak jako je v řízení o pozůstalosti veden seznam aktiv a pasiv, musí být v řízení o likvidaci pozůstalosti veden seznam přihlášených pohledávek. Seznam může vytvořit pouze pozůstalostní soud prostřednictvím notáře jako pověřeného soudního komisaře, nikoliv likvidační správce, který je oprávněn vést pouze seznam majetku likvidační podstaty. Seznam pohledávek se může začít vytvářet až po právní moci usnesení o nařízení likvidace, jelikož do právní moci není jisté, zda k likvidaci opravdu dojde a z tohoto důvodu by bylo bezpředmětné vytvářet seznam pohledávek s předstihem. Seznam je vytvořen buď ihned po právní moci usnesení o nařízení likvidace, v případě že se již v pozůstalostním řízení objevily pohledávky, které lze považovat za přihlášené, a nebo ihned potom co je přihlášena první pohledávka.

V seznam jsou vedeny: a) přihlášené pohledávky, které nebyly odmítnuty; b) pohledávky, které byly věřiteli oznámeny ještě před nařízením likvidace a c) pohledávky, které se uspokojují při likvidaci pozůstalosti, ačkoliv nebyly přihlášeny.

⁷⁸ Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 84 Co176/2020 ze dne 13.5.2020.

V seznamu je každá pohledávka vedena samostatně a jsou k ní uvedeny další informace, a to zejména rozhodné skutečnosti její existence, vyčíslení jistiny v korunách českých, je uvedeno, zda je vykonatelná a zda bylo uplatněno uspokojení ze zajištění.

Stejně jako do spisu vedeného notářem je možné nahlížet i do seznamu pohledávek. Nahlédnutí je umožněno každému, kdo prokáže svůj právní zájem nebo proto má vážné důvody. Za osobu, která má právní zájem na věci lze považovat například věřitele a dále osoby, které přicházely v úvahu jako dědicové mohou být považovány za osoby, které mají vážné důvody k nahlédnutí. Osoby, kterým je umožněno nahlédnutí do seznamu pohledávek, jsou oprávněny k tomu, aby si ze seznamu činily opisy a výpisy. O nahlédnutí je třeba sepsat protokol, který tento úkon zaznamená a zároveň není možné, aby nahlízejícím osobám byly poskytnuty ve věci nějaké další zásadní informace, dokud nebude likvidace pozůstalosti u konce.⁷⁹

7.9 SEZNAM MAJETKU LIKVIDAČNÍ PODSTATY

Vedle seznamu pohledávek je notářem nebo likvidačním správcem veden seznam majetku likvidační podstaty. Do takové seznamu je zapsán veškerý majetek zůstavitele, tedy aktiva i pasiva, zjištěná ze šetření soudního komisaře ke dni úmrtí zůstavitele. Zde dochází k zásadnímu obratu, kdy do tohoto seznamu je zapisovaný i majetek, který byl mezi dědici původně sporný, ale dalším šetřením bylo zjištěno, že se o sporný majetek nejedná.

Pokud během likvidace do jejího pravomocného skočení vyjde najevo další majetek náležející do majetku likvidační podstaty, dojde k tomu, že notář nebo likvidační správce tento seznam bez zbytečných odkladů doplní, dle ustanovení § 219 odst. 1,2 ZŘS.

Platí, že každý, kdo prokáže svůj právní zájem na věci, může požádat o nahlédnutí do tohoto seznamu a za součinnosti notáře, popřípadě jeho pověřeného pracovníka nebo likvidačního správce si může činit ze seznamu výpisy nebo opisy, dle ustanovení § 20 ZŘS. Stejně tak platí, že pokud do seznamu likvidační podstaty patří majetek, který je evidován ve veřejných seznamech, musí

⁷⁹ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 635-636.

být o tom ten, kdo takový seznam spravuje bezodkladně informován, dle ustanovení § 221 ZŘS.

Zároveň pokud je do seznamu zaevidovaný majetek chybně, musí notář případně likvidační správce se souhlasem soudu nebo na pokyn soudu, tento majetek ze seznamu vymazat. A znovu platí, že pokud tento majetek je součástí evidence ve veřejných seznamech, zároveň musí být znovu bezodkladně informován ten, kdo takový seznam spravuje, dle ustanovení § 223 ZŘS.

Dále je nutné upozornit na to, že pokud je konkrétní majetek považován za majetek náležející do seznamu likvidační podstaty, dle udělení soudu podle ustanovení § 216 odst. 2 ZŘS a tento konkrétní majetek náleží dle veřejných seznamů nějaké třetí osobě, dojde k tomu, že notář nebo likvidační správce bezodkladně oznámí soupis tohoto majetku této osobě a současně ho vyzve, aby jeho právo uplatnil u soudu žalobou ve stanovené lhůtě. Tato výzva se doručuje do vlastních rukou, dle ustanovení § 126 odst. 1 písm. e) ZŘS.⁸⁰

7.10 PŘEZKUM POHLEDÁVKY

Veškeré přihlášené pohledávky je nutné přezkoumat. Přezkum pohledávek provádí příslušný soud. Prvotní přezkum je prováděn ihned po přihlášení pohledávek věřiteli. Tento prvotní přezkum vyřadí pohledávky absolutně nepřijatelné a zůstanou pouze pohledávky neodmítnuté, o kterých soud vede seznam dle § 250 odst. 1 ZŘS. Každá pohledávka je zapsaná v seznamu samostatně a je individuálně specifikována, tak aby bylo jasné, o jakou pohledávku se jedná. Zde znovu platí možnost nahlédnutí do seznamu pohledávek, a to tím, kdo projeví právní zájem nebo tím, kdo pro takové nahlédnutí má vážný důvod. Stejně jako v předchozích případech nahlížení je možné, aby si osoba nahlížející činila opisy a výpisy z uvedeného seznamu dle § 250 odst. 3 ZŘS.⁸¹

Druhá vlna přezkoumávání nastává až z výše uvedeného seznamu. K přezkoumávání je vždy nařízeno soudní jednání, a to tak, aby se konalo nejdříve dvacet dní po uplynutí lhůty, která byla v usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti stanovena k přihlášení pohledávek. Soudní jednání o přezkoumání pohledávek

⁸⁰ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. Dědické právo v praxi. 1. Praha, 2014. ISBN 978-80-7400-266-3, s. 333-334.

⁸¹ NOVOTNÝ, Petr a Monika. *Nový občanský zákoník: Dědické právo*. 2., aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-9635-7, s. 155–156.

je vždy neveřejné dle § 251 odst. 1 ZŘS. Účastníky řízení jsou předvolaní věřitelé, jejich zástupci a další osoby, které jsou k jednání potřeba dle § 251 odst. 2 ZŘS. Předvolání neprobíhá osobním doručením, ale vyvěšením na úřední desce soudu, u kterého probíhá soudní jednání, anebo v ojedinělých případech prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků dle § 251 odst. 3 ZŘS. Jednání se může účastnit i likvidační správce, kterému soud umožní individuální účast v případě, že se správce k jednání dostaví.⁸²

Ve výjimečných případech není třeba nařizovat jednání o přezkumu pohledávek, a to: a) pokud je v seznamu uvedena pouze jedna pohledávka a b) pokud se věřitelé vzdají práva účasti na přezkumu pohledávek anebo dají souhlas k přezkumu bez jednání. Každopádně i v takovém případě je nutné, aby přezkum proběhl. Jediné pohledávky, které přezkumu nepodléhají, jsou ty, které vznikly ze smluv uzavřených likvidačním správcem nebo notářem dle ustanovení § 254 ZŘS.⁸³

Po provedeném přezkumu je nutné, aby soud výslovně uvedl u každé pohledávky, zda ji lze považovat za prokázanou a v jaké výši. K přezkumu se používají pouze rozhodné skutečnosti. Pokud jde o pohledávku, o které již bylo rozhodnuto pravomocným rozhodnutím soudu nebo jiného příslušného orgánu, není nutné ji dále přezkoumat. U takových pohledávek se přezkoumávají pouze rozhodné skutečnosti, které nemohly a nebyly uplatněny v předchozím řízení ze kterého vzešlo ono pravomocné rozhodnutí.

Pokud dojde k situaci, že se některá z pohledávek stane promlčenou, je k ní soudem přihlédnuto pouze pokud je věřitelem namítána nejpozději do doby jejího přezkoumání při přezkumném jednání dle § 255 odst. 3 ZŘS.

Ve chvíli, kdy soud posoudí pohledávku za prokázanou, přestupuje se v řízení k další fázi, a především kvůli této části je nutná účast věřitelů. Každý věřitel, který se dostavil k jednání, se může vyjádřit, zda pohledávku popírá, a to buď zcela nebo zčásti. Pokud je přezkum prováděn bez nařízení jednání, není věřitelům toto právo umožněno. Záporné vyjádření věřitelů musí být soudem znovu přezkoumáno, a to s výsledkem, že je pohledávka buď znovu potvrzena, tedy soud setrvá na svém rozhodnutí, anebo je ze seznamu vymazána, případně je její výše

⁸² SVOBODA, J., KLÍČKA, O. Dědické právo vpraxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 9788074002663, s. 340–343.

⁸³ MACKOVÁ, A., MUZIKAŘ, L. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodnou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, ISBN: 978-80-7502-122-9, s. 439–440.

zmenšena, pokud je vyjádření věřitele/věřitelů označeno za opodstatněné. V situaci, kdy soud setrvá na rozhodnutí o tom, že je pohledávka prokázána, jsou věřitelé vyzváni k tomu, aby se vyjádřili, zda budou uplatňovat u soudu žalobu dle § 256 odst. 1,2,3 ZŘS.⁸⁴

7.11 POPŘENÍ POHLEDÁVKY VĚŘITELEM

I pokud je soudem pohledávka uznána za prokázanou dále existuje možnost, aby některý z věřitelů namítal promlčení pohledávky či zcela nebo zčásti popřel její pravost. To může ovšem učinit pouze takový věřitel, který se dostaví k jednání před soudem. Soud potom přezkoumá existenci předmětné pohledávky a buď uzná, že se jedná o pohledávku nepravou či promlčenou a nebo setrvá na svém předchozím stanovisku a zároveň vyzve věřitele, aby se vyjádřil, zda požaduje, aby předmětná pohledávka, zejména popření její pravosti nebo promlčení bylo uplatněno u soudu žalobou.

7.11.1 Povinnost složit jistotu

Pokud se věřitel rozhodne k žalobě, soud usnesením uloží věřiteli povinnost složit soudu jistotu. Výše jistoty odpovídá jedné třetině předmětné pohledávky a dále má stanovený minimální a maximální limit, který činí od 10.000,- Kč do 100.000,- Kč. Dále je usnesením stanovena lhůta ke složení jistoty a poučí věřitele o následku nedodržení této lhůty, kterým bude zejména to, že bude pohledávka dále považována za pravou a prokázanou. Jistota slouží především k pokrytí náhrady nákladů řízení a případně k náhradě majetkové škody nebo nemajetkové újmy, která by vznikla nedůvodným popřením pohledávky. Věřitel může být na žádost osvobozen od soudních poplatků dle ustanovení § 138 OSŘ, § 1 odst. 3 ZŘS. Pokud je žaloba podána, soud pohledávku přezkoumá a vyznačí výsledek přezkoumání. Přezkoumání pohledávky může nastat bez nařízeného jednání, a to za předpokladu: a) pokud je v seznamu tato pohledávka zapsána jako jediná; b) pokud s tím věřitel souhlasí a vzdá se práva na účast při přezkoumávání pohledávky, ale to pouze za předpokladu, pokud s tím souhlasí všichni takový

⁸⁴ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 634–635.

věřitelé, je-li jich více. Pokud by jeden z více věřitelů v tomto postavení nesouhlasil, musí dojít k přezkoumání pohledávky při nařízeném jednání. Pokud jednání není nařízeno, soud rozhoduje na základě rozhodných skutečností a zjištěných okolností a následně své závěry vyznačí v seznamu pohledávek.

7.11.2 Vyrozumění věřitelů

Pokud soud dojde při přezkoumávání k závěru, že předmětnou pohledávku opravdu nelze považovat za prokázanou musí věřitele vyzvat usnesením k tomu, aby tuto pohledávku uplatnil v občanskoprávním řízení žalobou, a to tedy konkrétně určovací žalobou na určení, že věřiteli pohledávka náleží a v jaké výši. Zároveň uloží soud usnesením lhůtu k podání určovací žaloby. Určení pohledávky za prokázanou musí být nadále řešeno v civilním soudnictví, jelikož platí, že pozůstalostní řízení je řízení nesporné a soud ve smyslu pozůstalostního soudu nemůže tuto skutečnost rozhodnout bez provedení dokazování.

7.11.3 Označení pohledávky za neprokázanou

Pokud je některá z pohledávek soudem označena za neprokázanou, je možné takto pohledávku označit zčásti nebo zcela. Oznámení věřiteli o této skutečnosti je prováděno soudním usnesením, ve kterém jsou věřitelé těchto pohledávek vyzváni k tomu, aby se v případě, že mají zájem o uznání své pohledávky, obrátili na žalobu podle občanského soudního řádu. Stejný postup následuje také v případě, kdy věřitelovo právo na uspokojení pohledávky nebo danou pohledávku popřel jiný věřitel ve svém včasném vyjádření a tento věřitel řádně splatil soudní jistinu dle § 260 odst. 1 ZŘS. Usnesení obsahuje také poučení o následcích nevčasného podání žaloby nebo nepodání žaloby vůbec dle § 260 odst. 2 ZŘS.

Lhůta pro podání takové žaloby činí jeden měsíc, ode dne, kdy věřiteli bylo doručeno vyrozumění o nutnosti podání této občanskoprávní žaloby. Jedná se znovu o lhůtu hmotněprávní. Zmeškání této lhůty nelze prominout ani ji nelze jinak prodloužit. Na jedné straně stojí věřitel jako žalobce, na straně druhé se vyskytuje likvidační správce v postavení žalovaného a zároveň je žaloba podávána proti věřiteli, který předmětnou pohledávku popřel. Pokud v řízení vystupují oba tito žalovaní, mají postavení nerozlučných společníků podle

občanského soudního řádu dle § 262 odst. 1,2,3,4 ZŘS. Tuto žalobu rozhodují soudy v občanském soudním řízení, a to tak, že příslušnost je v prvním stupni dána soudům okresním dle § 264 odst. 1,2 ZŘS.⁸⁵

Příslušnost prvostupňových soudů je mimo jiné určena i judikaturou⁸⁶. A to rozhodnutím Vrchního soudu v Praze, který judikoval že věcně příslušné v prvním stupni určovací žalob v rámci likvidace pozůstalosti jsou okresní soudy podle speciálního ustanovení § 264 odst. 2 ZŘS.

V řízení o určovací žalobě nemá žádný z účastníků právní nárok na náhradu nákladů proti likvidačnímu správci, ledaže by se jednalo o náklady vzniklé chybou či zaviněním likvidačního správce, který je, jak již bylo shora uvedeno, ze své funkce odpovědný. Oproti tomu likvidační správce má nárok na náhradu hotových výdajů, které v řízení vynaložil. Náhrada nákladů, která je přiznaná likvidačnímu správci potom tvoří majetek likvidační podstaty dle ustanovení § 266 odst. 1,2,3, ZŘS.⁸⁷

Žalobě samozřejmě nemusí být pouze vyhověno. V řízení může dojít také k tomu, že je žaloba zamítnuta (*pro nedůvodnost*), odmítnuta (*pro nepřipustnost*) či je řízení zastaveno ze zákonných důvodů. V takovém případě je nutné, aby byla složená jistina vrácena věřiteli. Naopak pokud je žalobě vyhověno, je nutné, aby popírající věřitel nahradil škodu způsobenou nedůvodným popřením. Náhrada je činěna vůči věřiteli, který je v postavení žalobce. Tuto náhradu si ovšem musí ohlídat žalobce sám a musí ji uplatnit u soudu do šesti měsíců od právní moci rozhodnutí o určovací žalobě, jinak právo zanikne.⁸⁸

7.11.4 Náhrada nákladů řízení

Náhrada nákladů řízení má v tomto případě speciální režim, a to tak, že pokud byl věřitel v řízení úspěšný a jeho žaloba byla podána pouze proti likvidačnímu správci v pozici žalovaného, nemá žalobce (*věřitel*) nárok na náhradu nákladů řízení, i když by podle ustanovení § 142 OSŘ tento nárok měl. Zároveň pokud by v postavení žalovaného byl i jiný věřitel kromě likvidačního správce,

⁸⁵ MACKOVÁ, A., MUZIKAŘ, L. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodnou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, ISBN: 978-80-7502-122-9, s. 450–451.

⁸⁶ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 23.11.2020, sp. zn. Ncp 734/2020

⁸⁷ MACKOVÁ, A., MUZIKAŘ, L. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodnou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, ISBN: 978-80-7502-122-9, s. 452–453.

⁸⁸ ŠEŠINA, M., MUZIKAŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 641–642.

nárok na náhradu nákladů vzniká žalobci podle jeho úspěchu, ale pouze ve vztahu k popírajícímu věřiteli, nikoliv ve vztahu k likvidačnímu správci. Likvidační správce se podílí na úhradě pouze těch nákladů řízení, které vznikly jeho zaviněním, zejména zmařením jednání, a takové náklady které likvidační správce zaplatí jsou hotovými výdaji, na jejichž úhradu má následně právo. Pokud soud přízná likvidačnímu správci některé náklady v průběhu řízení, nejsou jeho majetkem, ale náleží do majetku likvidační podstaty a budou z nich uspokojování věřitelé zůstavitele.

7.11.5 Nakládání s jistotou dle výsledku řízení

Po konci řízení o určovací žalobě je dále rozhodnuto o jistotě, která byla popírajícím věřitelem složena. Tato jistota se buď vrací věřiteli, který ji složil, a to v případě kdy není žalobě vyhověno, zejména se jedná o případy zamítnutí žaloby, odmítnutí žaloby nebo zastavením řízení. Jistota se vrací po právní moci rozhodnutí, kterým se řízení končí.

Naopak pokud je v řízení žalobě vyhověno, po právní moci kladného rozhodnutí, má povinnost žalovaný věřitel nahradit žalujícímu věřiteli majetkovou škodu či nemajetkovou újmu mu tímto způsobenou. Ovšem takové právo na náhradu škody musí žalující věřitel uplatnit u soudu nejpozději ve lhůtě do 6 měsíců od právní moci rozhodnutí o určovací žalobě, jinak právo zanikne. Náhrada škody či újmy se ve vztahu k jistotě uspokojí z takto složené jistoty. Pokud však jistota nestačí k plnému uspokojení žalujícího věřitele má žalovaný věřitel povinnost uhradit i zbylou část, kterou nebyla jistotou pokryta.

7.12 PŘIHLÁŠENÁ A PROKÁZANÁ POHLEDÁVKA

Pokud šetřením soud dojde k závěru, že přihlášená pohledávka může být považována za prokázanou, musí být následně soudně zajištěna. Hovoříme o tzv. zajištění pohledávky a práva na uspokojení pohledávky ze zajištění. K zajištění dojde pokud: a) pohledávky jsou soudem považovány za prokázané a tento svůj názor soud uvedl při závěru provedeného přezkoumání a b) nikdo z věřitelů nepopřel danou pohledávku anebo popřel, ale takové popření bylo neúčinné dle § 268 odst. 1 ZŘS.

Neúčinnost popření pohledávky nastává jestliže: a) popření bylo věřitelem vzato zpět a b) nebyla věřitelem složena soudní jistota na náhradu nákladů řízení dle § 268 odst. 2 ZŘS. Dále platí, že může dojít k zajištění pohledávky i pokud soud nepokládá pohledávku za prokázanou anebo ji některý z věřitelů popřel, a to, pokud bylo v řízení o žalobě nebo jiném občanském soudním řízení pravomocným rozhodnutím určeno, že věřiteli náleží pohledávka a v jaké výši nebo, že věřitel má právo na uspokojení pohledávky ze zajištění dle ustanovení § 268 odst. 3 ZŘS.⁸⁹

Zároveň platí, že za zajištěnou se pohledávka považuje také tehdy, pokud soud takovou pohledávku nepovažoval při přezkoumání za prokázanou nebo byla popřena některým z věřitelů a tato pohledávka byla následně výsledkem řízení s pravomocným rozhodnutím určena, že věřiteli náleží a v jaké výši, případně bylo určeno, že věřitel má právo na uspokojení ze zajištění.

7.13 SOUDNÍ ROZVRH O VÝTĚŽKU ZPENĚŽENÍ MAJETKU LIKVIDAČNÍ PODSTATY

Poslední stěžejní fáze celého řízení o likvidaci pozůstalosti nastává v tomto momentu. Jde o chvíli, kdy soud rozhodne o tom, která pohledávka, kterého věřitele bude uspokojena, a to konkrétně v jaké výši a případně v jaké výši zůstane pohledávka neuspokojena. Takové rozhodnutí je činěno soudem prostřednictvím rozvrhu, který má podobu soudního usnesení. V rozvrhu je konkrétně uvedeno, jak se povedlo zpeněžit majetek zůstavitele, tedy kolik činí majetek patřící do likvidační podstaty. Ze zpeněženého majetku je možné rozhodnout jakým způsobem bude rozdělen mezi věřitele. Uspokojování probíhá dle rozvrhových skupin.

K uspokojení je používán čistý výtěžek zpeněženého majetku. Výpočet čistého výtěžku je proveden tak, že od výtěžku zpeněžení je odečtena poměrná část nákladů vynaložených na správu majetku likvidační podstaty a dále se odečítají náklady vynaložené na zpeněžení majetku, pokud bylo zpeněžení provedeno likvidačním správcem nebo notářem dle § 270 odst. 1 ZŘS. Pohledávky

⁸⁹ SVOBODA, J., KLIČKA, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 9788074002663, s. 343–344.

se uspokojují v pořadí, v jakém vzniklo jejich zajištění, ale zákon dává možnost věřitelům, aby se o pořadí písemně dohodli i jiným způsobem, tedy například, že některý z nich bude mít přednost bez ohledu na pořadí zajištění dle § 270 odst. 2 ZŘS. Tato písemná dohoda musí být vždy předložena soudu, který z ní bude vycházet při tvorbě rozvrhu.⁹⁰

Pokud bylo zpeněžení majetku činěno věřitelem, který odevzdal zpeněžený výtěžek soudu podle § 233 a § 234 ZŘS, je soudem rozhodnuto o tom, že čistý výtěžek je přímo odevzdán věřiteli, popřípadě podle pořadí více věřitelům, a to do tří dnů od právní moci usnesení. Pokud by po uspokojení těchto věřitelů z výtěžku ještě nějaký finanční obnos zbyl, je tento zbytek rozdělen mezi ostatní věřitele podle rozvrhového usnesení. Tedy v případě zpeněžení majetku věřitelem se z čistého výtěžku neodečítá náklady spojené se zpeněžením.

Do tří dnů od právní moci rozvrhového usnesení se také uspokojují pohledávky věřitelů, kteří zpeněžování majetku nečinili, ale zpeněžení bylo provedeno likvidačním správcem nebo notářem. Zároveň i zde platí pravidlo o zbytkové částce, která následně může sloužit k uspokojení ostatních pohledávek podle rozvrhového usnesení.⁹¹

Pokud zpeněžený výtěžek nestačí k uspokojení všech pohledávek v plném rozsahu, jsou pohledávky uspokojeny jen částečně a poměrově dle rozvrhového usnesení soudu dle § 273 odst. 4 ZŘS, to ovšem neplatí u pohledávek proti třetím osobám, které byly zajištěny majetkem patřícím do likvidační podstaty dle ustanovení § 270 odst. 3 ZŘS.⁹²

7.13.1 Rozvrhové skupiny

Pohledávky jsou uspokojovány dle rozvrhového usnesení postupně dle tzv. rozvrhových skupin. Skupiny jsou seřazeny následně od první k poslední, a to konkrétně takto: 1) pohledávky ze smluv, které byly uzavřeny likvidačním správcem nebo notářem; 2) pohledávky státu, vzniklé z nákladů vynaložených na zpeněžování majetku likvidační podstaty; 3) pohledávky likvidačního správce

⁹⁰ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., Zvláštní řízení soudní. 2., opravné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN: 978-80-7478-829-1, s. 100.

⁹¹ ŠEŠINA, M., MUŽIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 644–646.

⁹² MACKOVÁ, A., MUŽIKÁŘ, L. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodnou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, ISBN: 978-80-7502-122-9, s. 456–464.

z jeho odměny a náhrady jeho nákladů; 4) pohledávky notáře, které mu vznikly při projednávání pozůstalosti jako soudnímu komisaři; 5) náklady pohřbu zůstavitele; 6) pohledávky osob, které vykonávali správu pozůstalosti; 7) výživné a 8) ostatní pohledávky dle ustanovení § 273 odst. 1 ZŘS.

S tím, že od pohledávek 1) a 2) je nutné odečíst náklady vynaložené likvidačním správcem nebo notářem při zpeněžení majetku likvidační podstaty jimi provedeným a poměrnou část nákladů spojených se správou majetku likvidační podstaty dle ustanovení § 270 odst. 1 ZŘS.⁹³

Pro pořadí uspokojování pohledávek věřitelů je bezvýznamné, zda některé z pohledávek byly splatné dříve než ostatní. Tento princip vyplývá z judikatury: *„Je-li zákonem výslovně předjímaným důsledkem nařízení likvidace dědictví zpeněžení veškerého známého majetku zůstavitele a po pravomocném skončení řízení o likvidaci dědictví též zánik neuspokojených pohledávek věřitelů, jejich zajištění a zánik zástavních práv zajišťujících pohledávky, jejichž dlužníkem je osoba odlišná od zůstavitele (§ 175v odst. 4 o. s. ř. v rozhodném znění), pak k zákonnému zániku uvedených pohledávek za dědici zůstavitele dochází zcela bez zřetele k tomu, zda se takoví věřitelé se svou pohledávkou do likvidace dědictví přihlásili. Z uvedeného plyne, že výzva soudu v usnesení o nařízení likvidace adresovaná věřitelům podle § 175t odst. 2, věty první o. s. ř., aby mu oznámili své pohledávky ve lhůtě, kterou v usnesení stanoví, a současně upozornění, že pohledávky, které nebudou při likvidaci uspokojeny, zaniknou, se týká všech pohledávek za zůstavitelem, a to zcela bez ohledu na jejich splatnost. Upřednostnění splatných pohledávek by bez rozumného důvodu upřednostňovalo věřitele s dříve splatnými pohledávkami před těmi, jejichž pohledávky byly v okamžiku smrti zůstavitele (popř. v době nařízení likvidace dědictví) ještě nesplatné, přestože by šlo např. o pohledávky zajištěné. Právním důvodem uspokojování pohledávek jednotlivých přihlášených věřitelů (včetně věřitelů zástavních) totiž není prodlení dlužníka, nýbrž jedinou rozhodnou právní skutečností je samotné nařízení likvidace dědictví spojené s existencí pohledávky věřitele. Otázka splatnosti přihlašovaných pohledávek jednotlivých věřitelů je při provádění rozvrhu výtěžku zpeněžení majetku zůstavitele zcela nerozhodná. I nyní účinná právní úprava likvidace pozůstalosti, která dále zpřesnila poměrně kusou úpravu likvidace dědictví provedenou v rozhodné době v § 175t až 175v o.*

⁹³ SVOBODA, J., KLÍČKA, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, ISBN 9788074002663, s. 345.

s. ř., vychází nadále z předpokladu, že se pohledávky věřitelů přihlašují bez ohledu na to, zda jsou splatné, a to včetně těch věřitelů, kteří uplatňují pohledávku proti třetí osobě, která je zajištěna majetkem patřícím do likvidační podstaty a věřitel přihlašuje právo na uspokojení této pohledávky ze zajištění (srov. § 243 odst. 1 z. ř. s.).⁹⁴

7.14 ROZVRHOVÉ USNESENÍ

Rozvrhové usnesení má náležitost obecného soudního usnesení. Tedy je v úvodu konkretizován zůstavitel, jehož majetek je předlužen. Následně jsou stručně rekapitulovány výsledky celkového řízení, je zde identifikována osoba likvidačního správce či notáře, který provádí správu majetku likvidační podstaty. Usnesení taktéž obsahuje spisovou značku, datum a označení soudu, který toto usnesení vydává. Obsah potom tvoří především informace o tom, jaké pohledávky a v jaké výši budou uspokojeny, která pohledávka zůstává neuspokojena, a především informaci o tom, v jaké lhůtě bude plnění věřitelům vyplaceno dle § 274 ZŘS. Nakonec zde musí být uvedeno, kdy toto usnesení nabyde právní moci.⁹⁵

Pokud by některé pohledávky věřitelů byly zajištěny zástavním právem, lze z judikatury dovodit, že taková zástavní práva zanikají dnem právní moci rozvrhového usnesení. „Ustanovení § 175v odst. 4 o. s. ř. upravuje toliko zánik těch pohledávek a jejich zajištění, které nejsou v rámci likvidace dědictví uspokojeny, výslovně již ale nestanovuje okamžik zániku zajištění těch pohledávek, které jsou v řízení o likvidaci dědictví (alespoň částečně) uspokojeny. Přiměřenou aplikací ustanovení § 337h odst. 1 o. s. ř. (srov. § 69 ex. řádu) lze dojít k závěru, že zástavní práva zajišťující pohledávky, které jsou v rámci likvidace dědictví uspokojeny, zanikají dnem právní moci rozvrhového usnesení.“⁹⁶ Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí sice odkazuje na starou právní úpravu v OSŘ, nicméně tento princip je použitelný i na aktuální právní úpravu ZŘS.

⁹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.5.2021, sp. zn. 24 Cdo 638/2021.

⁹⁵ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, ISBN: 9788075023452, s. 647–650.

⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.10.2020, sp. zn. 24 Cdo 3596/2018.

8 PŘEBYTEK VÝTĚŽKU

V rámci uspokojování přihlášených pohledávek může dojít k situaci, kdy ze zpeněženého výtěžku, po uspokojení všech věřitelů, zbyde část finančních prostředků, se kterými se musí soud vypořádat. O přebytku výtěžku rozhodne soud usnesením, a to tak, že je vydán těm, kterým svědčilo dědické právo po zůstaviteli v době nařízení likvidace pozůstalosti, podle jejich dědických podílů. Pokud v dědictví nebylo žádného dědice a mělo dojít k odúmrti, případně tento přebytek státu v postavení zákonného dědice dle § 275 odst. 1 ZŘS. Platí, že na tyto dědice nepřechází pasiva pozůstalosti a nejsou povinni je nahradit.⁹⁷

8.1 KONEC LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Řízení o likvidaci pozůstalosti končí rozvrhovým usnesením anebo případně usnesením o vydání přebytku výtěžku zpeněženého majetku likvidační podstaty dle § 276 odst. 1 ZŘS. Právní mocí těchto usnesení je skončeno taktéž řízení o pozůstalosti dle § 276 odst. 2 ZŘS. Pohledávky, které nebyly uspokojeny pak zanikají dnem skončení řízení o pozůstalosti, a to i ty pohledávky, které nebyly věřiteli přihlášeny.⁹⁸

8.2 ODMĚNA NOTÁŘE

Při určování odměny notáře za řízení o likvidaci pozůstalosti je používána vyhláška č. 196/2001 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (*dále jen „notářský tarif“*). Odměna je stanovena dle ustanovení § 11 a násl. notářského tarifu, a to tedy za úkony notáře jako soudního komisaře. Při likvidaci pozůstalosti je pro určení odměny používáno ustanovení § 12 odst. 5 notářského tarifu: *„Je-li v řízení o pozůstalosti nařízena likvidace pozůstalosti, je základem odměny notáře jako soudního komisaře výtěžek zpeněžení majetku tvořícího*

⁹⁷ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., Zvláštní řízení soudní. 2., opravné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN: 978-80-7478-829-1, s. 101.

⁹⁸ SVOBODA, J., KLIČKA, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 9788074002663, s. 346.

likvidační podstatu“ a to ve spojení s ustanovením § 13a odst. 1 notářského tarifu, který stanovuje tabulku pro výpočet odměny notáře.

Odměna, jejíž základ je stanoven v § 12 odst. 5, činí

z prvních 100000 Kč základu	20 %,
z přebývajících částky až do 500 000 Kč základu	12,5 %,
z přebývajících částky až do 1 000 000 Kč základu	1,7 %,
z přebývajících částky až do 30 000 000 Kč základu	1,2 %,
z přebývajících částky až do 100 000 000 Kč základu	0,9 %,

nejméně však 5 000 Kč.

Částka nad 100 000 000 Kč se do základu nezapočítává.

Ovšem pokud je k likvidaci pozůstalosti ustanoven likvidační správce, je odměna řízena ustanovením § 13a odst. 2 notářského tarifu: *„Je-li jmenován likvidační správce, činí odměna notáře jako soudního komisaře jednu čtvrtinu z odměny vypočtené podle odstavce 1. Jestliže notář před jmenováním likvidačního správce prováděl úkony likvidace, náleží mu také poměrná část z odměny vypočtené podle odstavce 1, odpovídající rozsahu jeho činnosti. Odměnu notáře jako soudního komisaře tvoří v takovém případě součet částky vypočtené podle věty první a částky vypočtené podle věty druhé.“*

8.3 DODATEČNÉ ŘÍZENÍ

Pokud dojde k situaci, kdy se po právní moci usnesení objeví další najevo vyšlý majetek patřící do likvidační podstaty, je nutné tento majetek dodatečně projednat. Zahájení dodatečného projednání probíhá soudním nařízením. Takto mohou být uspokojeny pouze pohledávky věřitelů, které se uhrazují z výtěžku zpeněžení majetku patřícího do likvidační podstaty podle výsledků původního řízení, skončeného podle § 276 ZŘS a zároveň se nepřihlíží k jejich zániku podle § 277 ZŘS.

V dodatečném řízení může také dojít k tomu, že vyjde najevo nový majetek a zároveň jsou plně uspokojeny všechny pohledávky. V takovém případě soud usnesením rozhodne, že tento majetek právní moci usnesení o dodatečném řízení nabývají ti, kterým svědčilo dědické právo po zůstaviteli v době nařízení likvidace pozůstalosti, což může být i stát jako zákonný dědic v případě odúmrtě dle § 279 odst. 1 ZŘS. Stejně jako v případě přebytku výtěžku, ani zde tyto nabyvatelé neodpovídají za pasiva pozůstalosti.

Při řízení o likvidaci pozůstalosti může dojít k tomu, že byl zůstavitelem zřízen odkaz. Zde nedochází k zániku práva na odkaz, ba naopak dojde k tomu, že nabyvatelé majetku v dodatečném řízení jsou vázáni nařízením zůstavitele vůči odkazovníkovi dle § 279 odst. 3 ZŘS.⁹⁹

Zahájení tzv. „*dolikvidace*“ může být na podnět pozůstalostního soudu nebo některého z věřitelů. Soudní komisař vydá o zahájení řízení usnesení, jehož obsahem by měla být zejména definice nově najevo vyslého majetku. Toto usnesení se doručuje všem věřitelům a likvidačnímu správci, byl-li jmenován, nikoliv do vlastních rukou, ale postačí náhradní doručení dle ustanovení § 126 odst. 1 a 2 ZŘS. Odvolání proti takovému usnesení je přípustné. Může dojít k situaci, kdy podnět k zahájení dolikvidace není důvodný, v takovém případě soud usnesení návrh zamítne.

V rámci dodatečného řízení není možné měnit okruh věřitelů, s výhradou převodu nebo přechodu pohledávky, jejího zániku nebo vzdání se práva na uspokojení pohledávky. Po zpeněžení nově se vyskytnutého majetku je třeba podat novou zprávu o průběhu zpeněžování majetku ze strany likvidačního správce a vydat nové rozvrhové usnesení, na jehož základě budou uspokojováni dosud neuspokojení věřitelé.¹⁰⁰

8.3.1 Okruh účastníků

V rámci dolikvidace je zakázáno měnit okruh účastníků, tedy soudní komisař jedná s věřiteli dříve přihlášenými, případně s jejich právními nástupci. Soudní komisař nesmí znovu zjišťovat okruh účastníků, například tím, že by došlo opakovaně ke konvokaci věřitelů. Platí, že se rozhodne podle výsledků původního řízení, skončeného podle ustanovení § 276 ZŘS.¹⁰¹

⁹⁹ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., Zvláštní řízení soudní. 2., opravné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN: 978-80-7478-829-1, s. 101–102.

¹⁰⁰ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA A KOL. Zákon o zvláštních řízeních soudních, 2. vydání, 2020, s. 541-543

¹⁰¹ SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA A KOL. Zákon o zvláštních řízeních soudních, 2. vydání, 2020, s. 541-543

8.4 ZASTAVENÍ ŘÍZENÍ

Stejně jako v řízení o pozůstalosti, i zde může dojít k zastavení řízení ze zákonných důvodů. O zastavení řízení soud rozhoduje usnesením a právní mocí tohoto usnesení je řízení o pozůstalosti skončeno dle § 280 odst. 2 ZŘS. Avšak právní účinky dosud učiněné při likvidaci pozůstalosti zůstávají nedotčeny dle § 280 odst. 1 ZŘS. K zastavení řízení může dojít ze zákonných důvodů například ve chvíli, kdy je zjištěno, že zůstavitel stále žije.¹⁰²

8.5 ÚSCHOVA MAJETKU PŘI LIKVIDACI POZŮSTALOSTI

Dle ustanovení § 288 ZŘS platí, že: „(1) *Byla-li pravomocně nařízena likvidace pozůstalosti a není-li stanoveno jinak, vydají se uschované peníze do likvidační podstaty a ostatní hmotné movité věci, které patří do likvidační podstaty, likvidačnímu správci.*

(2) V případě, že uschované peníze, cenné papíry a jiné hmotné movité věci byly po nařízení likvidace pozůstalosti pravomocným rozhodnutím soudu vyloučeny z likvidační podstaty nebo vyňaty ze seznamu majetku likvidační podstaty (§ 223), budou vydány tomu, na jehož návrh byly z likvidační podstaty vyloučeny, jinak budou vydány složiteli.

(3) Vydání podle odstavců 1 a 2 provede soudní komisař nebo, nebyl-li v době vydání úschovy žádný notář pověřen, aby jako soudní komisař provedl úkony soudu prvního stupně v řízení o pozůstalosti, soud.“

Tedy právní mocí usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti přechází správa celé pozůstalosti na likvidačního správce, byl-li takový jmenován, případně na notáře jako soudního komisaře. Pokud tedy spravuje likvidační podstatu notář, v zásadě nedochází k žádné změně, ovšem pokud spravuje likvidační podstatu likvidační správce, musí dojít k tomu, že soudní komisař předá věci uschované u něj k rukám likvidačního správce. A to tak, že dle ustanovení § 227 a ustanovení § 225 odst. 1 a 2 kancelářského řádu se peněžní prostředky v korunách českých ukládají na bankovní účet soudu, peněžní prostředky v cizí měně se ukládají na devizový účet soudu, a to v obou případech pod spisovou značkou soudu,

¹⁰² SVOBODA, J., KLIČKA, O. Dědické právo v praxi, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 9788074002663, s. 347.

pod kterou byly peněžní prostředky uloženy. Ostatní movité věci se musí uložit do bezpečnostní schránky v bance v pevném obalu, který je uzavřen pomocí samolepících štítků a opatřený otiskem úředního razítka z části na obalu, z části na samolepícím štítku a dále opatřený podpisem likvidačního správce a musí zde být vyznačena spisová značka a číslo z knihy úschov.

Druhý odstavec výše citovaného zákonného ustanovení hovoří o vynětí majetku z likvidační podstaty, což je fakticky možné pouze na základě vylučovací žaloby dle ustanovení § 224 ZŘS. Tato tzv. excindační žaloba, respektive vyhovující pravomocný rozsudek vydaný soudem na základě této žaloby má za následek to, že je konkrétní majetek vyloučen z majetku likvidační podstaty, a pokud byl vzat do úschovy, je z této úschovy následně vydán tomu, kdo byl v podstavení žalobce. Pokud by nebylo žalobě vyhověno, platí nevyvratitelná domněnka, kdy se má za to, že tato věc nadále patří do majetku likvidační podstaty dle ustanovení § 225 ZŘS.

Dalším případem, který navazuje na odstavec dva výše citovaného zákonného ustanovení je situace, kdy majetek byl ze seznamu likvidační podstaty vyňat, jelikož byl do tohoto seznamu chybně zařazen. Takové vynětí je možné pouze na základě souhlasu pozůstalostního soudu. Pokud byl tento majetek převzat do úschovy, je následně vydán k rukám, toho, kdo jej do úschovy předal, tedy složiteli.¹⁰³

¹⁰³ SVOBODA, TLÁSKALOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA a kol. Komentář: Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání, 2020. s 576-578.

9 DORUČOVÁNÍ ÚČASTNÍKŮM DE LEGE FERENDA

Problematikou zůstává velmi častá početnost věřitelů a delší průběh likvidace pozůstalosti. Dle ustanovení § 117 ZŘS jsou věřitelé účastníci řízení o likvidaci pozůstalosti, kterým musí být v průběhu doručovány jednotlivé písemnosti. Vzhledem k časové náročnosti se pravidelně stává, že účastníci řízení ztrácí svou procesní způsobilost - například fyzické osoby zemřou nebo právnické osoby zaniknou či například v průběhu řízení dojde k tomu, že účastníci mění své sídlo nebo adresy trvalého bydliště. Z tohoto důvodu se lze ztotožnit s názorem, že by bylo vhodné umožnit doručování účastníkům prostřednictvím vyvěšení písemnosti na úřední desce soudu, tak jak je tomu podobně dle ustanovení § 71 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., insolvenčního zákona (dále jen "INS. ZÁK."), podle kterého se doručuje vyvěšením písemnosti na úřední desce insolvenčního soudu. Dalším příkladem k inspiraci může být ustanovení § 42 odst. 4 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen "SŘS"), pokud je zřejmé že doručování jednotlivé bude neúměrně zdlouhavé, nákladné a administrativně náročné.¹⁰⁴

¹⁰⁴ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2, s. 656.

10 DŘÍVĚJŠÍ ÚPRAVA LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Rekodifikace občanského zákoníku s sebou nepřinesla pouze změnu úpravy ručení za dluhy zůstavitele, ale také významnou změnu v tzv. dřívější likvidaci dědictví.

Předchozí úprava zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník stanovoval omezené ručení dědiců za dluhy zůstavitele, a to tedy omezeně maximálně do výše aktiv pozůstalosti. Dnešní občanský zákoník zakotvil neomezené ručení dědiců za dluhy zůstavitele, tedy ručení za dluhy v celém jejich rozsahu bez ohledu na výši aktiv. Nicméně nově byla zakotvena možnost uplatnění výhrady soupisu pozůstalosti, která s sebou nese možnost omezeného ručení za dluhy zůstavitele, tak jak je blíže popsáno v kapitole 4.1.1.

Dle dřívější úpravy, pokud bylo dědictví předloženo, mohli dědicové a věřitelé uzavřít dohodu o úhradě dluhů zůstavitele, dle ustanovení § 471 odst. 1 a 2 starého občanského zákoníku.

„Je-li dědictví předloženo, mohou se dědici s věřiteli dohodnout, že jim dědictví přenechají k úhradě dluhů. Soud tuto dohodu schválí, neodporuje-li zákonu nebo dobrým mravům.“

„Nedojde-li k dohodě mezi dědici a věřiteli, řídí se povinnost dědiců plnit tyto dluhy ustanoveními občanského soudního řádu o likvidaci dědictví. Dědici přitom neodpovídají věřitelům, kteří své pohledávky neoznámili přesto, že je k tomu soud na návrh dědiců vyzvalo, pokud je uspokojením pohledávek ostatních věřitelů cena jimi nabytého dědictví vyčerpána.“

Likvidace dědictví byla upravena v §175t OSŘ, který upravoval situaci, kdy k dohodě mezi dědici a věřiteli nedojde, a tudíž musela být soudním usnesením nařízena likvidace dědictví. Likvidace dědictví byla zahajována na návrh dědice, případně státu, pokud věřitel odmítl přijmout na úhradu své pohledávky věc z dědictví. Likvidace dále mohla být nařízena soudem i bez návrhu v případě veřejného zájmu. Tedy z hlediska nařizování likvidace se lze ztotožnit s názorem, že fungovalo obdobně jako dnes.

Dle ustanovení § 175t odst. 2 OSŘ, soud o nařízení likvidace vydal usnesení, kterým vyzval věřitele, aby mu oznámili své pohledávky ve stanovené lhůtě s poučením o zániku nepřihlášených pohledávek. Toto usnesení bylo vyvěšováno na úřední desce soudu.

Výkon likvidace dědictví dále upravoval § 175u OSŘ, který výslovně uváděl, že likvidaci provede soud zpeněžením jednotlivých věcí, práv a jiných majetkových hodnot zůstavitele, a to podle ustanovení o výkonu rozhodnutí, ve veřejném dražbě nebo v dražbě provedené soudním exekutorem anebo prodejem mimo dražbu. A dále uvádělo toto ustanovení jednu další speciální možnost výkonu zpeněžení majetku zůstavitele, a to prodejem všeho nebo zbývajících majetku zůstavitele jedinou smlouvou. Nezpeněžený majetek připadl státu s účinností ke dni smrti zůstavitele.

Stejně tak jako dnes, jednotlivé pohledávky měly své pořadí a jejich uspokojování záleželo na rozvrhu výtěžku, který prováděl soud. Rozvrh byl sestaven do jednotlivých skupin, a to: a) pohledávky nákladů řízení vzniklých státu v souvislosti se zpeněžením majetku; b) pohledávky nákladů zůstavitelovy nemoci a přiměřených nákladů jeho pohřbu; c) pohledávky zajištěné zástavním právem, zdržovacím právem, převodem práva a nebo postoupením pohledávky; d) pohledávky nedoplatků výživného; e) pohledávky daní, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění, pojistného na veřejné zdravotní pojištění a pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pokud nebyly uspokojeny podle písmena c); f) ostatní pohledávky, dle ustanovení § 175v OSŘ.

K dřívější právní úpravě se vztahuje také právní názor Nejvyššího soudu České republiky, který se výslovně usnesl, že: „*Předpoklady pro nařízení likvidace dědictví nejsou splněny nejen tehdy, má-li být řízení o dědictví zastaveno (§ 175h OSŘ), ale ani v případě, že zůstavitel zanechal jen majetek nepatrné hodnoty a že k zastavení řízení o dědictví podle ustanovení § 175h odst. 2 OSŘ nedošlo jen proto, že ten, kdo se postaral o pohřeb, odmítl převzít majetek zůstavitele do vlastnictví.*“¹⁰⁵

A dále ustanovení § 175h OSŘ hovořilo o tom, že pokud zůstavitel zanechal majetek nepatrné hodnoty, mohlo být řízení usnesením soudu zastaveno a majetek nepatrné hodnoty byl vydán tomu, kdo se postaral o pohřeb, pokud s vydáním takového majetku souhlasil, obdobně jako dnes.

Závěrem lze tedy shrnout, že předchozí úprava likvidace dědictví byla velmi obdobná té dnešní, ačkoliv je nutné upozornit na to, že byla oproti dnešní úpravě o mnoho jednodušší, kratší a nepamatovala na jednotlivé složitější situace,

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19.3.2015, sp. zn. 21 Cdo 1346/2014.

kteře mohou při řízení o likvidaci pozůstalosti nastat, a tudíž lze mít za to, že rozsáhlá rekodifikace občanského zákoníku a procesních zákonů byla na místě.

Dalším významným rozdílem oproti předchozí právní úpravě je zejména vnímání pasivity a aktivity dědiců především ve vztahu k výhradě soupisu pozůstalosti. Dnešní právní úprava může být pro osoby v postavení dědiců v některých případech matoucí, a to zejména v situaci, kdy účastník řízení, který připadá v úvahu jako dědic ze zákona je vyrozuměn o svém dědickém právu prostřednictvím přípisu soudního komisaře. V přípisu je takový potenciální dědic poučen o možnosti dědictví přijmout nebo odmítnout ve stanovené lhůtě. Lze předpokládat, že takový dědic, který není znalý dědického práva, se bude domnívat, že jeho pasivita, tedy marné uplynutí lhůty bude vést k tomu, že dědictví odmítá, tedy se nestane dědicem. Skutečnost je ovšem taková, že jeho pasivita je v tomto případě brána jako souhlas, nebo lépe řečeno neodmítnutí dědictví a z účastníka v postavení potenciálního dědice se rázem stane dědic ze zákona. Následně je takový dědic znovu přípisem, tedy zaslaným soudním usnesením, vyrozuměn a poučen o možnosti uplatnění práva na výhradu soupisu, ale zde dochází k obratu, kdy naopak pasivita je vnímána jako neuplatnění práva na výhradu soupisu. A tudíž se dostáváme do situace, kdy účastník, který nechtěl dědit, nejen že dědí, ale zároveň odpovídá za dluhy zůstavitele celým svým majetkem. Historická úprava, na kterou navazuje dnešní institut výhrady soupisu pozůstalosti si žádala v obou případech aktivní jednání ze strany účastníka. Lze se ztotožnit s názorem, že pro případné úvahy *de lege ferenda* by bylo vhodné postavení pasivity a aktivity ze strany účastníků sjednotit, zejména z toho důvodu, aby řízení o pozůstalosti bylo pro účastníky bez právního vzdělání pochopitelnější.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Ad Notam 3/2018, NÝVLTOVÁ Markéta, *Výhrada soupisu pozůstalosti v praxi.*, s. 8

11 KOMPARACE S RAKOUSKOU PRÁVNÍ ÚPRAVOU ODPOVĚDNOSTI ZA DLUHY ZŮSTAVITELE A ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Rakouská právní úprava řízení o pozůstalosti je obsažena v rakouském zákoně o nesporném řízení (*Außerstreitgesetz*, dále jen „AußStg“) a dále v zákoně o soudním komisariátu (*Gerichtskommisariatsgesetz*).

Stejně jako v české právní úpravě, hlavní roli v řízení o pozůstalosti hraje notář jako soudní komisař, který po zahájení řízení provede záznam o pozůstalostním řízení (*Todesfallaufnahme*), což je obdobou českého předběžného šetření. Záznam obecně obsahuje jmění zůstavitele, náklady pohřbu a uvedení vypravitele pohřbu. Takový záznam ihned ukáže, zda dojde ke klasickému projednání pozůstalostního jmění a předání dědictví dědicům (*Einantwortung*) nebo zda bude řízení ukončeno pro nedostatek majetku dle § 153 AußStg. Řízení je ukončováno, pokud zůstavitel nezanechal žádný majetek nebo majetek, který činí méně než 5.000 eur. Hodnota pozůstalostního majetku v záznamu je důležitá i pro určení, zda je možné provést konvokaci věřitelů, která na rozdíl od české právní úpravy je limitována hranicí hodnoty aktiv pozůstalosti od 25.000 eur.

Dle ustanovení § 145a AußStg je soudní komisař povinen zjišťovat majetek v pozůstalosti nejsnazším způsobem bez zbytečných průtahů, a to: a) dotazováním osob, které disponují rozhodnými informacemi; b) výpisy z pozemkových knih, obchodních rejstříků, veřejných registrů a databank a c) vlastním šetřením na místě, kde se může nacházet majetek zůstavitele, k čemuž je soudní komisař povinen přibrat dvě zletilé osoby, přednostně příbuzné zůstavitele, či jiné blízké osoby. Nicméně stejně jako v české právní úpravě, soudní komisař není detektivem, jeho povinností rozhodně není pátrat po pozůstalostním jmění, či hledat ztracený nebo neznámý majetek. Povinností soudního komisaře je prověřit majetek zůstavitele na základě výpovědí zúčastněných osob, případně na základě indicií, které se mu naskytnou.

Obdobou soupisu pozůstalosti je v rakouské právní úpravě inventář. Inventář je pořizován v obvyklém průběhu řízení po skončení provádění záznamu. Inventář má význam především tam, kde dědic chce dědictví přijmout a chce pouze omezeně odpovídat za dluhy zůstavitele. Jde o tzv. podmíněně učiněné prohlášení dědice o tom, že dědictví přijímá pod podmínkou, nebo dalo by se říci s výhradou,

inventáře (*bedingte Erbantrittserklärung*). Zde můžeme spatřovat zásadní podobnost s českou právní úpravou výhrady soupisu pozůstalosti, s tím, že rakouská právní úprava s tímto pojí povinnost soudního komisaře učinit konvokaci věřitelů dle ustanovení § 165 odst. 2 ve spojení s ustanovením § 174 AußStg.

Kromě toho je inventář pořizován také v případech tzv. separace pozůstalosti dle ustanovení § 812 ABGB, svěřeneckého nástupnictví nebo na žádost oprávněné osoby.

Inventář je soupisem veškerého pozůstalostního jmění s výjimkou situace, kdy jde pouze o inventář částečný, tj. zahrnující jen konkrétní majetek pro svěřenecké nástupnictví. Kromě evidenční funkce představuje inventář také funkci důkazní, a to zejména tím, že díky němu může být stanovena výše povinného dílu a stejně tak může sloužit věřitelům k tomu, aby se rozhodli, zda budou uplatňovat své pohledávky za zůstavitelem. Inventář je veřejnou listinou, o které platí presumpce správnosti, dokud není prokázán opak. Ten, kdo namítá neplatnost nebo nesprávnost inventáře nese důkazní břemeno a své nároky musí uplatnit ve sporném řízení, protože obdobně jako v české právní úpravě, řízení o pozůstalosti je řízením nesporným. Inventář pořizuje soudní komisař v nařízeném jednání, ke kterému se musí předvolat všechny strany řízení a jeho obsahem jsou aktiva i pasiva pozůstalosti. Náklady inventáře nese pozůstalost, tedy jsou uhrazeny z pozůstalostního majetku.

Dle judikatury je možné spornost inventáře napadnout až po jeho vyhotovení, tedy lze napadnout usnesení, které vydává soudní komisař v průběhu řízení a směřují k vyhotovení inventáře (*například usnesení o nařízení soupisu majetku na místě*) jsou nenapadnutelná.

Majetek, který je v inventáři obsažen je nutné ocenit. Oceňování je prováděno obdobným způsobem, jaký umožňuje česká právní úprava. Movité věci jsou oceňovány dle prohlášení zúčastněných stran, pokud by došlo k spornosti stran v rámci stanovení obvyklé ceny je možné ustanovit pro tyto případy soudního znalce. Nemovité věci jsou oceňovány dle zákona o ocenění nemovitostí (*Liegenschaftsbewertungsgesetz*), případně soudním znalcem, prostřednictvím znaleckého posudku. Pasiva se vyčíslují spolu s jejich veškerým příslušenství v hodnotě k okamžiku smrti zůstavitele.

Stejně jako jsme zvyklí z české právní úpravy je možné inventář nahradit pozůstalostním prohlášením dědice. Prohlášení, které má podobu popisu veškerého

majetku zůstavitele, včetně ocenění movitých věcí, se pořizuje zejména ve chvíli, kdy dědic přijme dědictví nepodmíněně.

Lze být toho názoru, že výsledkem komparace těchto dvou právních úprav je zhodnocení, že právní úpravy jsou v tomto ohledu velice obdobné. Ačkoliv jsou jednotlivé instituty pojmenovány jinak, nesou podobné vlastnosti. Nejpatrnější rozdíl lze spatřit zejména v konvokaci věřitelů, jejíž provedení je podmíněno hodnotou hranicí pozůstalosti, a to zejména proto, aby nedocházelo k nadbytečným nákladům v řízení, tam, kde to není účelné. De lege ferenda by stálo za úvahu, zda by nebylo vhodné implementovat tuto podmínku také do české právní úpravy, jelikož přináší možnost ochránit zároveň i soudního komisaře předtím, aby v řízení nevznikaly zbytečné průtahy.

V české právní úpravě se ale připravuje zejména jiná novela ve vztahu k výhradě soupisu pozůstalosti. Tato změna má zrušit odpovědnost za dluhy zůstavitele, která je zakotvena v ustanovení § 1704 OZ, s tím, že dědic by měl odpovídat za dluhy zůstavitele pouze omezeně, tedy jen do výše nabytého dědictví, tak jako tomu bylo podle ustanovení § 470 občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. Tedy jinými slovy by tato novela přinesla zrušení institutu výhrady soupisu pozůstalosti, jelikož by se v každém řízení postupovalo tak, jakoby došlo k uplatnění práva na výhradu soupisu.

K tomu se také vyjadřuje důvodná zpráva připravované novely, která opírá argumenty zejména o to, že soupis pozůstalosti se tradičně prováděl v bytě zůstavitele, jeho zemědělské usedlosti či v živnostenské provozovně, kde se nacházel zůstavitelův majetek, což téhož času bylo snadno proveditelné. Ačkoliv dnes tyto úkony přestávají být účelné, jelikož mnohý zůstavitelův majetek fakticky nikde neexistuje nebo je roztroušen na různých místech a soupis majetku není možné vytvořit kompletně provedeným šetřením na místě, případně místech. Jedná se zejména o finanční prostředky na bankovních účtech, které fyzicky neexistují a soupis majetku je prováděn na základě lustrace v centrálních registrech a dostupných evidencích.

Lze se ztotožnit s názorem, že uplatněná výhrada soupisu pozůstalosti a vytváření úředního soupisu soudním komisařem řízení o pozůstalosti značně prodlouží a přinese průtahy. Nicméně jeho význam a provádění je v některých řízeních nezbytný a proto lze být toho názoru, že jeho kompletní zrušení není vhodnou variantou. Ačkoliv je v dnešní době komplikované obsáhnout veškerý majetek zůstavitele, nic nebrání tomu, aby se soudní komisař pokusil alespoň

o co nejpřesnější soupis a v případě, že některý zůstavitelův majetek nebude v soupisu zahrnut, je vždy možné majetek dodatečně projednat. S tím souvisí již výše uvedený názor, že povinností soudního komisaře není pátrat po majetku, ale šetřit pouze takový majetek, na který ukazují nějaké indicie.¹⁰⁷

Lze mít ovšem za to, že de lege ferenda by bylo vhodné umožnit soudním komisařům centrální přístup do databáze bankovních institucí. Centrální přístup by přinesl soudním komisařům podstatou pomoc a usnadnění při zjišťování vkladů a účtů zůstavitele ke dni jeho úmrtí. V současné době je možné dotazovat až konkrétní bankovní instituce na základě sdělení účastníků řízení anebo prověřit dotazem nejběžnější bankovní instituce. Obě varianty ovšem přináší průtahy spočívající v tom, že nejprve soudní komisař čeká na informace, které plynou ze sdělení účastníků na předběžném šetření a následně po provedení dotazů čeká na odpověď bankovní instituce, které velmi často nereagují ve stanovené lhůtě a je nutné jejich urgování. Pokud by byl soudním komisařům umožněn přístup do vytvořené centrální evidence, bylo by možné prolustrovat existenci bankovní účtů a vkladů zůstavitele ke dni jeho úmrtí, podobně jako je to prováděno například s lustrací v katastru nemovitostí.

¹⁰⁷ Ad Notam 3/2020. DOBROVOLNÁ Eva, *Zjišťování pozůstalostního jmění a výhrada soupisu (k navrhované novele dědického práva ve srovnání s rakouským právem)*, s. 9.

ZÁVĚR

Závěrem této rigorózní práce by autorka především ráda poukázala na důvod výběru daného tématu. Likvidace pozůstalosti zůstává v praxi méně používaným procesem, o kterém se ovšem dá předpokládat, že jeho početnost bude v následujících letech narůstat. Je nezbytné poukázat na fakt, že smrt je v lidském životě všudypřítomná, a především nevyhnutelná, a z tohoto důvodu je pravděpodobné, že každý jedinec se alespoň jednou za život postaví do role účastníka v pozůstalostním řízení. Vlivem současné ekonomické situace se zároveň dá předpokládat, že do budoucna přibude počtu pozůstalostních řízení, které budou pojednávat o předluženém majetku a zároveň nebude naplněna možnost pro zastavení řízení dle ustanovení § 153 nebo § 154 ZŘS.

Dalším důležitým faktem je, že po rekodifikaci občanského zákoníku a s tím spojeným vznikem zákona o zvláštních řízeních soudních, došlo k rozšíření právní úpravy pozůstalostního řízení zhruba na 200 paragrafů, z čehož je skoro polovina věnována likvidaci pozůstalosti. Současná právní úprava řízení o pozůstalosti a zejména právní úprava likvidace pozůstalosti je tedy velice rozsáhlá a zajisté je tento stav na místě, jelikož řízení o pozůstalosti je individuální proces, pro který není vhodné používání analogie, tedy je nezbytné vyplnit právní úpravou veškeré případné mezery. Na druhou stranu autorka se ztotožňuje s názorem, že tato rozsáhlá úprava může pro širokou veřejnost působit zmatečně, a tudíž je nezbytné podat ucelený a systematický popis řízení, který může sloužit jako výkladové praktikum.

Hlavním cílem této rigorózní práce tedy bylo podat systematický výklad o likvidaci pozůstalosti, čemuž se autorka věnovala především v kapitole páté až deváté. Ačkoliv je práce zaměřena na procesní právní úpravu, první kapitoly jsou věnovány hmotněprávnímu vymezení základní pojmů, a to proto, že postavit najisto hmotný základ je nezbytné pro možnost výkladu procesního postupu. Následující kapitoly již pojednávají o tom, kdy dochází k likvidaci pozůstalosti, za jakých podmínek, kým a jaké účinky s sebou nese nařízení likvidace pozůstalosti. Závěrem je práce doplněna o nastínění dřívější právní úpravy a o komparaci s rakouskou právní úpravou, ze které vychází základ pro současnou českou právní úpravu. Vzhledem k tomu, že se autorka snažila především o systematický výklad právních institutů doplněný o praktické příklady

a judikaturu, je součástí této práce také vzor usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti.

Pojednání autorky dále obsahuje několik úvah de lege ferenda, z nichž nejzásadnější je myšlenka úpravy výhrady soupisu pozůstalosti. Právo na uplatnění výhrady soupisu pozůstalosti s sebou v praxi nese především průtahy řízení. Z tohoto důvodu se autorka domnívá, že soupis pozůstalosti by měl mít podobu pouze veřejného soupisu pozůstalosti soudního komisaře, a to tam, kde je to účelné a vhodné, tedy tam, kde je potřeba zjistit úplný rozsah majetku zůstavitele. Pokud je v praxi soupis pozůstalosti používán v řízeních, kde dědicové uplatňují výhradu soupisu pouze z přehnané opatrnosti, a ještě je tento soupis nahrazen společným prohlášením dědiců, vede tato skutečnost pouze k tomu, že se řízení prodlouží a zároveň není zajištěno, že prohlášení dědiců obsahuje kompletní soupis majetku pozůstalosti, tedy institut jako takový zcela postrádá smysl.

Další významné zamyšlení nad budoucí úpravou řízení pojednává o zjednodušení šetření soudního komisaře o pozůstalostním majetku ve vztahu k bankovním účtům. V současné době existuje centrální evidence majetkových účtů u bankovních institucí, avšak notář jako soudní komisař nemá do této evidence přístup, a tudíž musí dotazovat jednotlivé bankovní instituce zvlášť až na základě informací, které mu jsou sděleny nejčastěji při předběžném šetření. Pokud by do budoucna měli notáři do této evidence přístup, podobně jako třeba do katastru nemovitostí, přinesla by tato skutečnost značné usnadnění, a především urychlení šetření notáře a s tím by došlo k zrychlení celého pozůstalostního řízení.

Likvidace pozůstalosti v návaznosti na pozůstalostní řízení s sebou nese de facto proměnu nesporného řízení. Pozůstalostní řízení je typickým příkladem nesporného řízení, ve kterém figuruje především zásada projednací. Řízení o likvidaci pozůstalosti nadále zůstává nesporným řízením, nicméně dochází k proměně v tom smyslu, že řízení nese prvky zásady vyšetřovací, a to zejména proto, že je kladen důraz na úplné zjištění pozůstalostního majetku. Kromě toho řízení o likvidaci nese prvky jak řízení pozůstalostního, tak prvky insolvenčního řízení, a to například tím, že v řízení může vystupovat likvidační správce, věřitelé přihlašují své pohledávky a snažíme se o zpeněžení pozůstalostního majetku.

Hlavním cílem této rigorózní práce bylo podat ucelený praktický výklad řízení o likvidaci pozůstalosti. Autorka má za to, že tento stěžejní cíl byl naplněn a práce může čtenářům sloužit jako příručka ke studiu likvidace pozůstalosti.

Závěrem je ovšem nutné podotknout, že zvolené téma je velmi rozsáhlé, komplikované a zasahující do více právních odvětví, a proto je nutné tuto problematiku zkoumat komplexně i za pomoci dalších publikací.

CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ

At the end of this thesis, the author would like to point out the reason for choosing the topic in the first place. The liquidation of estates remains a less used process in practice, which, however, can be expected to increase in frequency in the coming years. It is essential to point out that death is ubiquitous and, above all, inevitable in human life, and for this reason it is likely that every individual will at least once in his or her lifetime be involved in a probate proceeding. Due to the current economic situation, it is also foreseeable that in the future there will be an increase in the number of survivorship proceedings dealing with over-indebted property and that the possibility of discontinuance of proceedings under Section 153 or 154 of the Civil Code will not be fulfilled.

Another important fact is that after the recodification of the Civil Code and the related creation of the Special Court Proceedings Act, the legal regulation of the estate proceedings was expanded to approximately 200 paragraphs, of which almost half is devoted to the liquidation of the estate. The current legal regulation of succession proceedings and, in particular, the legal regulation of the liquidation of the estate is therefore very extensive, and this is certainly appropriate, since succession proceedings are a very individual process for which the use of analogy is not appropriate, so it is necessary to fill in any gaps in the legal regulation. On the other hand, the author agrees with the view that this extensive legislation may be confusing for the general public and that it is therefore necessary to provide a coherent and systematic description of the procedure which can serve as an interpretative guide.

The main aim of this thesis was to provide a systematic interpretation of the liquidation of the estate, which the author focused on in chapters five to nine. Although the thesis focuses on procedural law, the first chapters are devoted to the substantive definition of the basic concepts, because the substantive basis is necessary for the interpretation of the procedural procedure. The following chapters already deal with when the liquidation of the estate takes place, under what conditions, by whom and what effects the liquidation of the estate entails. Finally, the thesis is completed with an outline of the earlier legislation and a comparison with Austrian legislation, which forms the basis for the current Czech legislation. Since the author has tried to provide a systematic interpretation of legal institutes

supplemented by practical examples and case law, the work also includes a model resolution on the order of liquidation of the estate.

The author's treatise also contains several *de lege ferenda* considerations, the most important of which is the idea of modifying the reservation of the inventory of the estate. In practice, the right to invoke the reservation of the inventory of the estate entails, above all, delays in the proceedings. For that reason, the author considers that the inventory of the estate should take the form of a public inventory of the estate by the court commissioner only, where it is expedient and appropriate, that is to say, where the full extent of the deceased's estate needs to be ascertained. If, in practice, the inventory of the estate is used in proceedings where the heirs claim the reservation of the inventory only out of an abundance of caution, and yet the inventory is replaced by a joint declaration of the heirs, this fact only leads to the prolongation of the proceedings and, at the same time, does not ensure that the heirs' declaration contains a complete inventory of the assets of the estate, i.e. the institution as such completely lacks meaning.

Another important consideration for the future regulation of the procedure is the simplification of the judicial commissioner's inquiry into the estate in relation to bank accounts. At present, there is a central register of the assets in the bank accounts, but the notary, as the court commissioner, does not have access to this register and therefore has to enquire separately of the individual banking institutions only on the basis of the information that is most often provided to him during the preliminary enquiry. If in future notaries were to have access to this register, similarly to the Land Registry, this would greatly facilitate and, above all, speed up the notary's enquiries, and thus speed up the entire probate procedure.

The liquidation of the estate following the estate proceedings entails a *de facto* transformation of the uncontested proceedings. Probate is a typical example of an uncontested proceeding in which the principle of adversarial proceedings predominates. The proceedings for the liquidation of an estate remain uncontested, but there is a change in the sense that the proceedings have elements of the investigative principle, in particular because the emphasis is on the full determination of the estate. In addition, the winding-up procedure has elements of both the estate procedure and the insolvency procedure, for example, in that

the liquidator may act in the procedure, creditors lodge their claims and we seek to realise the estate.

The main objective of this thesis was to provide a comprehensive practical interpretation of the procedure for the liquidation of an estate. The author considers that this main objective has been fulfilled and the thesis can serve as a guide for the readers to study the liquidation of an estate. In conclusion, however, it is necessary to point out that the chosen topic is very extensive, complicated and interferes with several branches of law, and therefore it is necessary to study this issue comprehensively with the help of other publications.

PŘÍLOHA Č. 1: VZOR USNESENÍ NAŘÍZENÍ LIKVIDACE POZŮSTALOSTI

Sp. Zn.: xx D xx/2023-xx

U s n e s e n í

Obvodní soud xxxxx pověřenou soudní komisařkou xxxxxx, notářkou v Praze, se sídlem xxxxxxxx, ve věci řízení o pozůstalosti po *jméno a příjmení zůstavitele*, nar. ***, r.č. ***, posl. pobytem ***, zemř. ***, bez/se zanechání pořízení pro případ smrti, jehož účastníky jsou,

1) **Stát – Česká republika**, zastoupená Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, se sídlem Praha 2, Rašínovo nábřeží 42,

takto:

I. U r č u j e

1. Obvyklou cenu majetku zůst. částkou	***,-- Kč
2. Výši zůst. dluhů částkou	***,-- Kč
3. Předlužení dědictví o částku	***,-- Kč

II. N a ř i z u j e se likvidace dědictví.

III. Věřitelé zůstavitele se v y z ý v a j í, aby do (*lhůta*) oznámili soudu své dosud nepřihlášené pohledávky. Pohledávky, které nebudou při likvidaci uspokojeny, zaniknou.

Likvidace se nařídila na návrh ***, splněny předpoklady § 195 zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních a z obsahu spisu je zřejmé, že došlo k předlužení majetku zůstavitele.

O d ů v o d n ě n í

Obvyklá cena majetku, výše dluhů a předlužení dědictví byly určeny dle (*uvedení osob či institucí a jejich sdělení ze kterých byla zjištěna obvyklá cena majetku atd.*).

Z obsahu spisu bylo dále zjištěno, že účastník řízení – Česká republika, jednající Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, územní pracoviště Praha 2, Rašínovo nábř. 42 navrhla likvidaci dědictví v předmětné věci.

Dle § 195 z. ř. s. je-li dědictví předluženo, nařídí soud na návrh usnesením likvidaci dědictví. Součástí usnesení o nařízení likvidace může být též usnesení dle § 180 z. ř. s., tedy určení obvyklé ceny.

Proto soud rozhodl tak, jak je uvedeno shora, ve výroku v pořadí I., tedy určil obvyklou cenu majetku, nařídil likvidaci dědictví a zároveň, a to výrokem III. tohoto usnesení, v souladu s ust. § 196 odst. 2 z. ř. s. vyzval věřitele, aby mu oznámili své pohledávky, a to ve lhůtě, kterou v obsahu tohoto výroku stanovil, a zároveň upozornil, že pohledávky, které nebudou při likvidaci uspokojeny, zaniknou.

P o u ě n í:

Proti tomuto usnesení lze podat odvolání do 15 dnů ode dne jeho doručení k Městskému soudu v Praze prostřednictvím:

- pověřené soudní komisařky *****, notářky v Praze, se sídlem

- Obvodního soudu ***

V Praze dne *****

(jméno a příjmení notáře)
Notářka/Notář

ZDROJE

Odborná literatura

- SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. Dědické právo v praxi. 1. Praha, 2014. ISBN 978-80-7400-266-3.
- ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. Dědické právo - Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praha: Nakladatelství Leges. ISBN 978-80-7502-345-2.
- PIRK, T. Zákon o zvláštních řízeních soudních, komentář, 2. vydání, 2020.
- MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodnou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, ISBN: 978-80-7502-122-9.
- WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., Zvláštní řízení soudní. 2., opravné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN: 978-80-7478-829-1.
- NOVOTNÝ, Petr a Monika. Nový občanský zákoník: Dědické právo. 2., aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-9635-7.
- Richter, I. Insolvenční právo. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008.
- CHALUPA, Ivan, David REINTERMAN a Martin MUZIKÁŘ. Dědické právo. Základy soukromého práva IX. Praha: C.H.Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-684-5.
- NOVOTNÝ, Petr a Monika. Nový občanský zákoník: Dědické právo. 2., aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-9635-7.
- SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA A KOL. Zákon o zvláštních řízeních soudních, 2. vydání, 2020, s. 541-543
- DRÁPAL, L. Komentář Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720), 2. vydání, 2022.

- KOLACÍ, Zuzana. Řízení o pozůstalosti se zaměřením na likvidaci pozůstalosti. Plzeň, 2022. Diplomová práce.

Zákony:

- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (nový).
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.
- Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon.
- Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád.
- Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád.
- Zákon č. 196/2001 Sb., notářský tarif.
- Všeobecný rakouský občanský zákoník – z. č. 946/1811 - Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch.
- Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. m) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti – kancelářský řád.

Periodika

- GÜRLICH Richard. Novinky z rekonstrukce – advokátní kancelář GÜRLICH & Co. 68/2014.
- Ad Notam 3/2018, NÝVLTOVÁ Markéta, Výhrada soupisu pozůstalosti v praxi.
- Ad Notam 1/2021, s. 20, Existence exekutorského zástavního práva v době likvidace pozůstalosti, Mgr. Ing. Drahomír Foltan, Ph.D.
- Ad Notam 2/2015. Šešina Martin, Urychlení likvidace pozůstalosti.
- TOŠNER, Ondřej. Časopis Právník 3/2009.
- Ad Notam č. 4/2018. BALADOVÁ Olga. *Zamyšlení nad konvokací věřitelů.*
- časopis FILIPOVÁ, Jana. K problematice účastníků řízení při likvidaci dědictví. Ad Notam. 2009, roč. 15, č. 6, s. 207–211. Dostupný také z: <http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2009_6.pdf>.

- Ad Notam 4/2018 Drahomír Foltan. Jmenovat likvidačního správce či nikoliv.
- Ad Notam 17/2011, KASÍKOVÁ Martina, Jak skutečně zpeněžit majetek při likvidaci dědictví.
- Časopis Právní rozhledy č. 1/2023.
- Ad Notam 1/2017, Mgr. Drahomír Foltan. Výmaz zajišťovacích práv a poznámek exekutora na listech vlastnictví v katastru nemovitostí po zpeněžení nemovitého majetku v likvidaci pozůstalosti.

Odborné články

- <https://www.euro.cz/clanky/o-likvidaci-875977/>.
- https://www.nkcr.cz/data/rozvrhy-pozustalostnich-rizeni/2023_rozvrh_hlmp.pdf.
- https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/MFCR_2014-09-25_Komentar-k-urcovani-obvykle-ceny.pdf.
- <https://e-justice.europa.eu/166/CS/succession?AUSTRIA&member=1>.
- <https://www.lawinsider.com/dictionary/liquidation-estate>.

Judikatura

- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.3.2015, sp. zn. 21 Cdo 1346/2014.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.8.2020, sp. zn. 24 Cdo 785/2020-72.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 12. 2014, sp. zn. 21 Cdo 559/2014.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.12.2021, sp. zn. 20 Cdo 2895/2021.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.10.2018, sp. zn. 30 Cdo 4962/2016.
- Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 84 Co176/2020 ze dne 13.5.2020.

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.5.2021, sp. zn. 24 Cdo 638/2021.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.10.2020, sp. zn. 24 Cdo 3596/2018.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19.3.2015, sp. zn. 21 Cdo 1346/2014.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ABGB	všeobecný rakouský občanský zákoník
AußStg	v rakouský zákon o nesporném řízení
EŘ	exekuční řád
INS. ZÁK.	insolvenční zákon
NŘ	notářský řád
OSŘ	občanský soudní řád
OZ	občanský zákoník
SJM	společné jmění manželů
SŘS	soudní řád správní
ZŘS	zákon o zvláštních řízeních soudních